ARS GRAMMATICAE IAPONICAE LINGVAE.

IN GRATIAM ET ADIVTORIVM eorum, qui prædicandi Euangelij cauſa ad Iaponiæ Regnum ſe voluerint conferre.

Compoſita, & Sacræ de Propaganda Fide Congregationi dicata à Fr. Didaco Collado Ordinis Prædicatorum per aliquot annos in prædicto Regno Fidei Catholicæ propagationis Miniſtro.

NAPOLI

ROMÆ,
Typis & impenſis Sac. Congr. de Propag. Fide.
MDCXXXII.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Imprimatur ſi placet Reuerendiſſ. P.M.S.Pal.Apoſt.

A. Epiſc. Vmbriaticen. Viceſg.

Imprimatur

Fr. Nicolaus Riccardius S. Pal. Apoſt. Magiſter, Ordinis Prædicatorum.

PROLOGVS AD LECTOREM.
Et aduertentiæ aliquæ pro Iaponicæ linguæ perfecta pronuntiatione.

E Tſi quondam à principio plantationis Orthodoxæ fidei noſtræ iu Regno Iaponico, compoſita fuerit quædam arsgrãmatica linguæ prædictæ a P. Ioanne Rodriguez Societatis Ieſu; quia tamen raro res in ſua prima conditione perfectæ lumen aſpiciunt, & aliàs, ob temporum diuturnitatem, vix aliquam copiam prædictæ artis eſt iam inuenire: Viſum eſt mihi, aliquale Deo, & miniſtris fidei propagationis (quæ ſine linguæ inſtrumento non poteſt eſſe) obſequium præſtiturum, ſi extractis ab arte prædicta neceſſarijs (ſunt enim multa) & relictis, quæ peritis in prædicta lingua talia nõ probantur; additis etiam ijs, quæ experientia, & vſu, lectioneque continua librorum, Deo largiente (qui dat verbum Euangelizantibus) ſum adeptus, in compendium clarè, & ſub breuitate redigerem præcepta omnia quæ ad eruditè vtendum lingua Iaponica, prædicatoribus (pro quibus labor eſt aſſumptus) ſunt neceſſaria. Quia verò ſimul cum præceptis, & regulis, expedit exempla, in quibus prædictæ regulæ verificantur ponere; libuit etiam ad maiorem diſcipulorum conſolationem & iuuamen non ſolum hoc; ſed etiam exemplorum omnium declarationem in lingua Latina (quæ inter Theologos eſt cõmunior) adiungere, quo nihil a magiſtro reſtet amplius deſiderandum. Etſi verò ea omnia, quæ tam in hac arte; quàm in Dictionario (quod, Deo dante, quanto citius in lucem edere geſtio) continentur meo iuditio ſint ſatis limata, & ſecura, quibus fiduciali ter quiuis vti poteſt; Examini tamen, & iuditio meliùs ſentientium ſubiecta eſſe volo, vt fidei prædicatio ab eruditiore lingua, fructuoſior euadat.

Quando duæ vocales immediate coniunguntur in aliquo vocabulo linguæ Iaponicæ; non pronunciantur ſicut in Latina valeo, aut in Hiſpanica vaca, *ſed vtraque integra per ſe profertur,* v,a; v,o; v,i.

Litera, s, *pronunciatur ſicut*, ſç, *v.g.* ſuſumùru, ſçuſçumùru.

Litera, j, *pronunciatur blande, ſicut in lingua Luſitanica* joaõ, &, judeo.

Litera x, *pronunciatur etiam blande ſicut in lingua Luſitanica* quēixumes.

Quando ſupra literam, o, *fuerit hoc ſignum* ∧ *pronunciatur*, ô, *ac ſi eſſet*, ou, *labijs quaſi iunctis, & ore penè clauſo. v.g.* búppô.

Quando verò ſupra o, *fuerit hoc ſignum*, v, *vel*, ǒ, *pronunciatur ore aperto, & ac ſi eſſent duæ literæ*, oo, *v.g.* tènxǒ, *vel* gacuxǒ.

Si vero prædicta ſigna, fuerint ſupra u, *pronnntiatur* ŭ, *detentum, ac ſi eſſent duo, v.g.*, Tăifu, Aiaŭ.

Quando fuerit hoc ſignum ~ *ſuper aliquā literam ex vocalibus debet proferri ſicut*, n; *ſed non in integrum, ſed curſim & leniter v.g.* vãga.

Qe, &, qi, *ſcribuntur abſque*, u, *quia quando*, u, *ſequitur poſt*, q, *vel poſt*, c, *utraque integrè pronunciatur abſque ſinalepha v.g.* quǒdai, quăinin:

Quando poſt, g, *ſequitur*, u, *& poſtea immediatè alia vocalis* e, *vel*, i, *pronunciatur ſicut in lingua Hiſpanica, v. g.* guenin; *ſi vero litera*, i, *ponatur immediate poſt*, g, *abſque*, v, *pronunciatur ſicut Italicè, giorno, v. g.* Xităgi.

Litera, z, *pronunciatur ea vi, qua in lingua Hiſpaniæ, Zumbar, v.g.* mizu.

Si verò fuerint duo, zz, *violentiùs feriuntur. v.g.* mizzu.

Quando fuerint duo, tt, xx, zz, qq, cq, ij, pp; *vtrumque opportet ferire vt ſit perfecta pronunciatio, & vis ſignificationis percipiatur: nam v.g.* mizu, *ſignificat mel; &* mizzu, *ſignificat aquam: vnde ſi eadem, vel violentia, aut lenitate vtrumque pronunties vel aquam tantum, vel mel ſolùm tibi proferent.*

Quando, ch, *anteponitur vocali, pronunciatur ſicut Hiſpanice, chimenea. v. g.* fochó.

Si verò, nh, *anteponatur vocali, pronunciatur ſicut Hiſpanicè, maña, v.g.* nhuva.

Litera, f, *in aliquibus Iaponiæ prouincijs promunciatur ſicut in lingua Latina; in alijs autem ac ſi eſſet*, h, *non perfectum: ſed quodam medium inter*, f, &, h, *os & labia plicando & claudendo, ſed non integrum, quod vſu facilè compertum erit: v.g.* fito.

Quando, tç, *in aliquo vocabulo fuerit (quod eſt valde frequens) orare debet diſcipulus Deum, vt ei venas pronuntiationis aperiat*

quia

quia eſt difficilis, & in nulla lingua alia, eſt talem pronuntiationem inuen re: non enim pronunciatur ut tç, *aut ut* ſ, *uel*, c, *ſolùm, ſed uiolenter percutiendo lingua dentes, ita ut utraque litera, &*, t, *&*, ç, *& plus*, ç, *quàm*, t, *feriri uideantur. u.g.* tçùtçùmu.

Litera, r, *pronunciatur blandè & leniter ubicumque inueniatur, ſiue ſit in principio, ſiue in medio uocabuli; u.g.*, ranguiô, cutabirùru.

Ya, ye, yo, yu, *pronunciantur ſicut in lingua Hiſpanica.*

Quando à Iaponijs pronunciantur uocabula finita in, i, *uel* v, *uix percipitur litera finalis a tyronibus. u.g. qui audit*, gozàru, *putat ſe audiuiſſe*, gozàr, *& qui audiuit* fitòtçu, *credit ſe ſolum audiuiſſe*, fitòtç, *& cum audit*, àxino fàra, *percipit ſolum*, àx no fàra.

Quando uocabulo finito in uocali ſubſequitur incipiens in conſonanti, præcipuè ſi ſit, b, *uel*, ſ, *inter ipſam uocalem, & conſonantem, pronunciatur litera* n, *ſed non perfecta; ſed lenis. u.g.* lònŏgotòqu.

Circa uocabulorum accentus magnam adhibui curam, ut illos ſignis ſuis proprijs locis ſupra literas in quibus accentus fieri debent, adaptatis, ſenſus & ſententia loquentis percipiatur. u.g. qèi xèi, *habet accentum in utroque*, èè. fibicàxi, *habet in prima*, i, *& in*, a, *& idem in dictionario ſeruabitur ordo, notando accentus ea perfectione, qua ſumma cum diligentia potui percipere, ſi in aliquo ſum deceptus, paratus ſum corrigi; ea uerò quæ diminute fuerint dicta, uel defuerint, tam in arte; quàm in dictionario; cum facile ſit addere; à doctiore ſupplebuntur, qui tertiam artem, & ſecundum dictionarium aggredietur: ego enim ne à patre familias & Domino Deo noſtro reprehenderer, talentum nolui habere repoſitum in ſudario, ſed duobus, alia ſaltim duo ſuperlucrari, & cooperari ſaluti Iaponiorum; non ſolùm prædicando, ſed præbendo prædicatoribus, ſi poſſem inſtrumenta linguæ, & præcipuè modo ut poſſint illam extra Iaponiam addiſcere: cum propter inſtantem perſequutionem in Iaponia uix ſit hoc poſſibile. Vale & uiue felix lector. Matriti die 30 Aug. Ann. 1631.*

IN

In hac arte Grammaticæ ſeruauimus ordinem, quem peritus Antonius Nebriſſenſis, & alij ſeruarunt in ſuis linguæ Latinæ, per partes, videlicet Orationis, nempe Nomen, Pronomen, &c.

De nomine & eius declinatione, & genere.

IN lingua Iaponica non ſunt declinationes per caſus ſicut in Latina., ſed ſunt quædam particulæ, quæ poſtpoſitæ nominibus, caſuum; differentias conſtituunt in omnibus nominibus, tam appellatiuis, quàm proprijs. Quæ conſtituunt nominatiuū, ſunt quinque, va, ga, càra, no, iòri. *Particula*, va, *poſtponitur quando quaſi reduplicatiue, ſeu ſpecificatiue volumus explicare rem vel perſonam ſignificatam per tale nomen; ſiue ſit primæ, ſiue ſecundæ, vel tertiæ perſonæ. v.g.* Và tacùxi và mairànu, *ego, vel, quod ad me attinet, non ibo. Particula*, no, *poſtponitur ſecundis & tertijs perſonis, & præcipuè ſi ſint inferioris ordinis; & quando in oratione eſt aliquod relatiuum, quod non denotat actionem tranſitiuam. v.g.* Sònata no mŏxita còto, *id quod tu dixiſti. Poſtponitur etiam particula*, no, *quando aliquid indefinitum dicitur. v.g.* iiè no àrucà miiô, *vide ſi ſint domus. Particula*, ga, *poſtponitur regulariter primis & tertijs perſonis inferioribus, & etiam ſecundis quando ſunt etiam infimæ vel humiliantur. v.g.* Pedrŏga qita, *Petrus venit. Solent etiā hanc particulam poſtponere quando aliquid indefinitè volunt dicere, ſicut dictum eſt de particula*, no: *v.g.* còco ni và iiegà naicà? *non ſunt hic domus? & ſi in oratione ſit relatiuum non dicens actionem tranſitiuam, ſi referat rem inferioris & humilis ordinis, poſtponitur etiam particula*, ga: *v.g.* ſoregàxī ga càita fumi, *Epiſtola, quam ego ſcripſi*, ſòchī ga iùta còto, *quod tu dixiſti. Particulæ*, càra, *&* iòri, *poſtponuntur & faciunt nominatiuum quando oratio dicit actionem tranſitiuam, & præcipuè ſi eſt oratio relatiui. v.g.* Deus iòri cùdaſàrèta gracia, *gratia, quam Deus dedit.* Tòno càra còre vo vôxe tçuqeraràta, *Dominus hoc præcepit. Aliquando etiam nomina ſunt in caſu Nomina-*

minatiuo abſque aliqua particula. v.g. Pedro Ioaõ vo iòbarèta, *Petrus uocauit Ioannem. Genitiuo ſunt duæ particulæ, videlicet* no, *&* ga. *Particula*, no, *ſeruit omnibus perſonis ſuperioris ordinis. v.g.* Padre no vǒ qirumòno, *Patris veſtis ſeu habitus*. ga, *poſtponitur omnibus perſonis inferioris ordinis. v.g.* Pedrǒ ga ſumi, *Epiſtola Petri*. ſo chĩga mòno, *res tua*, ârẽ ga câne, *argentum illius*, Tòno vàiòcũ ga fucài fito già, *Dominus eſt magnæ cupiditatis, ideſt valde cupidus. Aliquando etiam prædictis particulis genitiuum conſtituentibus poſtponitur particula*, to, *v.g.* Pedro notodegozàru, *eſt Petri. Sed non eſt modus loquendi perfectus. unde melius eſt illo non uti; ponitur tamen ut auditus intelligatur. Quando uerò coniunguntur duo nomina ſubſtantiua ad faciẽdum unum quaſi connotatiuum, non eſt neceſſaria particula genitiui. u.g.* còcuxu, *dominus regni. Secundum regulam tamen ordinariam deberemus dicere* còcu no xù, *& hic modus faciendi connotatiua abſque particula genitiui, eſt regularis in lingua Iaponica. u.g.* Maria còto, *res Mariæ.*

Datiuum conſtituunt duæ particulæ ſcilicet, ni *&* ie, *u.g.* Pedro ni mòxita, *dixi Petro*. Padre ie ãgue maraxità, *Patri dedi, uel obtuli.*

Accuſatiuum conſtituunt quinque particulæ, vo, vǒba, va, ie, ga, *Prima uidelicet*, vo, *eſt uſitatior: u.g.* Pedro voiòbe, *uoca Petrum*, va, *utuntur quando uolunt in particulari explicare rem ſignificatam per nomen in accuſatino, u.g.* niffion guchi và Xiranu, *linguam Iaponicam neſcio. Particula*, vǒba, *eſt idem quod*, vo va, *conuertendo ſecundam literam*, u, *in*, b, *ea uero utuntur ſicut*, va, *u.g.* fune vǒba nòri futète; cane bacàri tòri maràxità, *relinquens nauigium: argentum ſeu pecunias tantùm accepi;* ie, *utuntur ad ſignificandum locum ad quem: u.g.* Roma ie mairǒ, *ibo Romam*, ga, *poſtponitur nominibus ſignificantibus res inanimatas, ſeu humiles: u.g.*, âre iẽ gozàre, mònǒ ga mòxitai, *accedas illuc, habeo enim tibi aliquid dicere. ſit etiam accuſatiuum abſque aliqua particula ut in exemplo antepenultimo in quo ſecundum accuſatiuum eſt ſine particula.*

Vocatiuum conſtituit particula, icàni, *ſed non poſtpoſitã nominibus ſicut & reliquæ, ſed antepoſita: u.g.* icàni qimi còre vò gorònjerarei, *uideas hoc domine. Regularius uerõ ſit uocatiuum abſque aliqua particula: u.g.* Padre ſàma qicàxeraréio, *audias*

audias reuerende pater .

Ablatiuo ſunt tres particulæ , iori , càra , ni , *tertia ſcilicet* ni , *facit locum in quo : v.g.* iglesia nigozaru , *eſt in eccleſia : aliquando vtuntur ,* ni , *antepoſito ,* no , *v.g.* sònàtà nò nì Xiàru cà ? *facis hoc tuum ? vel accipis tibi ? ſed hic magis videtur datiuum , quam ablatiuum . Particulæ* càra , &, iòri , *ſunt communiores ad ablatiuum conſtituendum : v.g.* Madrid càra màitta , *ex Matrito veni ,* Pedro iòri coròsarèta , *occiſus fuit à Petro .*

Ad conſtituenda pluralia ſunt etiam quatuor particulæ , quæ poſtpoſitæ immediatè nominibus, illa pluralia conſtituunt , poſtea verò, ſequuntur particulæ poſitæ caſus conſtituentes . Prædictæ autem quatuor particulæ ſunt , tàchi , xu , dòmo , ra . *Prima particula ſcilicet ,* tachi , *facit pluralia nomina ſignificantia res nobilis ordinis , & quas volumus honore afficere ; v.g.* Tòno tàchi, *domini. Particula ,* xu , *conſtituit pluralia nomina ſignificantia res nobiles quidem ; ſed non ita ſupremi ordinis : v.g.* samuràì xu , *nobiles ; qui non ſunt domini . Particula ,* dòmo , *poſtponitur nominibus ſignificantibus res humiles,ſiue rationales ſiue viuentes ſenſibiles , ſiue inanimatas : v.g.* fiàcuxō dòmo , *agricolæ ,* ixī domo , *petræ ,* mmā dòmo , *equi . Particula ,* ra , *facit pluralia nomina ſignificantia res viliſſimas , vel quæ deſpectui habentur : v.g.* Iudeora , *Iudæi . Pluralibus ſic iam per iſtas particulas conſtitutis , poſtponuntur particulæ caſus conſtituentes ſecundum orationum exigentiam : v.g.* tòno tàchi no còtō dòmo vo varú iùnà , *ne maledicas res dominorum .*

Aliqua etiam ſunt vocabula , quæ de ſe pluralitatem important : v.g. tòmō gàra , *ſignificat homines ,* Nàn bàn mòno , *res Europeas ,* Nàn bàn mòno vo fomùru nà , *ne laudes res Eropæ :*

Particula verò icàni , *quæ , vt ſupra dictum eſt , facit uocatiuū non poſtponitur pronominibus pluralibus iam factis; ſed ſemper anteponitur , particulæ autem facientes plurale poſtponuntur : u.g.* icàni Padre tàchi vo qiqì nasarèio , *audite reuerendi patres .*

Duæ uerò particulæ ex quatuor ſuprapoſitis , quæ faciunt plurale , ſcilicet domo, & rà *aliquoties ſunt ſingulariū .uerbi gratia .* vare rà , *uel ,* midòmo , *ego : aliquando etiam utraque ſimul inuenitur in ſingulari: u.g.* midomo ra, *ego ,* midomo rā ga

meum

meum vel mei: poſtponuntur etiam prædictæ particulæ, domo, *vel*, ra, *ſingularibus, vel quando volumus humiliare res ſignificatas: aut de ſucceſſu ſignificati per orationem non ſumus ita certi; ſed quaſi dubitamus: v.g* farã dòmõ ga itài, *dolet mihi venter*, aſũ dòmõ và àru mài, *craſtina die non erit*, àſu rà và naró mòde, *craſtina die forſitan ita erit*.

Particula, va, *poſtponitur nominibus tam ſingularibus; quàm pluralibus iam per particulas articulatis: v.g.* còcoiè va mairànu, *huc non veniat*, còco càra va dènu, *hinc non exiuit*, còco ni và iru mài, *huc non intrabit: aliquando etiam particula*, va, *ſupplet particulas articulares: v.g.* funè - de ſàie iòiõ tçùita ni, cachi va nàcanaca nàru mài, *ſi nauigio vix perueni; pedibus, vel pedes, abſque dubio non perueniſſem. Hic particula*, va, *ſupplet particulam*, càra.

In iſta lingua Iaponica non ſunt etiam genera, maſculinum videlicet, femininum, & neutrum, ſicut ſunt in Latina; ſunt tamen aliqua nomina, quæ ex ſe ſunt, vel maſculina, vel feminina, quia ex ſua ſignificatione dicunt vel maſculum, vel feminam determinatè; ſunt etiã aliqua nomina ex ſe cõmunia duobus. Particula, vo, *ante poſita nominibus ſignificat maſculum. Particula verò*, me, *ante poſita ſignificat feminam in rebus, quæ non habent genera propria: v.g.* vo ì vo, *ſignificat piſcem maſculum*, mè ì vo, *ſignificat piſcem feminam:* vojica, *ſignificat caprum ſilueſtrem*, mè lica, *ſignificat capream*, còma, *ſignificat equum*; zoiàcu, *equam*; xô, *ſignificat accipitrem maſculum*; dài, *feminam*, cotòi, *ſignificat taurum*, meùxi, *vaccam*. votòco, *ſignificat virum*, vonãgo, *vel* nhóbó, *vel*, vònna, *ſignificat mulierem. In dictionario omnia expreſſè ponentur, quæ ad memoriam venerint*.

In nominibus etiam adiectiuis, non ſunt genera, aut declinationes; ſed eædem particulæ illa conſtituunt, quæ ſubſtantiua. Sunt autem adiectiua multa, & diuerſa. Aliqua enim finiuntur in, ai, *alia in*, oi, *alia in*, ei, *alia in*, vi, *alia in*, ij, *alia verò, & quæ propriùs ſunt adiectiua, fiunt poſtpoſita particula*, no, *ſubſtantiuis. Quando quinque prima genera adiectiuorum ante ponuntur ſubſtantiuis, tunc videntur propriè adiectiua, & nihil mutant ad orationem componendam; quando verò poſtponuntur ſubſtantiuis, potiùs ſunt verba, & verborum coniungationes ſequuntur: v.g.* tacài iàma, *mons altus*, xĩ guei ĩdeiri, *frequens*

introitus & exitus, caxicòi fito, *homo prudens*, càvaij mòno, *res miſerabilis*, Aiaùi còto: *res periculoſa*. Vmàre tçùqi nocùchi, *lingua naturalis ſeu materna. Sunt etiam alia adiectiua finita in* na, *quæ etiam ante poſita ſubſtantiuis, nihil mutant: v.g.* qirèi na còto, *res munda. Omnia verò adiectiua præter finita in*, no, *quando verbis præponuntur, mutant aliquid: finita in*, ai, *illud mutant in*, ò, *v.g.* còno iàma và tacô goràru, *hic mons altus eſt, & excelſus: finita in*, ei, *illud mutant in*, eô, *v. g.* còno iama va xigueô gozàru, *hic mons eſt denſus. finita in*, oi, *illud mutant in*, ô, *v. g.* caxicô gozàru, *eſt prudens. finita in*, vi, *illud mutant in*, ú, *v.g.* xei no ficú gozàru, *ſtatura puſillus. finita in*, ii, *illud mutant in*, iú, *v.g.* caiû gozaru, *eſt pruriens, uel prurit, inter iſta uerò adiectiua finita in*, ij, *ſunt multa quæ ex uerbis procedunt: u.g.* nozòmi, u, *ſignificat deſiderare: ex illo uerò exit*, nozòmaxij, *quod ſignificat idem quod deſiderabilis, e; alia etiam procedunt ex nominibus: u. g.* varàmbe, *ſignificat puerum ſeu infantem: ex quo procedit* varàmberaxij, *quod ſiguificat id quod puerilis, e: alia reperiuntur in dictionario.*

Adiectiua uerò finita in, na, *quando anteponuntur uerbis, mutant*, na, *in*, ni, *u.g.* fuxìn ni zònzuru, *dubium reputo uel pro dubio habeo.—Adiectiua uero finita in*, no, *conuertunt aliquando*, no *in*, na, *u.g.* bèchino fito, *conuertitur in*, bechina fito, *differens homo: & tunc ſi uerbum ſubſequatur, mutat*, na, *in*, ni; *u.g.* bechinî gozàru, *eſt differens. Senſus uero eſt idem ſiue finiatur in*, no, *ſiue in* na, *u.g.* bechi no fito no cùhi càra qijta, *eſt idem quod* bechina fito nocùchi càra qijta, *ex ore, uel ab ore diſtincti uel differentis hominis audiui. Et tantùm eſt differentia; quod finitum in*, no, *nihil mutat, quid quid illi ſubſequatur; finitum uerò in*, na, *mutat*, na, *in*, ni, *ut dictum eſt, ſi uerbum ſubſequitur. Si ad alia uero adiectiua ſequatur uerbum ſubſtantiuum, oratio eſt elegans: u.g.* còno iàma và tacô gozàru, *hic mons eſt altus; ſi uerò uerbum huiuſmodi non ſequatur, eundem facit ſenſum, quia adiectiuum includit in ſe uerbum ſubſtantiuum; ſed illo non utemur coram ſuperioribus, non enim illis audientibus, dicemus*, còno iàmà và tacài, *ſed dicemus*, còno iamà và tacô gozàru. *& ſic in alijs adiectiuis.*

Adiectiua uerò finita in, i, *aliquando; & ſi raro, illud conuertunt in*, xi, *uel* qu, *u.g.* ioi, *quod ſignificat, bonus, a, um. finitur*

nitur

nitur in, iòqu, *vel* ioxi, *v.g.* iòqu, dancó xitè, *faciendo bonam conſultationem. Aliqua, & non pauca, ſunt nomina ſubſtantiua, quibus, ſi poſtponatur*, na, *fiunt adiectiua: v.g.* afô, *ſignificat inſcitiam, ex quo deducitur*, afóna, *quod ſignificat id quod fatuus, a, um* Iiiú, *ſignificat libertatem: &*, Iiiuna, *ſignificat id quod liber, a, um. quæ occurrerint alia in dictionario reperiuntur.*

Aliqua ſunt nomina abſtracta ſubſtantiua quæ antepoſita vocabulis quæ ex ſe ſignificant homines, fiunt adiectiua: v.g. Iifi, *ſignificat miſericordiam: ſi uerò illi* Iin *poſtponatur, reſultat*, Ii fi jin, *quod ſignificat idem, quod miſericors, dis*, fin, *ſignificat paupertatem, & poſtpoſito* nin, *fit*, finnin, *quod ſignificat pauperem. idem eſt ſi poſtponatur*, ja, *fit enim*, finja, *quod etiam pauperem ſignificat*, bàn, *ſignificat vigiliam; & ſi poſtponatur*, xu, *fit*, banxu, *quod ſignificat idem quod uigilans, tis.. multa inuenientur in dictionario.*

Aliquando duo nomina ſubſtantiua, ex ijs, quæ remanſerunt in lingua Iaponica ex Chinenſi (& hac, cobita, *vel*, coie, *vocant) ſimul poſita, faciunt adiectiuum, quod ex duobus ſubſtantiuis conflatur, ſeu reſultat: v.g.* ten, *ſignificat cælum: &*, xu, *ſignificat dominum*: tèn xu *verò, ſignificat dominum cæleſtem, ſeu cælorum dominum.*

Præterita etiam verborum (de quibus ſuo loco) adiuncta ſubſtantiuis, vim & ſenſum videntur habere adiectiuorum: v.g. iôgorèta tè, *manus ſordida*, iôgorèta, *eſt præteritum verbi* iògore vru, *quod ſignificat idem quod ſordeſco, is*, càita qió, *liber ſcriptus*, càita, *eſt præteritum verbi* càqi, u, *quod ſignificat idem quod ſcribo, is. Abſtracta, ſeu radices ex quibus verba componuntur, ſunt nomina quaſi verbalia ſignificantia actionem in abſtracto: v.g.* facàri, *ſignificat menſuram: ex quo reſultat verbum*, facàri, u, *pro eo quo eſt metior, ris*, fajime, *ſignificat principium*, fajime, uru, *eſt verbum, & ſignificat id quod incipio, is. & ſic in alijs de quibus in dictionario. Antepoſita particula*, mòno, *prædictis abſtractis ſeu nominibus verbalibus fiunt nomina ſignificantia eum qui actionem verbi facit: v.g. ex*, càqi, *præpoſito*, mono:, *fit* mòno càqi, *quod ſignificat idem quod ſcribens, tis. poſtpoſita vero eadem particula*, mòno, *eiſdem radicibus, fiunt nomina ſignificantia effectum actionis: v.g.* càqimono, *ſignificat ſcripturam.*

Poſtpoſita verò particula , gòto *, eiſdem radicibus verbalibus fiunt nomina ſignificantia res dignas actionibus quæ per verba , quorum ſunt radices , ſignificantur : v.g.* mi *, eſt radix , ex qua prodit verbum* , mi, iru. *pro eo quod video , es , &* , mĭgoto *, eſt res viſibilis, ſeu digna viſu ,* qìqi *, eſt radix verbi ,* qiqí , u *, pro eo quod video , es : &* qĭqì gòto *, ſignificat rem audibilem , ſeu dignam auditu .*

Poſtpoſitis aliquibus nominibus ſubſtantiuis nominibus verbalibus prædictis fit nomen iam inconcreto ſignificans talem actionem : v, g. foxi *, eſt radix verbi ,* fòxi , u , *pro eo quod ſole vel ad ſolem ſiccare : poſtpoſito verò ,* i vo , *v.g. quod ſignificat piſcem : fiet ,* foxii vo , *quod ſignificabit , piſces ad ſolem vel vi ſolis ſiccos . &c.*

Poſtpoſita verò particula , dŏgu *, quæ inſtrumentũ ſignificat radicibus verborum , fiunt nomina ſignificantia materiam ſeu inſtrumentum actionis per verbum ſignificatæ : v.g.* varài dŏgu *, materia ſeu inſtrumentnm viſus ,* càqi dŏgu *, inſtrumentum ſcribendi vel ad ſcribendum .*

Poſtpoſita autem particula , me *, radicibus verbalibus fiunt nomina ſignificantia terminum actionis : v.g.* a vàxe *, eſt radix verbi ,* a vàxe , uru *, pro eo quod eſt aliqua iungere aut copulare ,* a vàxe me *vero ſignificat iuncturam : & ſic in aliјs .*

Ex adiectiuis ſuprapoſitis finitis in i*, fiunt nomina abſtracta mutato ,* i *, in ,* ſa *, v.g.* nāgài *, ſignificat id quod longus, a, um : &* nāgàſa *, ſignificabit longitudinẽ. Adiectiua finita in ,* na *, mutant etiam ,* na *, in ,* ſa*, ad abſtracta nomina facienda : v. g. ex* àqiracàna*, quod ſignificat id quod clarus, a , um : fiet ,* àqiracàſa *, quod ſignificabit claritatem .*

Aliquando ex duobus ſubſtantiuis ſimul ſumptis , & præcipuè ſi aliquod illorum aliquam literam in principio ſeu in fine in aliã mutet , reſultat tertium nomen quaſi connotatiuum , & quaſi adiectiuum ſeu genitiuũ includens : v. g. ex , qi *, quod ſignificat , lignum , & ,* fotoqe *, quod ſignificat idolum : fit ,* qi botòqe *mutato ,* f *, in ,* p *, quod ſignificat idolum ligneum. Si verò nomina quæ præponuntur finiuntur in ,* e *, ipſum mutant in* a*, ad prædictam compoſitionem nominis connotatiui : v.g.* tçumà ſàqi *, extremitates unguium ,* càna cŭgui *, clauus ferreus . Si uerò nomina , quæ poſtponuntur ad eamdem formationem , primam literam debeant mutare , ſi ſit ,* f *, mutabunt in ,* b *, uel ,* p *, ſi ,* s *,*

muta-

mutabunt in, z, *ſi* c, *mutabunt in*, g, *ſi*, tç, *mutabunt in*_, zz, *ſi*, x, *mutabunt in*, j, *u.g.* cári bunè, bùppô, nĩgori zàqe ſorá goto, qizzumári, ſòra jèi mòn. *Vide in dictionario*.

De pronomine.

NOn ſunt in lingua Iaponica pronomina deriuatiua u.g.m eus, a, um.&c. ſed utuntur primitiuis, ſcilicet mei, tui, &c. Hæc autem primitiua non habent declinationes per caſus; ſed hæ differentiæ caſuum fiunt per particulas ſupra poſitas quæ omnibus ſunt communes, tam nominibus; quàm pronominibus.

Particulæ aliquæ (de quibus infra) quæ adiunctæ uocabulis honorem indicant, faciunt pronomen, uel illius uim habent ſecundum occaſionem & circumſtantias in quibus illis utuntur: ſi enim ego dicam, von fùmi; *loquendo cum alio: ipſo facto intelligitur me de eius epiſtola: & non de mea loqui: ſi enim de mea loquerer; non dicerem*, von fùmi, *ſed*, fumi *tantum: unde*, von fumi, *ratione particulæ*, von, *quæ eſt honoris, ſignificat ueſtram epiſtolam. Et idem eſt de particula*, mi, *& alys quæ honorem indicant in ſignificatis nominum quibus adijciuntur*.

De pronomine ſecundæ perſonæ ſcilicet ego &c.

OCto ſunt particulæ ſignificantes idem quod Ego, mei, mihi, &c. vàtacuxi, ſòrè gaxi, vàre mi, várerá, mìdòmo, midòmorá, váre. *Quatuor primæ denotant aliquam ſuperioritatem in eo qui illis utitur, reliquæ uero ſunt humiliores. Mulieres utuntur tribus alijs particulis aliquando quæ ſunt.* mĩzzu cára, vãrauá vãgami, *& his non utuntur uiri: ruſtici ſolent uti duabus uidelicet*, vára vòrará, *religioſus uero quando de ſe loquitur ſolet dicere*, guſô, *ac ſi diceret: ego uilis religioſus; ſenex uerò de ſe loquẽs: dicit*, gurõ, *ego uilis & deſpectibilis ſenex. Rex uerò, dicet*, chin, *uel*, máru, *quod ſignificat: ego Rex*.

Ad facienda autem pluralia iſta pronomina, poſtponuntur illis particulæ ſupra poſitæ conſtituentes pluralia, ſcilicet, dòmo, ra, *v.g.* midòmõ ga màitta tòqi, *quando nos iuimus: ad caſuum verò differentiã poſtponuntur illis iam formatis pluralibus, particulæ conſtituentes caſus vt ſupra.*

De pronomine ſecundæ perſonę: ſcilicet Tu, tui, tibi, &c.

M*Vltæ ſunt particulæ, quæ conſtituunt pronomen ſecundæ perſonæ ſecundum differentiam perſonarum, quæ vel nullum, vel aliqualem, aut mediocrem, magnum, aut maximum merentur honorem & reuerentiam: ad loquendum enim cum inferiori, ſunt tres particulæ quæ faciunt pronomen tu. ſcilicet*, vàre, vonòre, ſòchi, *ſi autem illis ſuperaddatur*, me, *vel*, mẽgà, *& dicatur*, vàremè, *vel*, vàremẽgà, *perſonam cum qua loquimur ampliùs deijcimus. Si autem loquamur cum æqualibus vel aliquantulum inferioribus, vtemur vna ex tribus particulis videlicet*, ſònata, ſòno ſò, vàre ſama. *Si verò ſit perſona ſuperior vel omnino æqualis cum qua vrbanè debemus loqui vtemur vna ex ſeptem particulis ſcilicet*, cònatà, qixò, qiſò, gòſen, qĩden, cònatà ſama, ſònata ſama. *Si autem loquamur cum perſonis in dignitatibus conſtitutis, nomen dignitatis, ſi illi ſuper addatur particula*, ſama, *ſupplet vicem pronominis: v.g.* Padre ſamã gozare, *veniat veſtra paternitas. Aliquando etiam particulæ quæ nomina honorant, ſupplent vicem pronominis: v.g.* vòn qìrumòno, *veſtræ dominationis veſtis.*

Cònata, cóchi, cònoſo, *ſignificant idem quod ego, mei, &c. ſed in modo loquendi quaſi diſtributiuo: ex parte mea, vel quantum ad me attinet, quibus correſpondent*, ſòchi, ſonoſò, ſònatà *quæ ſignificant, tu &c. & ex parte tua, ſeu, quod ad te pertinet.*

Pluralia iſtorum pronominum fiunt per particulas ſupra poſitas ſecundum honoris differentiam, vònòrẽ domo, vàre ra, ſòchi ra, *ſignificant vos loquendo cum vilibus*, vare tachi, ſonatà domo, *ſignificat vos cum æqualibus*, qìſòtachi, vòcatãgata, vòno vòno, *ſignificat vos cum honore: declinationes verò bo-*

rum

rum ſiunt etiam per particulas communes declinationum.

De pronomine tertiæ perſonæ, ſcilicet ille, illa, illud.

D*Væ particulæ ſcilicet*, cáre cáre, are are, *ſignificant ille, illa, illud, loquendo de rebus inferioribus: quatuor uerò uidelicet*, áitçu, áitçumè, áremè, cáitçume, *ſignificant ille, illa, illud, humiliando & deſpiciendo res de quibus loquimur, & quæ præcipuè finiuntur in*, me, *ſunt de iectiuæ, maximè ſi illis ſuperaddatur*, ga, *u. g.* áitçũga, áitçumẽgá, *ille uilis:* cóno, *ſignificat hic, hæc, hoc*, sóno *ſignificat, iſte, iſta, iſtud*, áno, *ſignificat ille, illa, illud; ſed neceſſario requirunt poſt ſe ſubſtantiuum ut illis utamur: u.g.* cóno fito, *iſte homo. idem ſignificat*, cóno mono, *ſed non eſt uerbum honorificum*, sóno cóto, *iſta res*, ano fito, *ille homo*, cónátá, *uel* cónofõ, *ſignificant hic*, ſõnata, *uel*, ſono ſõ, *iſthic*, ánatá, *uel*, ánofõ, *illic.* córe, *ſignificat hoc*, ſóre, *ſignificat iſtud*, áre *ſignificat illud, ſed neutraliter, ita quod ſubſtantiuis, ſeu ſuppoſitis non iunguntur. horum pluralia ſunt*, córerá, ſorerá, arerá, *cæterorum uerò pluralia ſunt per regulas communes.* cáno, *ſignificat rem de qua facta fuit mentio: u.g.* cano fitó, *ille homo &c. Pronomen quidam, facit particula*, áru, *u.g.* aru fito, *quidam homo*, áru tocóro ni, *in quodam loco.*

Pronomen unuſquiſque faciunt particulæ, mèn mèn, ſóre ſóre.

Pronomen uniuerſi & ſinguli &c. facit particula, tare momina.

Pronomen quicumque &c faciunt particulæ, Tare nite mó, tare nitemoare, tare nari tómó.

Ante poſita particula, tare mo, *negatiuis facit pronomen nemo uel nullus: u. g.* tare mó mairananda, *nemo iuit. Particula* nani taru cóto nari tómo, *ſignificat: quidquid ſit, vel quæcumque res ſit. Particula*, mèi mèi, *ſignificat: ſinguli, uel unuſquiſque in particulari.*

Particula, góto, *facit pronomen ſeu ſignum diſtributiuum omnis, e. Si poſtponatur ſubſtantiuis ex proprijs uocabulis lin-*

guæ

quæ Iaponicæ quæ uocantur, iomis. *idem etiam facit particula*, mai, *antepoſita ſubſtantiuis linguæ Chinæ, quæ uocantur*, coies, *u. g.* fi, *ſignificat diem: &*, figótoni, *ſignificat quotidie, ſeu omnibus diebus*, nen, *in lingua Iaponica mendicata à Chinenſi, ſignificat annum: &*, main nen, *ſignificabit ſingulis annis uel omnibus annis*; *idem ferè facit reduplicatio aliquorum nominum, uel ſaltim facit illa pluralia: u. g.* fito, *ſignificat hominem: &*, fitóbito, *ſignificabit omnes homines, uel multos homines*, fi, *ſignificat diem: &* fibi ni, *ſignificabit, omnibus, uel multis diebus*.

Pronomen diuiſiuum, aliqui &c. facit particula, niiótte, *u. g.* tóqi niiotte, *aliquibus temporibus*, fito niiotte, *aliqui homines*.

Pronomen, idem &c. facit particula, vonaji, *u. g.* vonaji tocóro cara, *Ex eodem loco. Particula uerò*, dôjen, *ſignificat idem, ſed neutraliter: v. g.*, dôjen degozàru, *idem eſt: & hoc uerbo reſpondent quando gratulantur*; *abſque eo quod rem accipiant: ac ſi dicant, gratulor ac ſi accepiſſem: uel idem eſt, ac ſi accepiſſem*.

Pronomen ipſe &c: faciunt particulæ, nùxi, ſóno mi, vãga, *particulæ uero*, vareto mi, *faciunt pronomen ipſemet &c. u. g.* vareto mi ni ata vo naſu, *ipſemet ſibimet damnum infert*, mi vo vaſurète; ta vo taſúqúru, *ſui met oblitus, alios ſaluos facit. Particula*, vatacùxi, *ſignificat rem propriam in particulari: u. g.* vatacuxi no còto, *res propria*, vatacùxi ni iuarēta, *pro ſe loquutus eſt*.

Pronomen aliquis &c. faciun tparticulæ, Tare zo, taſo, *u. g.* tare zo maittaraba, *ſi aliquis iuiſſet*, taſo ſacanãga aruca tói ni iqe, *eat aliquis interrogatum ſi ſit aliquid cibi*.

Aliquid neutraliter faciunt particulæ, nan zo, nanica, *u. g.* nanzõga arãba cùuózu, *comedam aliquid ſi ſit*, ima faia tẽ ga jiiú ni gozaru ſódoni nanica caqi maraxô, *ſcribam aliquid, ſi quidem habeo manus iam ſolutas ſeu liberas*.

Quis? ſit tribus particulis ſcilicet, Tare, Tãga Taſo, *particula* tãga, *uel*, tare nó, *utuntur etiam pro genitiuo cuius: u. g.* Tãga móno ca? *cuius eſt res? Et quando aliquis ad oſtium uocat, & pulſat dicit:* móno mó, *qui intus reſpondent*, taſo, *uel*, tagá, *uel*, tare, *quis es? Particula* nani, *ſignificat quid &c. u. g.* nani

vo

Digitized by Google

vo ſùru cá , *uel*, nanigoto voſùru ca? *quid facis?* nani ni ſòre vo tòtte ĩquca? *ad quid hoc portas tecum?*

De pronominibus relatiuis.

PRonomen relatiuum fit poſtponẽdo verbo nomen de quo fit relatio: v.g.* tèn ni màximàſu vàreràga vòn vòia, *Pater noſter qui eſt in cælis*, dèta tocòro va, *locus ex quo exiuit*, tèni ſũmi no tçuíta fito, *homo cuius manui adhæſit atramentum*. *Si oratio petit nominatiuum ante verbum, tale nominatiuum debet eſſe cum aliqua ex particulis nominatiui*, ga, no, *uel*, iòri, *v.g.* vatacùxiga càita ſũmi, *epiſtola, quam ego ſcripſi*, cònàtà no vôxerarèta coto, *res quam ueſtra dominatio dixit. Tertia verò particula ſcilicet*, iori, *vtimur quando eſt actio in oratione, v.g.* Deus iòri atàie cudaſarèta gracia, *gratia, quam Deus contulit ſeu donauit*, àno tocòro ni amàta no qió àtta vò torarèta, *tulit multos libros, qui erant in illo loco. Si concurrant verò duæ orationes relatiuum continentes, prima erit ſecundum poſitam regulam; ſecunda verò per participium præſens, præteritum, ſeu futurum, ſecũdum quod ſenſus orationis poſtulauerit: v.g.* qèſa Oracio vo móxita qióga tçucuie no vie ni àru vo mòtte coi, *affer librum illum qui eſt ſupra ſedile, in quo iſta mane recitaui vel dixi officium diuinum. In iſta oratione* qióga, *quod eſt vnum relatiuum, eſt poſt verbum*, móxita, *&* vo, *quod agit vices ſecundi relatiui, eſt poſt verbum*, àru. *Quando verò volumus ampliùs ſpecificare rem quæ refertur, ponimus inter rem ipſam & verbum, particulam* tocòro no, *v.g.* vàreto dôxin xita tocòro no mònõ dòmo va mina buguèn ni nàtta., *omnes quotquot mecum conſenſerunt, diuites facti ſunt. Aliquando oratio relatiui propter ſuam difficultatem explicatur per exponentes: v.g. loco huius*, ima còroſarèta Pedro nò cò và ſonàta nó chijn gia, *quæ ſignificat, filius Petri, qui modò fuit occiſus, eſt tuus amicus: dicimus*, ìma Pedro coroſarèta ſonó co va ſonatà no chijn de gozàru.

Aliquando ſolent ſimul poni duæ particulæ ex caſus conſtituentibus, & faciunt quaſi relatiuum cui anteponuntur: v.g. ſòno

tocòrô ideno dancô, *iſtius locis conſultatio.* Marſella ieno fune, *nauigium quod tendit Marſiliam.* màire to no móxi gòtô dearu *eſt dicere, quòd eam.*

Màiru mai to no dancô ni qivamatta, *habita eſt reſolutio quod non pergat*, màitte nòchi no dancô, *conſultatio poſtea quam perrexit facta*, varambe càra no catàgui, *eſt conſuetudo ab infantia*, xô tameno chôgui gia, *eſt ars ad illud faciendum*: âno fito no vo torô, *accipiam id, quod eſt illius hominis. nota hæc de relatiuo valde.*

De formatione verborum, & coniugationibus.

Verba in lingua Iaponica neque habent numeros, neque perſonas; faciunt tamen has differentias particulæ ſuprapoſitæ ad pluralia & declinationes. Coniugationes ſunt tres affirmatiuæ, & totidem negatiuæ.

Radices verborum, de ſe non dicunt tempus: vnde vt illud dicant debent formari verba & coniugari.

Omnes radices verborum ſecundæ coniugationis finiuntur in e, gi, *vel*, ji, *præter*, xi, *&*, maraxi, *quæ etſi finiũtur in*, i, *ſunt tamen primæ coniugationis. Si verò radices finiuntur in,* de, *vel*, gi, *fit verbum præſentis temporis conuertendo prædictas in*, zzuru, *v. g.* fãgi, *facit præſens*, fãzzuru, *& ſignificat erubeſco*: de zzuru, *quod ſignificat exeo, is. ſi radices finiuntur in*, je, *vel*, ji, *mutantur ad præſens in*, zuru, *v. g.* màje: mãzuru, *idem quod miſceo, es*, anji anzuru, *quod eſt conſidero, as, ſi finiuntur in*, xe, *illud mutant in*, ſuru, *v. g.* avaxe auaſùru, *idem quod coniungo, is*: xi, *verò, &* maraxi, *quæ (vt dictum eſt) ſunt ſecundæ coniugationis, etiam mutant*, xi, *in* ſuru, *v. g.* xi ſùru, *idem quod facio, is*, maraxi maraſuru, *etiam eſt, facio facis. Si radices finiuntur in*, te, *conuertunt illud in* tçuru, *v. g.* ſodàte; ſodàtçùru, *idem quod alo, is, vel ſuſtento, as: reliqua quæ tantum finiuntur in*, e, *alio modo; illud ad præſens conuertunt in*, uru, *v. g.* ãgue: ãgùru, *offero, rs*, nĩgue, nĩgùru, *fugio, is.*

Aliqua ſunt præterita verborum, quæ faciunt ſenſum præſentis,

tis, & ſunt illa quorum fieri conſiſtit in facto eſſe: v.g. cocòroièta *intelligo, is,* qicoicta, *audio, is,* voboièta, *recordor, aris,* qi qi ièta, *intelligo, is,* zonjita, *ſcio, is, & alia præter iſta forſan erunt. verba quæ ſequũtur ſunt primæ cõiugationis etiam ſi eorum radices non finiantur modo antea dicto. Si præſens alicuius ex illis non fuerit mutato,* i, *in* uru, *explicabitur in particulari,* àbi, uru, *aquæ balneo ſe, abluo, is,* fotòbi, uru, *mollificor, aris:* focoròbi, uru, *diſſuor, eris:* càbi, *fucore afficior, eris,* ſàbi, *rubiginor, aris,* deqi, *finior, ris, vel perficior, ris:* cùchi, cutcuru, *putreſco, is:* michi, mitçuru, *mare adimpleor, ris,* ini, uru, *abeo, is:* nòbi, nobiru, *vel* noburu, *dilator, aris,* tçuqi, uru, *conſumor, eris,* vòri, uru, *ab alto deſcendo, is:* xij, xijru, *ad prandium vel cibum compellendo, inuito, as,* ni niru, *aſſimilor, aris:* mochij: mochi iùru, *æſtimo, as:* ni, niru, *ad ignem coquo, is:* mi, miru, *aſpicio, is:* còri, uru, *corrigor, eris,* vochi vòtçuru, *cado, is:* i, iru *ſum, es, fui: vel adſum, es,* ſũgui, uru, *tranſeo, is, ſicut tempus tranſit:* vàbi, uru, *miſericordiam peto, is,* carabi, uru, *ſiccor, aris,* iqi iqùru, *viuo, is,* fi firu *areſco, is,* qi qùru, *venio, is,* qi qùru, *veſtio, is,* vòqi uru, *è lecto ſurgo. quatuor verò verba quæ ſequũtur habent præter præſentia ordinaria, alia etiam extraordinaria,* atàie, *habet* atóru, *pro dono, as:* vàqimaie, vaqimòru, *diſcerno, is,* tonàic tonóru, *benedico, is,* ſonaie ſonóru *in loca ſublimi colloco, as.*

De Prçterito imperfecto, perfecto, & pluſquam perfecto.

N*On eſt in lingua iſta Iaponica præteritum imperfectum: Vnde loco illius vtuntur perfecto, quod fit duobus modis: primũ eſt addendo,* ta, *radicibus verborum: v.g.* ãguèta, *eſt præteritum verbi,* ãgue, uru, *quod eſt offero, rs; ſecundo modo fit præteritum perfectum poſtponendo,* te, *radicibus, & addendo poſtea verbum,* gozari, u, *vel* ari, u, *in præſenti vel in præterito de quo in ſecunda coniugatione, v.g.* ãguete gozàru, *vel* aguètẽ gozàtta, *vel* ãguete aru, *vel* ãguete atta, *obtuli, uel obtuleram, as, &c. ſi autem ad prædicta anteponatur particu-*

la fãia, explicatur magis: u.g. fãia ãguètè gozàtta, iam obtuleră, quando poſtponitur uerbum, ari, u, ad præteritum, non eſt modus loquendi ita nobilis ſicut quando poſtponitur, gozari, u, unde ad hoc debemus aduertere quando loquimur, ut notemus de quo loquimur, & coram quibus, ut cui honorem, honorem debitum in modo loquendi tribuamus.

De futuro primæ coniugationis.

SI radix uerborum finitur in, te, fit futurum conuertendo iſtam ſyllabam in teô, uel chô: u.g. tàte, uru, eius futurum eſt tàteô, uel tàchô, erigam. Si radix finitur in, ji, fit futurum mutato in jô: u.g. xenji, xenjô, medicinas condiam uel coquam. Si radix finiatur in xe, mutatur in xô, u g. xi, xô: maraxi, maraxô, faciam. Si finiatur in, ie, mutatur in, io ut, voxiie, vòxiio, docebo. Reliquis uerò radicibus quæ finiuntur in e, poſtponuntur ad futurum faciendum, ô ôzu, uel ôzuru u.g. ãgueô, uel, ãgueôzu, uel ãgueôzurù, offeram. Hæ etiam particulæ poſtponuntur ad facienda futura uerborum de quibus ſupra diximus eſſe ſecundæ coniugationis, etiam ſi eorum radices finiantur in, i, u, g. deqiôzu, finietur.

Fit etiam futurum, tollendo à præſenti negatiuo (de quo infra) ſyllaba nu, in qua finitur, & loco eius ponendo particulam bàià, u.g. tollendo, nu, ab ãguènu, & loco eius addendo, baià, fit, ãguèbaià, offeram, mĩnu, ſi auferas, nu, & loco eius ponas, baia, fiet, mĩbaia, uidebo uel aſpiciam.

Futurum perfectum fit poſtpoſitis particulis, tearózu, uel tarózu, eiſdem: u.g. ãguète arózu, uel, ãguetárózu, iam obtulero. Etiam fit antepoſito fàia, futuro ordinario: u.g. fàia ãgueôzu.

Im-

Digitized by Google

Imperatiuum primæ coniugationis.

IMperatiuum primæ coniugationis eſt ipſa ſola radix verbi, vel poſtpoſita particula io, v. g. ãgue, vel ãgucio, offer: futurum autem imperatiui eſt futurum abſolutum, ãgueô, vel ãgueôzu, & eſt honoratior modus loquendi & vrbanior ad imperandum in omni coniugatione, quàm per imperatiuum abſolutum. Fit etiam imperatiuum, ſi auferas, nu, à præſenti negatiuo (de quo poſtea) & loco eius ponas ſai, v. g. ſi ab ãgue nu, tollas nu, & addas, ſai, fit ãgue ſai, quod eſt, offer: non tamen dicit tantum imperium ſicut abſolutum. Poſtpoſita etiam particula, tai, radicibus, fit quodã genus futuri ſeu optatiui quo deſiderium loquentis explicatur, & eſt imperatiuum; vrbanum tamen, mizu fitòtçu nomi tai, vellem parum aquæ bibere: eſt idem quod da mihi bibere. Quando verò fit relatio alicuius præcepti, legis, conſilÿ, ordinis, aut probibitionis, in omni verbo cuiuſcumque coniugationis ſiue affirmatiuæ, ſiue negatiuæ: tale præceptum ponitur ad literam: v. g. chriſtiani naru nà to no xôgun no fattõga àru, eſt lex Imperatoris, quòd non fiat quis Chriſtianus, Padre core vo còxiraièio to voxeraréta niiòtte, quia pater præcipit mihi vt hoc componerem.

Optatiuum primæ coniugationis.

PRæſens & futurum optatiui eſt præſens imperatiui, antepoſitis particulis, nẽgauacu uà, vel, a uare & poſtpoſita, gàna, vel caxi, fit etiam poſtpoſita particula, gàna, abſque aliqua antepoſita: v. g nẽgavàcu va ãgueio càxi? vel auàre aguei-gàna, ſi offeres? auàre icanaru tèngu, bangue mòno nari tomò, vare vo tòtte, fiie no iama ni noboxèio caxi! o ſi eſſet aliquis vel diabolus v l aruſpex qui me aſcendere faceret ad montem qui vocatur, fiie! poſtpoſita particula gana, nominibus, ſignificatur deſiderium rei ſignificatæ per nomen: v. g ſaqẽ gana, ò vi-

Digitized by Google

ò vinum ! *ac ſi diceret : quis illud haberet ad bibendum* ! nanĩ gana ! *ſi aliquid haberem* !

Præteritum optatiui eſt ſecunda vox futuri poſtpoſita particula mono vo ! *v.g.* nĩgueo zu mono vo ! *o ſi fugiſſem* ! *idem fit hoc modo* nĩguẽta raba iocaró mòno vo , *aliquando ſolum dicunt* , nĩguè taróni va ! *etiam dicunt* , nĩguete aró ni ua iocarómòno vo !

Subiunctiuum primæ coniugationis affirmatiuæ .

P*Ræſens ſubiunctiui fit ex præſenti indicatiui mutato* , u , *in quo finitur in* ẽba , *v.g. ex* , ãguru , *fit* ãgurẽba *cum offerem : fit etiam ex præſenti addita particula*, tocoro , *ſuper addita* ni , de , uo , *vel* , ua, *ſecundum exigentiam declinationis verbi quod ſequitur ; primum enim ſubit munus nominis : v.g.* arutoqi Pedro chinſui xitè iraruru tocoro ie fitõ gaqite , *cum veniſſet quidã homo ad locum vbi erat Petrus quando erat ebrius* nhóbó ni tachi vacarète iru tocòro ni, *cum eſſent diuiſi , & diuortium feciſſent coniugati* , có aru tòcorõ de , *cum hæc ita ſint* , iòſo ie zzuru tocòrouã fito ni corofarèta , *occiſus eſt à quodam homine cum exiret foras* , go miſa vo aſobaſarùru tocòro vo uchi coroita,*occidit illũ cum actualiter miſſam celebraret, & eſt regula generalis in omni coniugatione* .

Præteritum perfectum & pluſquam perfectum ſubiunctiui fit ex præterito perfecto indicatiui poſtpoſita particula , rẽba , *v.g.* ãguèta rẽba , *cum obtuliſſet : fit etiam ablato verbo* gozaru , *à præterito pluſquam perfecto ; & poſito loco eius* , attarẽba , *vel* atta , *quando vero ponitur* , atta , *debet ſuperaddi vel* , ni , *aut* , uo , ua , *vel* , ie , *ſecundum quòd petit ſubſequens verbum ; ad modum ſupra poſitum de præſenti ſubiunctiui cum particula* , tocòro , *v.g.* ãguète atta rẽba , *vel* ãguete atta , ni , uo , ua , *vel* , ie , *cum iam obtuliſſet* .

Futurum ſubiunctiui fit addendo futuro indicatiui particulã , tòqi , *v.g.* ã gueô tòqi , *cum poſtea offerat* .

Præteritum pluſquam perfectum ſubiunctiui , vel quomodocumque illud voces , denique ad ſignificandum hoc quod eſt , poſtquam

quam feciſſem actionem verbi, fit poſtpoſitis particulis, cara, nòchi, *vel* igo:*præterito pluſquam perfecto; ablato tamen verbo*, gozaru, *v.g.* aguète cara, nohi, *vel*, igo, mairó, *poſtquam obtulerit proficiſcar. idem quaſi eſt*, aguètarŏ toqi mairó, *proficiſcar quando iam obtulerit*, ãgueôzurù ni, *vel*, ãgueozuru tocoroni, *ſignificat, cum iam eſſet paratus ad offerendum: vel vt offerret*, ãgueôzuru còto no ſaqini, *ſignificat paululum antequam offeret*.

Præſens permiſſiuum ſubiunctiui fit duobus modis: primus eſt conuertendo, v, *in quo finitur præſens indicatiui, in*, ẽdomo, *v.g.* ãgurẽdômò *etiamſi offerat*.

Præteritum verò permiſſiui fit poſtpoſito, redomo, *præterito indicatiui: v.g.* ãguetarẽdomo, *quamuis obtuliſſet: futurum autem permiſſiuum eſt addendo*, redomo *ſecundæ voci futuri indicatiui: v.g.* ãgueôzurẽdomo, *quamuis offerat. Secundus modus ſubiunctiui permiſſiui eſt efficacior & fit præſens poſtpoſita particula*, tomo, *præſenti Indicatiui: v.g.* ãguru tomò, *quãuis offerat: ſolent etiam præſenti poſtponi particulæ*, mamaiò, *vel*, madeiò, *v.g.* ſorcuo voxiiùru mamaio, *vel*, ſòre vo voxiiùru mãdeio, *etiamſi hoc doceat*.

Præteritum autem huius ſecundi permiſſiui fit poſtpoſito, ritomò, *præterito indicatiui: v.g.* ãgueta ritomo, *quamuis obtulerit: fit etiam hoc præteritum poſtpoſito*, mamaiò *vel* madeio, *præterito indicatiui: u.g.* ãgueta mamaio, *uel*, ãgueta madeio *idem fit poſtpoſito*, tòte, *præterito ſubiunctiui: u.g.* ãguetarẽba tòte.

Futurum permiſſiuum fit poſtpoſito, tomo, *ſecundæ uoci futuri indicatiui: u.g.* ãgueozutomo, *fit etiam poſtpoſitis*, mamaio, *uel* madeio *eidem futuro: ſi uerò prædicto permiſſiuo in omnibus temporibus anteponatur*, tatòi, *additur magna uis orationi: u.g.* tatoi vôxeraruru tomo, *quamuis hoc præcipias. eumdem ſenſum facit præteritum pluſquam perfectum Indicatiui ablato uerbo*, gozaru, *&*, aru, *& conſtituendo loco eius particulam*, mo, *u.g.* ãguete mo, *quamuis offerat. eadem particula*, mo, *poſtpoſita præſenti indicatiui facit eumdem ſenſum: u.g.* dòcŏ de qiqi maraſùru mo, ſòno ſata va môſanu, *quamuis audiatur de hoc ubicumque; nihil tale auditur. eumdem ſenſum ſolent facere modi loquendi, qui ſequũtur*, ã guemo xèio caxi? ãguetemo xŏ madeio, nanto mo ãgue caxi? *quod fere ſignificat*,

quam-

quamuis offerat. eundem etiam ſenſum faciunt prædicta, ãguruni ſaxerarei ãgu etani ſaxerarei, *uel* ãgueò ni ſaxerarei, *etiam ſi offerat, obtulerit, uel etiam ſi offeret: ac ſi dicat: ponamus, uel demus quòd ita ſit.*

Infinitiuum.

P*Ræſens infinitiui ſit ex præſenti indicatiui, poſtpoſito* còto, *uel*, to, *u.g.* ãgùru còto, *uel* ãguruto, *offerre.*

Præteritum infinitiui ſit poſtpoſitis eiſdem particulis præterito indicatiui, u.g. ãgueta còto, *uel*, ãguetato, *obtuliſſe. Futurum infinitiui ſit eiſdem poſtpoſitis futuro indicatiui: u.g.* ãgueeô còto, *uel* ãgueôto, *oblaturum. Eundem ſenſum faciunt præſens, præteritum, & futurum indicatiui poſtpoſita illis particula*, ióni, *u.g.* nai nai guioi ni caqerareô ióni va vare mo zònzuru ſitô bito mo zonjita, *ſæpe credidi & alij etiam putarunt me à te beneficijs eſſe afficiendum*, qèccu vare ni voxiie maraſùru ióni gozaru, *potius ille poteſt me docere*, ãgueta ióni gozaru, *dicitur illum obtuliſſe.*

Ad interrogandum & reſpondendum utuntur ſæpiſſime infinitiuo quod eſt ſuppoſitum uerbi quod ſubſequitur: u.g. nhóbôgata ni vòchita cotô gaatta ca? *incidiſti ne in peccatum luxuriæ cum muliere? fuit ne hoc quod eſt incidiſſe &c. & hoc modo loquendi utuntur in omni tempore infinitiui.*

Aliquando ſupplet infinitiuum præteritum pluſquam perfectũ ablato uerbo, gozaru, & aru. *u.g.* Deus no minòri vo firomète iòcarô, *bonum eſt legem Dei propagari: aliquando ſupplet præſens & præteritum infinitiui, præſens & præteritum indicatiui poſtpoſita*, ga, *u.g.* ſore vo vôxeraruru ga varù gozarô, *malum erit hoc dicere*, maittãgamaxi gia, *ueniſſe eſt melius, aut eſſet melius.*

Quando uerò infinitiuo ſubſequitur uerbum ſubſtantiuum, non indiget particula, còto, *u.g.* côſacazzuqĩ dè và ſàqe vo nòmu deuanai, *bibere uinum calice paruo non eſt bibere*, còre còſo caqu degozare, *hoc poſſumus dicere eſſe uerè ſcribere*, caqu degozate còſo, *hoc nullo modo eſt ſcribere*, ſòre ua ãgùru deuanai, *iſtud non eſt offerre: aliqua ex exemplis poſitis ſunt ex uerbis aliarum*

rum coniugationum ; ſed regula eſt generalis in omnibus : facit etiam ſenſum quaſi infinitiui modus hic loquendi, ãgue va, ãgurẽ domò, *quamuis offeram vel etſi faciam hoc, quod eſt offerre : eſt etiam regula generalis in omnibus coniugationibus : unde dicunt*, qìqi va tçucamarçure dòmò gàtten xenu, *quamuis audiam vel faciam hoc quod eſt audire ; non intelligo . dicitur etiam*, ãgùru vomotte, *offerendo, uel cum hoc quod eſt offerre*, ãgùru iòri, *ex hoc quod eſt offerre*, ãguru nitçuite, *circa hoc quod eſt offerre*.

Gerundium in, Di, es præſens uel futurum indicatiui, & præcipue ſi adiungatur, jibùn, *aut aliqua particula ſignificans tempus : u. g.* ãguru jibùn, *tempus offerendi*, ãgueô ni qiuamàtta, *accepit reſolutionem offerendi*, nîguru jibun gia, *tempus eſt fugiendi*, coròſa rẽôzùru ni aiſadamàtte arozu, *erit reſolutus occiſu, aut quod erit occidendus*.

Gerundiũ in, Do, fit duobus modis. primus, poſtponendo, præſenti indicatiui particulas, ni, *uel*, tòte, *u. g.* ãguru ni, *uel*, ãgùrutote iuruſareta, *offerendo fui ſolutus. ſecundus eſt auferendo uerbum*, gozàru, *præterito pluſquam perfecto : u. g.* ãguète cutabireta, *offerendo, vel erigendo ſum defeſſus : ideſt ex erectione uel actione offerendi, reſultauit eſſe defeſſum : eſt etiam alius modus elegans gerundij in do, & ualde communis, anteponendo radices uerborum alijs uerbis compoſitis : u. g.* fiqi ioſùru, *approximare trahendo; radices autem ſic uerbis adiunctæ numquã mutãtur in paſſiuis, neutris, aut negatiuis. In iſto ſenſu gerundij in do, uidentur vti his modis loquendi* taixó to xite, *cum eſſet dux : uel ducis munus gerendo*, vôn rei to xitè, *gratias agendo*, ròtai nòmi ni xitè, *cum ſit ſenex*, tçùcài xite iuaruru, *dicit ut nuncius.*

Gerundium in dum, fit poſtpoſitis particulis, tàme, *vel*, tòte, *præſenti vel futuro indicatiui : v. g.* ãgùru tàme, *vel*, ãgueo tòte *ad offerendum, ad eundem ſenſum reducitur hic modus loquẽdi*, ãguru ni fàttõga àru, *eſt lex circa offerendum, niſi dicamus hoc vltimum eſſe gerundium in ni*.

Supinum in Tum, fit duobus modis, primus eſt poſtponendo ni, *radicibus : ſecundus poſtpoſito*, tameni, *præſenti indicatiui : v. g.* tàzzunè ni maitta, *vel*, tàzzunùru tameni màittá, *veni oblatum*.

Supinum in Tu, eſt ſola radix verbi. in hoc etiam ſenſu vi-

dentur vti iſto modo loquendi, môſu ni vòiobânu, *non eſt neceſſarium dictu*.

Participia præſentis, præteriti, & futuri ſunt præſens præteritum, & futurum poſtpoſitis particulis, fito, *vel*, mŏno, *ſed quando poſtponitur*, fito, *eſt modus loquendi honoratior: v.g.* ãgùru fito, *vel*, ãgùru mòno, *offerẽs*, ãgueta fito, *qui obtulit*, ãgueô mòno, *qui offeret*, Buppô gacu ſuru tòmŏgara ni voite ua, *vacantes ſtudio legis idolorum*, von vo xiru vo fito to va iũzo; von vo xiranu vŏba chicuxŏ to còſo iie, *in iſta oratione particula*, uo, *ſupplet vocem participij & dat ſuppoſitum verbo ſignificatque: meritò vocant homines beneficium cognoſcentes; ignorantes verò beneficia iure vocant belluas. eſt regula generalis in omni coniugatione, vnde exemplum eſt in verbo ſecundæ coniugationis. fit etiam participium poſtpoſita* te, *radicibus verborum: v.g.* ãguete, *offerens*.

Prima coniugatio negatiua.

R*Adices ſunt poſtpoſita*, zu, *radicibus affirmatiuis: v.g.* ãguezu.

Præſens verò eſt conſtituendo, nu, *loco*, zu, *v.g.* ãguènu, *non offero*, *& eſt regula generalis quomodocumque finiantur eorum radices, ſola*, xi, *&*, maraxi, *faciunt præſentia negatiua*, xènu maraxenu, *non facio*, *ea verò quorum radices finiuntur in* ji, *mutant* ji, *in* je, *& poſtponitur illis particula*, nu, *ad præſens: v.g.* zonji, *fit præſens negatiuum*, zonjènu, *neſcio. alicubi in Iaponia faciunt negatiua auferendo vltimum*, v, *à radicibus negatiuis & ſuperaddendo illis verbum*, ari, u, *coniugatum per ſecundam ſecundum tempus: v.g.* ãguezàru, *non offero*, ãgue zàtta, *non obtuli*, ãgue zatta rẽba, *cum non obtuliſſet*, *etiam dicunt*, ãguezu xite, *non offerendo*.

Præteritum negatiuum fit ad modum præſentis ponendo loco, nu, *particulam* nanda, *v.g.* ãguenànda, *non obtuli*, zonjenanda, *neſciui*, vori nànda, *non deſcendi*.

Præteritum pluſquam perfectum fit mutando vltimam a, *præteriti in*, e, *& poſtponendo verbum*, gozàru, *in præſenti*, *vel*, gozàtta, *in præterito: v.g.* ãguenàndẽ gozàru, *vel* ãguenànde gozàt-

gozàtta, *non obtuleram. ſit etiam ponendo*, ĩdẽ gozàru, *vel*, idẽ gozatta, *loco* nandẽ gozaru, *v. g.* ãguèi de gozaru, *vel*, ãguèidẽ gozàtta, *non obtuleram*, zonzeĩdẽ gozaru, *neſciueram*, vochiĩdẽ gozatta, *non cecideram*.

Futurum negatiuum eſt addendo, mài, *vel*, màji, *radicibus, vel præſentibus affirmatiuis: v.g.* ãgue mai, *vel* ãgùru maji, *non offeres*.

Imperatiuum ſit poſtpoſito, na, *præſenti indicatiui: v.g.* ãgùruna, *ne offeras*.

Fit etiam antepoſito, na, *& poſtpoſito*, ſo, *radicibus affirmatiuis: v. g.* na ãgue ſo, *ne offeras*.

Fit etiam poſtpoſito, na, *radicibus: v. g.* ãgue na, *ne offeras*, mixè na, *ne oſtendas*, meſare na, *ne faciatis. radices, quæ finiuntur in*, xi, *vel*, ji, *& ſunt ſecundæ coniugationis mutant illud in*, e, *ad iſtud imperatiuum: v. g.* ſo xè na, *vel* ſó maraxe na, *ne facias iſtud*, ſo zonzena, *ne iſtud cogites*.

Optatiuum ſit anteponendo, negauacùua, *vel* auare, *& poſtponendo*, caxi, gana, *imperatiuo negatiuo: v. g.* auare ãguru nacaxi, *o ſi non offerres: vel*, nẽgauacù ua na ãgue ſó gana, *idem*.

Præteritum optatiui ſit poſtpoſito, mòno vò, *futuro negatiuo: v. g.* ãguru mai mono vo! *o ſi non obtuliſſet*!

Subiunctiuum verò negatiuum eſt conuertendo, v, *in qua finitur præſens negatiuum in* ẽba, *v. g.* ãguenẽba, *cum non offerret*.

Præteritum ſubiunctiui eſt poſtpoſito, rẽba, *præterito negatiuo indicatiui: v. g.* ãguenanda rẽba, *cum non obtuliſſet*.

Futurum eſt poſtpoſito, qerẽba, *futuro negatiuo: v. g.* niguru mai qerẽba, *cum non ſit fugiturus*.

Subiunctiuum permiſſiuum ſit poſtpoſita particula, dòmò, *præſenti negatiuo, ſed mutato* u, *in quo finitur in*, e, *v.g.* ãguenẽ dòmò, *quamuis non offerat. dicunt etiam & melius* ãguenaĩdemo, *vel*, ãgueĩdemo.

Præteritum permiſſiuum eſt poſtpoſito, redomo, *præterito negatiuo: v. g.* ãguenanda rẽdomò, *quamuis non obtulerat, dicunt etiam*, ãguenaĩdemo, *vel*, agùeĩdemo, *& ſi non obtulerit*.

Futurum permiſſiuum eſt poſtpoſito, qerẽdòmò, *futuro negatiuo: v.g.* ãgùru mai qerẽdòmò, *& ſi non offeret*.

Aliud autem permiſſiuum cum particula, tomò, *fit poſtpoſita prædicta particula radicibus negatiuis: v.g.* ãguèzutomò, *& ſi non offert. Fit etiam poſtpoſito*, tote, *præſenti ſubiunctiui: v.g.* ãguenĕba tote, *tertio modo etiam fit poſtpoſito*, mamaio, *vel*, madeiò, *præſenti negatiuo: v.g.* ãguenu mamaio, *vel*, ãguenu madeio, *quamuis non offerat.*

Præteritum fit poſtpoſito, ritomò, *præterito negatiuo: v.g.* ãguenandari tomò, *& ſi non obtulerit. Fit etiam poſtpoſito*, tote, *præterito negatiuo ſubiunctiui: v.g.* aguenanda rĕba tote *& melius*, ãguenaídemo, *vel*, ãguèídemo, *quamuis non offerat, vel obtulerit.*

Futurum eſt poſtpoſito, tomò, *futuro negatiuo: v.g.* ẽgue mai tomò, *& ſi non ſit oblaturus*, vochiĩdemo, *& ſi non ceciderit.*

Infinitiuum præſens, præteritum, & futurum, eſt ipſum præſens, præteritum, & futurum negatiuum indicatiui, poſtpoſitis còto, *vel*, to, *v.g.* ãguenu còto, *non offerre*, ãguenanda còto *non obtuliſſe*, ãgùru mai còto, *non eſſe oblaturum*.

Aliquando vtuntur præſenti negatiuo pro præterito in omnibus coniugationibus: v.g. mi maraxènu, *non vidi.*

Gerundium in, Di, negatiuum, eſt præſens vel futurum negatiuum, ãguenu, *vel*, ãgùru mai, *non offerendi.*

Gerundium in, Do, fit poſtpoſito, ni, *radicibus negatiuis vel præſentibus: v.g.* ãguèzuni, *vel*, ãguenuni, *non offerendo, idem quaſi eſt:* ãgueíde, *vel*, ãguenaíde, *vel*, ãguèzu xitè.

Gerundium in, Dum, eſt poſtpoſito, tote, *vel* tame, *præſenti aut futuro negatiuo indicatiui: v.g.* ãguenu tame, *vel*, ãgùru mai tòte, *ad non offerendum.*

Participia negatiua præſentis, præteriti & futuri, ſunt præſens præteritum, & futurum negatiuum poſtpoſito, fito, *vel*, mòno *v.g.* ãguenu fito, *non offerens*, ãguenanda mòno, *qui non obtulit*, ãguru mai mòno, *qui non offeret*, ãguenaíde cara, *vel*, ãgueíde nòchi, *poſt non obtuliſſe: vel poſtquam non obtulerunt, aut poſtquam non eſt oblatum*.

Sc-

Secunda coniugatio affirmatiua.

O*Mnes radices verborum ſecundæ coniugationis finiuntur in*, i, *fitque præſens mutato*, i, *in*, u, *v.g.* iòmi : iomu, *lego*. *Si radices finiuntur in*, chi, *mutant iſtam dictionem in*, tçu *v.g.* machi : matçu, *expecto*. *Si finiuntur in*, xi : *mutatur in* ſu : *v.g.* coròxi : coroſu, *occido*.

Præteritum fit. *Si radices finiuntur in*, ami, *conuertitur in*, óda, *v.g.* cami : códa, *mandi vel maſticaui*. *Si finiuntur in*, ebi, *vel*, emi, *mutantur in*, côda, *v.g.* ſaqèbi : ſaqeôda, *vociferatus ſum*, ſonèmi, ſoncoda, *inuidi ſeu habui inuidiam*. *Si finiuntur in*, òbi, *vel*, òmi, *conuertuntur in*, ôda, *v.g.* coròbi : corôda, *cecidit*: còmi, côda, *ſe incluſit*. *Si finiuntur in* umi, *conuertitur in*, ûnda, *v.g.* caſùmi : caſunda, *obtenebratus eſt*, *in idem conuertuntur quæ finiuntur in*, imi, *v.g.* canaximi, canaxûnda, *triſtatus eſt*. *Si finiuntur in*, gui, *illud conuertunt in*, ĩda, *v.g.* ſègui, ſeĩda, *diſciſſum eſt*. xini, uru, *facit præteritum*, xinda, *mortuus eſt* : *&*, ini, uru, *facit præteritum*, inda, *abiuit* : *& quantum ad hoc ſunt ſicut ſecundæ coniugationis*; *quo ad alia verò tempora ſunt primæ*. *Radices quæ finiuntur in*, chi, *vel*, ri, *illud conuertunt ad præteritum in*, tta, *v.g.* mòchi : mòtçu, *facit præteritum*, mòtta, *accepit*, chiri, u: chitta, *ſparſum eſt*, *quæ verò finiuntur in*, xi, *vel*, qi, *illud couertunt in*, ita, *v.g.* coròxi, u : coròita, *occidit*, qiqi, u, qijta, *audiuit*, xiqi, u, xiita, *extendit*.

Futurum fit conuertendo, i, *in quo radices finiuntur in*, ó, ozu, *vel* ózuru, *v.g.* iomó, iomozu, *vel*, iomózuru, *leges*. *ſi verò radices finiuntur in*, chi, *mutatur iſta dictio in*, tó, *v.g* machi : mató, *expectabo*, *quæ finiuntur autem in*, xi, *illud conuertunt in*, ſó, *v.g.* móxi : u : móſó, *dicam*, *aut loquar*.

Imperatiuum fit conuertendo, i, *in quo radices finiuntur in*, e, *v.g.* iomi : iòme, *lege vel legas*. *Si vero radices finiantur in*, chi, *conuertitur in*, te, *v.g.* machi : mate, *expecta*. *Fit etiam imperatiuum conuertendo*, nu, *in quo præſens negatiuum finitur in*, ai, *v.g. ex*, iomanu, *conſtituendo*, ai, *loco*, nu, *fit*, iomai, *lege*, *& eſt modus communi etiam tertiæ coniugationis*; *ſed iſto imperatiuo vtuntur ſolum loquendo cum inferioribus*

Fu-

Futurum imperatiui eſt futurum abſolutum: v.g. iòmó, *leges, & illo vtuntur loquendo cum abiectis perſonis.*

Reliqua tempora optatiui, ſubiunctiui, gerundij, infinitiui &c. fiunt eodem modo & eiſdem particulis quibus in prima coniugatione applicando ſingula ſingulis etiam in modis loquendi.

Secunda coniugatio negatiua.

R*Adix negatiua ſecundæ coniugationis eſt conuerſo*, i, *in quo radix abſoluta finitur, in* azu, *v.g.* iòmi: iomazu, *radix, non legendi.*

Præſens fit, ſi radix affirmatiua finitur in, chi, *illud conuertendo in*, tanu, *vt*, machi: matanu, *non expecto. Si finitur in*, xi, *mutatur in*, ſanu, *vt* coròxi: coroſanu, *non occido. Si alio quouis modo finiuntur in*, i, *illud conuertunt in*, anu, *v.g.* coròbi: corobanu, *non cado.*

Præteritum eſt conuertendo, nu, *præſentis in*, nanda, *v.g.* corobanu: corobananda, *non cecidi*, iomananda, *non legi, reliqua verò tempora proportionaliter ſicut in prima coniugatione negatiua.*

Tertia coniugatio affirmatiua.

R*Adices verborum tertiæ coniugationis finiuntur in*, ai, oi, *vel*, vi, *quæ finiuntur in*, ai, *conuertunt illud in*, ŏ, *ad faciendum præſens: v.g.* narai: naró, *diſco. quæ finiuntur in*, oi, *vertunt illud in*, ô, *v g.* vomoi, vomô, *cogito, quæ verò finiuntur in*, vi, *illud mutant in*, ú, *v.g.* cui: cú, *comedo.*

Præteritum fit poſtpoſito, ta, *præſenti: v.g.* narŏta, *didici*, vomôta, *cogitaui*, cūta, *manducaui.*

Præteritum pluſquam perfectum fit conuertendo vltimum, a, *præteriti perfecti in* e, *& addito verbo*, gozaru, *in præſenti vel*, gozatta, *in præterito, vt ſupra dictum eſt in prima coniugatione: v.g.* naró tē gozaru, *vel*, narotē gozatta, *iam didiceram.*

Futurum fit conuertendo, i, *in quo radix finitur in*, vô, vôzu, *vel:* vôzuru, *v.g.* narauó narauozu, *vel*, narauózuru *diſcam.*

Si

Si verò radix finiatur in, oi *: conuertitur in*, vô, vôzu, *vel*, vô, zuru, *v. g.* vomoi, vomouô *:* vomouozu, *vel*, vomouôzuru *cogitabo*.

Imperatiuum fit poſtponendo radicibus, e, *v. g.* naraie, *diſce*, tòie, *interroga*, cùie, *comede*. *Fit etiam auferendo à præſenti negatiuo, de quo ſtatim, dictionem*, nu, *& conſtituendo loco eius literam*, i, *v. g.* narauai, *diſce*, touai, *interroga*, cuvai, *comede, hoc modo vtimur cum inferioribus, cætera ſicut in alijs coniugationibus*.

Tertia coniugatio negatiua.

R*Adix negatiua tertiæ coniugationis eſt conuertendo*, i, *in quo radix affirmatiua finitur, in* vazu, *v. g.* narauazu, touazu, cuvazu, *fit vero præſens conuertendo*, i, *in*, vanu *: v. g.* narauanu, *non diſco*, touanù, *non interrogo*, cuvanu, *non comedo*.

Præteritum fit conuertendo, i, *radicis*, *in*, vananda, *v. g.* narauananda, *non didici*, tòuananda, *non interrogaui*, cuuananda, *non comedi*.

Præteritum pluſquam perfectum eſt conuertendo, a, *vltimum perfecti in*, e, *& addito verbo*, gozaru, *vel*, gozatta, *v. g.* cù uanandē gozatta, *vel* narauana dē gozaru, *non comederam*, *vel non didiceram*, *cætera vt in alijs coniugationibus*,

Poſtpoſitis verbis ſubſtantiuis gerundijs in, Do, *omnium coniugationum tam affirmatiuarum; quam negatiuarum: fit ſenſus, eſt, vel non eſt factum, quod per gerundium ſignificatur : v. g.* āguete arô, *iam erit oblatum*, cóno qióga caitē gozaranu, *hic liber non eſt ſcriptus*, āguēide arôzu, *nondum obtulerit*. *Verba verò ſubſtantiua ſunt*, gozaru, gozaranu, voru, uori nai, dea *vel* gia: deuanai, aru : aranu, *vel*, gozaranu uoru ùòrinai, *& vnumquodque, ex illis ſequitur regulas communes ſuæ coniugationis*.

Poſtpoſitis etiam verbis ſubſtantiuis infinitiuis omnium coniugationum fit ſenſus quòd eſt, fuit, erit; vel non, id quod per infinitiuum ſignificatur : v. g. āguru còto arô, *erit hoc quod eſt offerre : ideſt offeret*, naróta còto gozarumai, *non addiſcet*, *& dicta verba ſubſtantiua habent omnia ſua tempora iuxta ſecundam* con-

coniugationem ad quam pertinent, quia eorum radices finiuntur in i, ari, u: gozari, u.

Coniugatio verbi ſubſtantiui negatiui.

V*Erbum ſubſtantiuum negatiuum eſt*, nai, *vel*, gozanai, *vel*, uorinai, *quod ſignificat non eſſe, eius radix eſt*, naqu *vel*, gozanaqu, *aut*, uorinaqu.

Præteritum eſt conuertendo, i, *in quo præſens finitur, in*, c, *& poſtponendo illi præteritum*, ari, u, *quod eſt*, atta, *v. g.* nacatta, *vel*, gozanacatta, *non fuit, cætera tempora ſunt coniugando*, ari, u, *per ſecundam ſecundum temporum exigentiam*.

Imperatiuum eſt, nacare, *vel*, nanaiſo, *vel*, naina, *ne ſis*.

Subiunctiuum eſt conuertendo, i, *præſentis in*, qerēba, *v. g.* naqerēba, *vel*, gozana qerēba, *cum non eſſet vel ſit*.

Subiunctiuum permiſſiuum eſt conuertendo, i, *præſens in*, qerēdòmò, *v. g.* gozana qerēdòmò, *etiam ſi non ſit.*

Præteritum huius ſubiunctiui eſt poſtpoſito, rēdomo, *præterito indicatiui*: *v. g.* nacatta rēdomo, *quamuis non fuit*.

Subſtantiuum cum particula, tomo, *eſt illam poſtponendo radici*: *v. g.* naqutomo, *etiam ſi non ſit. Gerundium eſt*, nó, nóte, *vel*, naqu xitè, *vel*, nacatte, *cum non ſit. Cætera vt ſupra cum verbo*, ari, u: *ſuperaddito, & coniugato per ſecundam*.

Nomina adiectiua quando non antecedunt verbis, coniugantur per ſe ſicut verbum ſubſtantiuum negatiuum: illa inquam nomina adiectiua, quæ ſupra dictum eſt finiri in ai, ei, oi, ui, ij, *eorum radices ſunt conuerſa*, i, *vltima in*, qu, *v. g.* fucacu, *radix profundi, æ*, iòqu, *radix boni, æ*, xīguequ: *radix denſi, æ*, uarùqu, *radix mali, æ, mali*, uonajiqu: *radix eiuſdem &c.*

Præſens eſt ipſa vox adiectiui: *v. g.* ioi, *bonus, a, um*, fucai, *profundus, a, um*, uarui, *malus, a, um*, uonaji, *idem, eadem, idem*.

Præteritum eſt conuertendo, i, *adiectiui in*, c, *vel*, q, *& poſt-*

poſtpoſito verbo, ari, u, *illud coniugando ſecundum exigentiam orationis in omnibus temporibus*.

Permiſſiuum cum, tomò fucàqu tomò, *vel*, fucài tomò, *quamuis profundum*.

Gerundium in, *do*, fucóte, *cum eſſet profundum*, iôte, *cum ſit bonum*, varúte, *cum ſit malum*, càna xiúte, *cum ſit triſte*, xingueo te, *cum ſit denſum*. *Sunt etiam*, fucô xite fucaqu xite, *vel*, fucacàtte, *& ſic in alijs: v.g.* iôxite, iòqu xite, iocatte.

Adiectiua finita in na, *non coniugantur; gerundia tamen in do*, *ſolent habere: v.g.* aqiracana, *pro gerundio*, aqiràcani xite, *cùm eſſet clarum; idem*, aqiraca de. ariſôna, *habet* ariſoni xite, *cum ſit apparens vel veriſimile*, iònà, *habet*, iòni, *v.g.* iòi yòni xitè, *cum ſit boni modi*, *vel habeat bonum modum*, càvãga fucóte vatarananda, *quia fluuius erat profundus non tranſuadaui*, xebòte irarènu, *quia ſtrictum*, *non eſt intrabile*, varúte cu varenu, *non eſt comeſtibile vel non poteſt comedi, quia malum*. *Cætera tempora adiectiuorum ſunt vt dictum eſt*, *cum verbo*, ari, u, *coniugato ſecundum exigentiam orationis*. *Coniugatio etiam negatiua eſt cum eodem*, ari, u, *v.g. radix eſt*, fucàcaràzu, *præſens verò eſt*, fucàcarà nu, *non eſt profundum*. *Præteritum*, fucacaranda, *non fuit &c.*

De particulis conditionalibus.

Q*Vinque ſunt particulæ facientes orationem conditionalem*, naraba, ni vòite va, ràba, va, ba, *duæ ſecundæ poſtponuntur omni verbo tam affirmatiuo, quàm negatiuo in præſenti, præterito, & futuro, & cum illis remanet verbum conditonale: v.g.* nigùru naraba, *ſi fugis*, iôda ni uòite va, *ſi legiſtis*, nara vô naraba, *ſi diſces*, cú vadu ni vòite va, *ſi non comedis, aliquando tollitur* voi, *à*, ni voite, *v.g.* ãgueô ni va, *ſi offeres*, ãguetarô ni va, *ſi obtuleris*. *Tollitur etiam aliquando*, voite, *& remanet ſolum*, ni, *v.g.* mairô ni còſo, nèn gòrò ni mòſôzure, *ſi ibo vel ierim ſignificabo illi amicabiliter*, xitarô ni còſo,

Digitized by Google

ſaiſôcu tçûqu maji qerè, *ſi feciſſem; non habuiſſet effectum, diligentia & perſuaſio.*

Particula, raba, *poſtponitur præteritis: v.g.* narŏta raba, *ſi didiciſſem*, narauananda raba, *ſi non didiciſſem*.

Particula, va, *poſtponitur radicibus negatiuis omnium trium coniugationum; v.g.* ăguèzu va, *ſi non offero*, iomazu va, *ſi non lego*, narauazu va, *ſi non diſco*, naqu va, *ſi non eſt*, fucacarazu va, *ſi non eſſet profundum*.

Particula verò, ba, *habet eumdem effectum & iungitur etiam radicibus, quibus* va ăguezŭba, iomazŭba narauazŭba, *ſi vero dicta particula*, ba, *ponatur loco*, zu, *radicibus negatiuis, fit conditionalis affirmatiua oratio: v.g.* ăguĕba, *ſi offero*, iomăba *ſi lego*, narauăba, *ſi diſco*, iocaraba, *ſi eſt bonum. particula verò*, ua, *non ſolum poſtponitur radicibus negatiuis adiectiuorum: ſed etiam affirmatiuis: v.g.* fucaqu ua, *ſi es profundum*, uonajiqu ua, *ſi eſt idem. aliquando hoc verbo vtuntur ac ſi dicant: ſi non eſt valde moleſtum: facias hoc. dicunt etiam*, ăgue majiqù ua, *ſi non offeres*.

Particula, ni uòite ua, *ſupra poſita iungitur etiam aliquando nominibus, & quaſi ſupplet verbum ſubſtantiuum: v.g.* jŏjó nì uoite ua uqe torŏ, *accipiam ſi eſt valde bonum vel optimum*, curùxicarazaru guì ni uòite ua, *ſi non fuerit moleſtum vel res moleſta*.

Particula, ſaie, *poſita in oratione, vbi eſt aliqua particula ex conditionalibus ſenſui orationis addit virtutem: v.g.* fune ſaie mairu naraba, *ſi venerit aliquod nauigium*, ſonata ſaie uocutabire naqu ua, *ſi non eſt defeſſus, ac ſi diceret: ex mea parte, vel quod ad me attinet ego non ſum defeſſus*.

Supplet etiam aliquando particula, ſaie, *conditionalem: v.g.* Niffon no xôcocu ni ſaie caióna còtò gozaru fŏdoni, *ſi ergo in regno paruo Iaponiæ inueniuntur & ſunt res huiuſmodi, ac ſi dicat; quanto magis erunt in magnis*, còco mòto no tocai nì ſaie mei uacu itaſu iōnĭ gozaru fŏdoni &c. *ſi ergo in nauigationibus, quæ hic fiunt, valde patior &c.* fito ſaie côquai ſùru mòno uò iuruſu ni iuan ia, Deus ni uoite uoia? *ſi ergo homo ignoſcit homini pœnitenti, quanto magis Deus?* còre fŏdo xei uo iru ru ſaie còto naricanùru ni; ucato xite ua, incădeca banji canauozo? *ſi tot adhibendo vires vix potui fieri; ſi leuiter fuiſſet factum quomodo potuiſſet fieri ſeu finiri?* còre ſaie xinicui ni, *ſi ergo*

ergo hoc eſt difficile, fune de ſaie ioio tçuita ni, cachi ua nananaca naru mai, *ſi nauigio vix perueni; pedes abſque dubio non potuiſſem*.

De verbo potentiali.

P*Oſtpoſita particula*, ro, *præſentibus & futuris verborum illa facit potentialia: v.g.* ãguruto, *forſan offert*, nĩguecozuro, *fortaſſis fugiet*.

Præterita fiunt conuertendo, ta, *in*, tçu, *& addito*, ro, *v.g.* ãguetçuro, *fortaſſis obtulit*. *Si verò poſtponatur præteritis negatiuis*, da, *in quo finiuntur, debet mutari in*, zzu, *v.g.* ãguenanzzuro, *poſſibile eſt non obtuliſſe, vel quod non obtulerit, vel obtulit*.

Fit etiam potentiale præſens poſtpoſito, arozu, *vel alio futuro, infinitiuo: v.g.* ãgùru còto mò arõzu, *vel*, ãgue mò xôzu, *forſan offert*.

Præteritum eſt poſtpoſito futuro præterito: v. g. ãgueta còto mo arozu, *forſi tan obtulit*.

Futurum, ãgueô còto mo arozu, *forſan offeret, idem etiam eſt in negatiuis: v.g.* ãguenu, *vel*, ãguenanda, *vel*, ãguru maĩ còto mo arozu, *poſſibile eſt quod non offert, obtulit, vel offeret, & quando volumus dicere, ita erit: loco*, còto, *ponimus*, mono, *v.g.* noxenanda mono dearózu, *fortaſſis non introduxerunt in nauigium*, iqi chĩgota mono dearozu, *non ſe obuiauerunt in via*, moreqicoieta mono de gozaro ca to zonzurù, *credo ſi forſan eſt diuulgatum*.

Ad ſignificandum fieri ſignificatum nominum adiectiuorum poſtponitur verbum, nari, u, *coniugatum ſecundum exigentiam temporis ipſis adiectiuis aduerbialiter ſumptis: v.g.* fuco naru, *fit profundum*, uaru natta, *factum eſt malum. dicitur etiam* fuco aru, *eſt profundum, aliquando etiam dicunt*, fuco nai, *non eſt profundum, & hoc modo loquendi vtuntur etiam coniugando* nai, *modo ſupra dicto ſecundum exigentiam temporis, iuxta ſenſum orationis. etiam dicunt potentialiter*, fuco nai coto mo arozu, *forſan erit hoc, quod eſt, non eſſe profundum*.

Digitized by Google

Verba irregularia quo ad coniugationes.

V*Erbum*, qi, uru, *quod eſt venio, is: habet præſens*, qùru, *venio*, qita, *veni*, côzu, *veniam*, coi, *vel*, coio, *veni*, qitarēba, *cum venerit, vel ſi veniſſet*, qitarēdomo, *quãuis venit, & radicem negatiuam*, côzu, *& præſens negatiuum*, conu, *non venio*, mède *radix verbi delector, aris, habet præſens* mēzzùru, *& gerundium in do*, medete, *delectando ſe*, cui, *radix verbi pœniteo, es, vel triſtor, aris, habet præſens*, cuiuru, *& gerundium in do*, cuite, *pœnitendo, & radicem negatiuam*, cuizu, *& præſens negatiuum*, cuinu, *non pœnitet*, araie, *radix verbi ſum, eſt, fui: habet præſens*, araiùru, *ſiue*, aroru, *eſt*. furi *radix verbi veteraſco: habet præteritum*, furita, *inueteratus eſt, & gerundium in do*, fùrite, *inueterando*, ſe, *radix verbi tranſeo, is, habet præſens*, ſuru, *tranſit; & præteritum*, ſeta, *tranſit*, Tari, u, *eſt verbum ſignificans rem eſſe completam & integram: habet præſens*, taru, *ſufficit, præteritum*, tatta, *completum fuit, & futurum*, tari maraxo, *erit perfectum vel ſufficiet: & radicem negatiuam*, tarazu, *præſens negatiuum*, taranu, *præteritum*, tarananda, *non fuit ſufficiens, futurum*, taru mai, *non erit ſufficiens, imperfectum ſubiunctiui* taranēba, *cum non ſufficeret*.

Permiſſiuum, taranē domo, *infinitiuum negatiuum*, taranu coto, *gerundium verò in do*, taraĩde, *vel*, Tarazu xite, *verbum* taxi, taſu, *quod ſignificat adimplere, ſeu perficere*, *habet futurum*, taxi marãxô, *perficiam*, taſanu, *vero eſt eius præſens negatiuum*. Tari, *autem radix verbi*, taro, *quod ſignificat eſſe perfectum, habet præteritum negatiuum*, tara uananda, *non fuit perfectum, & ſubiūctiuum*, tara uanēba, *cum non eſſet perfectum, & permiſſiuum*, tara uanē domo, *& infinitiuum*, tarauanu còto, *& gerundium in do*, Tarauaĩde, *vel* Tarauaxu xitè: uocotari, *vero eſt radix verbi*, uocotaru, *pro eo quod eſt deficere: habet infinitiuum*, uòcotaru coto, *& radicem negatiuam*, uocotarazu, *& præſens negatiuum*, vôĩ cotaranu, voi, *eſt radix verbi quod habet præteritum*, uoita, *inuetera-*

tus

Digitized by Google

tus eſt : &, uoitaru, *quod eſt idem. Et præſens negatiuum quod eſt*, uoinu, *& gerundium in do*, uoite: urei, *radix verbi triſtor, aris, babet præſens*, vreô, *& imperatiuum*, vreio, *& infinitiuum*, vreoru coto, *& gerundium in do*, vreite: Tomi, *radix verbi*, tomu, *vel*, tomeru *quod eſt ditor, aris, vel diues fieri, babet præteritum*, tonda, *gerundium in do*, tonde, *& radicem negatiuam*, tomàzú, ſaĩ guiri, u, *ſignificat idem quod praeo, is, vel anticipor, aris, babet præteritum*, ſaĩ guitta, *& gerundium in do*, ſaĩ guitte.

De verbo adhuc, & de eius formatione & differentijs.

IN iſta lingua ſunt verba actiua ſimplicia; & actiua etiam faciendi facere, paſſiua etiam, neutra, & imperſonalia. Omnia verò coniugantur per tres coniugationes ſupra poſitas ſecundum quod eorum radices iam diſpoſitæ & ex illis verba formata, terminantur.

Ex aliquibus nominibus adiectiuis aliqua procedunt verba: v. g. catài, *eſt durus, a, um, ex quo exeunt*, catàme, uru, *induro, as, actiuum*, catamari, u, *induresco, is, neutrum, &* catamerare, uru, *induror, aris, paſſiuum, ex* canaxij, *adiectiuo quod eſt triſtis; e, exit*, canaximi, u, *quod eſt triſtor, aris.*

Verba faciendi facere, formantur iſtis particulis, ſàxe, *vel*, xe, *prima poſtponitur radicibus ſecundæ coniugationis; ſecunda verò radicibus ſecundæ, & tertiæ, fiunt autem poſtpoſitis præſentibus negatiuis, auferendo* nu, *in quo finiuntur & ponendo loco eius prædictas particulas: v.g.* âgueſaxe, uru, *offerre facio, is*, iomaxe, uru, *legere facio, is.* narauàxe, uru, *diſcere facio, is, & omnia remanent ſecundæ cõiugationis quia particulæ finiuntur in*, e; *aliquando etiam, & ſi raro, ſolet poſtponi particula*, ſaxe, *verbis ſecundæ, & tertiæ coniugationis, ſed tunc ornantur ſeu bonorantur prædicta verba cum particula*, rare, *v. g.* iomaſàxe rare, uru, Padre na dòjucùni cathecifmo vo narauaſaxeraruru, *Pater iubet ſuo miniſtro vt diſcat catbechiſmum*

mum, mòno no ſòn vo ſito ni iòmaſaxeraruru, *facit legere originale*.

Verba paſſiua ſiunt particulis, rare, *&* re, *particula*, rare, *iungitur actiuis ſecundæ coniugationis modo iam dicto tollendo ſcilicet*, nu, *a negatiuo: v.g.* āguerare, uru, *offeror, eris*, iomare, uru, *legor, eris*, nara vare, uru, *diſcor, eris, bis vtuntur in ſenſu paſſiuo legi ab alio, vel eſſe, aut non eſſe legibile: v.g. ſunt etiam alia paſſiua quæ procedunt ex neutris vel ex habentibus ſignificationem neutralem, quæ quidem formantur cum particulis*, rare, *&*, re, *formata tamen non regunt caſus cōmunes paſſiuorum (de quibus infra) ſed verborum ex quibus procedunt: v.g. ex*, āgari, u, *procedit*, āgarare, uru, *& quia*, āgari, u, *quod ſignificat aſcendo, is, regit accuſatiuum, etiam illum regit*, āgarare, uru, *v.g.* còno iamaie āgararenu, *non poteſt aſcendi ad iſtum montem vel iſte mons non eſt aſcendibilis*, xiròcara derarenu, *non poteſt exiri ex caſtello*, Xebóte irarènu, *nō poteſt intrari quia ſtrictum ſeu anguſtum*, còno michi va arucarenu, *non poteſt ambulari hæc via*, natçu vacòco ni irare mai, *non erit hoc habitabile tempore veris*, còno fudé de va cacarenu, *non poteſt ſcribi iſto calamo*, fimāga nòte cacarenanda, *non potuit ſcribi ex defectu temporis*, cònobùn ni còſo cacaruru mòno de gozare, *hoc ſane modo bene ſcribitur*, axīga itòte arucarenu, *non poteſt ambulari dolentibus pedibus. omnia ergo verba paſſiua ſunt ſecundæ. verba neutra ſunt quæ habent ſignificationem neutralem: v.g. aperiri per ſe & non ab alio: v.g.* ivōgatoruru, *piſces capiuntur*, cajēga toruru, *ventus ceſſat*, itōga qiruru, *filum rumpitur*, jīga iomùru, *litera benè legitur*, aqi, u, *aperior, tris*, qiri, u, *eſt ſcindo, is, actiuum*, qirare, uru, *eſt ſcindor, eris, paſſiuum*, qire, uru, *eſt ſcindor, eris, neutraliter eſt etiam quando gladius bene ſcindit quia eſt acutus*, qiraxe, uru, *eſt verbum faciendi facere quod ſignificat ſcindere ſacio, is*, āgue, uru, *eſt leuo, as*, āguerare, uru, *leuor, aris, paſſiuum*, āgue ſaxe, uru, *leuare facio, is*, āgari, u, *leuor, aris, neutrum*, āgarare, uru, *eſſe aſcendibile*, āgaraxe, uru, *leuari facio, is, vel quod ſe leuet facio, facis. ſi verò illis adiungantur particulæ honoris (de quibus infra) faciunt alias combinationes. adiectiua verò quando coniugantur habent ſignificationem neutralem: v.g.* fidarui, *eſurio, is*, fucacatta, *fuit profundum*.

Verba imperſonalia non nominant, neque exprimunt perſonam

Digitized by Google

nam : *v.g.* mi uo fataſu tomò itçuvari vo iuanu mono gia, *etiam ſi quis moriatur non debet mendacium dicere*, mòno mò tabezu ſaqe mo nomaîde ichinichi fataraqu mòno ca? *poteſt ne laborari per totum diem integrum nihil comedendo & non bibendo vinum?* Xujin nò maiẽ de ſòno iòna còto vò iú mono ca? *poſſunt ne dici huiuſmodi coram Domino? Quoad coniugationes verò ſequuntur regulas radicum quibus efficiuntur.*

Radices omnium verborum cuiuſcumque ſint coniugationis, poſſunt adhuc extrahi & deduci ad alias coniugationes ſi illis ſuperaddantur particulæ honoris, ſecundum literas, in quibus prædicta particulæ honoris finiuntur, particulæ verò ſunt maraxi, uru ari, u ſaxerare uru, xerare uru, naſare uru, ſaxemaxi u, tamai ó, rare, re.

Particula, maraxi, *non addit honorem rei de qua loquimur; ſed loquimur honorate attendendo ad perſonam coram qua loquimur: v.g.* cui ũ, *ſignificat id quod comedo, is, ſeruus autem coram Domino non dicet*, nèzumi gacûta, *mures comederunt caſeum: v.g. ſed*, nèzumiga cùí maraxita, *notandum etiam quod* cui ũ, *ſecundum ſe eſt tertiæ coniugationis quia finitur radix in*, vi, *addito verò*, maraxi, *redditur primæ. quando referimus aliquid de aliqua natione verbum non honoramus; ſed ſolùm attendimus ad perſonam cum qua loquimur ad addendum illi vel non particulam ſeu verbum*, maraxi, uru, *v.g. coram inferiori dicemus*, Nan ban jin va còre vo cuvanu, *coram perſona verò nobili dicemus*, Nan ban jin va core vo cuvanu, *Europei hoc non manducant*, Ari, u, *poſtponitur radicibus omnium verbarum; & illa bonore afficit mediocri: v.g.* mõdoriarô ca? *reuerteris ne? Si verò anteponatur illis ſic conſtitutis*, vo, *honorantur verba ſatis: v.g.* vomõdori arôca? *reuertetur ne veſtra dominatio*? Tono ſama vo xini atta toqi, *quando dominus mortuus eſt*, Deus cono xecai uo goſacu atta, *Deus creauit hunc mundum*, *his particulis vtimur loquendo cum perſonis honoratis quas diligimus, & cum quibus habemus amicitiam.*

Particula, naſare uru, *honorem ſupremum, aut ſatis magnũ dat verbis; poſtponitur verò eorum radicibus: v.g.* Deus cono xecai uo go ſacu naſareta, *Deus creauit hunc mundum*.

Particulæ, rare, & re, *honorem quidem præſtant ſignificatis, verborum, quibus adduntur; ſed mediocrem; & non magnum: poſtponitur autem*, rare, *& præcipuè ſi loquamur de abſen-*

abſentibus, præſentibus negatiuis ablato, nu, *& conſtituendo particulam prædictam eius loco: v.g.* ãgue rare, uru, *eſt offero, rs. quando offerens eſt perſona mediocris honoris & reuerentiæ coincidit cum paſſiuis in literis; ſed caſibus quos regunt, diſtinguuntur. particula,* re, *poſtponitur verbis ſecundæ & tertiæ eodem modo: v.g.* iomàre, uru, nara vàre, uru, *legere & diſcere perſonam boni nominis, hoc modo loquimur de æqualibus & ſeruus etiam de domino ſuo, non cum conſeruis; ſed cum gente nobili.*

Particulæ, ſàxe maxi, *&*, xemaxi, *eundem tribuunt honorem quem,* àri, u, *& quem,* rare, *&*, re, *poſtponitur,* ſaxe màxi, u, *radicibus ſecundæ, vel præſenti negatiuo, ablato* nu, *& conſtituto,* ſaxe màxi, u, *loco eius: v.g.* ãgueſaxe màſu, *offert,* maxi, u, *vero poſtponitur negatiuis ſecundæ & tertiæ, ablato,* nu, *v.g.* iomaxemàſu, *legit,* naravaxe màſu, *diſcit.*

Particulæ, ſaxe rare, uru, xeràre, uru, *magnum tribuunt honorem, prima poſtponitur præſenti negatiuo verborum ſecundæ coniugationis, ablato* nu, *ſecunda verò poſtponitur negatiuis ſecundæ & tertiæ eodem modo: v.g.* ãgue ſaxe raruru, *offero, rs,* iomaxe rarùru, *lego, is,* naravaxe rarùru, *diſco, is, quia vero hæc coincidunt in literis cum verbis faciendi facere honoratis; ad tollendam æquiuocationem, vtimur particula,* ari, u, *antepoſita,* vo, *verbis: v.g.* yomaxe aru, *lego, is,* nara vaxe aru, *diſco.*

Verba paſſiua, de quibus infra, poſſunt admittere particulam, ſaxe rare, uru, *v.g.* via mavare ſaxe raruru, *honoror, aris.*

Particula, tamai, ô, *tribuit ſupremum honorem: illa vtimur loquendo de Deo, ſanctis, regibus, & imperatoribus. poſtponitur verò radicibus verborum, quæ efficit tertiæ coniugationis. poſtponitur etiam radicibus paſſiuorum loquendo de Deo: v.g.* Deus filio, vmare tamò tòqi, *quando Dei filius natus eſt,* Deus ãgamerare tamo, *Deus honoratur.*

Particula, tate matçuri, u, *humiliat ſignificatum verbi cui adiungitur: poſtponitur autem radicibus verborum affirmatiuorum: v.g.* Deus vo gotaixetni zonji tate matçuru còtova ichi sũgureta jèn gia, *amare Deum eſt ſuprema virtus: amittit tamen hæc particula honorem à particula,* re, *mutato* e, *in quo finitur in,* a, *v.g. loquendo de ſanctis reſpectu Dei dicemus* Sancto Domin-

mingo, Deus vo gotaixèt ni zonji tatematçurareta, *Sanctus Dominicus dilexit Deum*.

Particula etiem, màràxi, *poteſt ad honorem eleuari particula*, rare, *v.g.* tòno iòri cònó còto vo Padre ni vatàxi mai raxerareta, *Dominus tradidit hanc rem patri*.

De aliquibus verbis quæ de ſe habent honorem determinatum.

MEſare, uru, *ſignificat facere quamcumque actionem quam poteſt, & eſt decens facere perſonam nobilem, vt eſt comedere, bibere, nauigare, equum aſcendere &c.* vôxerare, uru, *ſignificat loqui perſonam nobilem*, uomaraxi, uru, vomaraxi, ari, u, *ſignificat dare perſonam nobilem*, uoxe, uru, &, uôxe arí, u, *ſignificat loqui vel præcipere perſonam mediocrem*.

Verba quibus anteponuntur, uôxe, *vel*, mexi, *eundem habent honorem cum illis; & abſque illis: v.g.* uôxe tçuqerare, uru, *quod eſt præcipio, is, &*, mèxi tçuca uare, uru, *quod eſt ſeruio, is, eſt idem quod*, tçuqerare, uru, &, tçuca uare, uru, *ad vocandum imperatiue dicimus*, coi, *ſeruo vel inferiori*, iòrài, *dicitur non tam inferiori*, uaxèi, *eſt aliquantulum melius*, úogiare, *eſt ſuperior modus vocandi*, gòzare, *veniat veſtra dominatio*, gozarò, *vero in tempore futuri eſt honorabilior modus quia eſt ſine imperio*, uoĭde naſarei, *vel*, uoĭde naſareô, *vel*, uoĭde naſarei caxi! *eſt veniat veſtra dominatio: vel, ò ſi veniat veſtra dominatio!* cudaſare, uru, *ſignificat dare perſonam nobilem*, tamauari, u, *dare perſonam nobilem inferiori*, tamóri, u, *dare perſonam mediocrem*, mizzu uo nomaxète tamore, *da mihi bibere aquam*, cudaſare, uru, &, tamôri, u, *ſignificat comedere perſonam humilem cibum honorando*. còxi mexi, u, &, qicoximexi, u, *eſt comedere, vel audire perſonam nobilem*, uoboxi mexi, u, &, uoboxi meſare, uru, *cogitare perſonam nobilem*, ſaxerare, uru, *facere perſoram nobilem & idem* naſare, uru, aſobaxi, u, &, aſobaſare, iuru, *ſignificat facere perſonam nobilem quidquid illi eſt decens: v.g. venari, ſcribere legere, recitare*, ii, ú, *eſt loqui humiliando loquentem, & rem de qua loquitur, &*, mexi, u, *ſignificat etiam*

loqui honorando perſonam, *& rem de qua: vnde non recte dicam* mi ni móxe, *dic mihi*; *ſed*, mi ni iie, *neque dicam*, tono ni iie *dic domino*; *ſed*, tòno ni mòxe. mairi, u, *ſignificat ire ad locum cui bonor debetur*: *v.g.* iglesia ie maire, *eas Eccleſiam*, cùre, uru, *&*, toràxe, uru, *ſignificat dare, humiliando perſonam cui datur*, cui, ŭ, *eſt comedere ſine aliquo reſpectu*, mexi, u, *eſt etiam comedere*; *ſed eſt vrbanum*: *v.g. coram honeſtis non dicam*, mèxi uo cùi maraxita; *ſed*, mèxi uo tabe maraxità, *comedi*, mairi, u, *vel*, uomairari u, *eſt comedere perſonam nobilem vel mediocrem*, ãgara xerare, uru, *&*, uoãgari ari, u, *eſt modus nobilior*, qiqi, u, *eſt audire vt cumque*; uqe taam uari, u, *vero &*, uqetamóri, u, *eſt audire honorando perſonam à qua auditur*: *v.g.* goiqen uo uqetamòtta, *veſtra conſilia audiui*, móxi ãgue, uru, *eſt loqui humiliando ſe loquentem*, *& honorando perſonam cui dicitur*, móxi ire, uru, *loqui inter æquales*, chõmon xi, uru, *audire ſermones Dei*, goránji, zuru. *vel*, goranjerare, uru, *eſt aſpicere rem nobilem*, xi, uru, *eſt facere in communi*, itaxi, u, *eſt facere*; *ſed dicitur modo vrbano*, tçucamatçuri, u, *eſt facere*, *humiliando ſe qui facit*.

Aduertentiæ circa coniugationes verborum.

A*Ntepoſita particula*, nama, *omnibus verbis inquocumque tempore*; *ſignificant actionem màle & non perfectè*: *v.g.* nàma aró, *màle lauo*, namaiaqu, *male aſſo*.

Antepoſitis particulis, tçui, cai, uchi, faxe, uoi, ai, tòri, *verbis*; *non mutant ſignificationem*; *aliquam tamen energiam*, *& efficaciam ſignificatis tribuunt*: *v.g. idem eſt*, uchi còbosu, *quod*, cõbòsu, *effundo*, faxe noboru, *quod*, nobròu, *aſcendo*, *is*, uòxi còmi, u: *quod*, còmi, u, *includo*, *is*, ai ca uari, u, *idē eſt*, *quod*, cauaru, *transmutor*, *aris*, tçuimauari, u, *idem eſt quod*, ma uari, u, *circuo*, *is*, *&*, tòri firõgue, uru, *idem quod* firõgue, uru, *extendo*, *is*.

Particula, qitte, *eſt gerundium in*, do, *verbi*, qiri, u, *& poſtpoſita aliquibus radicibus verborum*, *magnam efficaciam illis tribuit*: *v.g.* tanomiqitte, *magnis precibus obſecrando*, uo-

Digitized by Google

uomòi qitte, *magnam aſſumendo reſolutionē. vtimur etiam verbis*, tanomi qiri, u, *&*, uomoiqiri, u.

Antepoſita particula, ma, *aliquibus nominibus ſeu verbis dat ſignificato vigorem: v.g.* mamucái, *valde præſens*, mácurói, *valde nigrum*.

Particula ſeu radix verbi, macári, u, *antepoſita verbis ſignificantibus motum facit verba modeſta, & vrbana ſatis: v.g.* macari noboru, *aſcendo, is*, macari cũdari, u, *deſcendo, is*, macari i, iru, *adſum: es*.

Antepoſita particula, na, *in oratione confirmat id quod antea dixerat quaſi gloriando ſe illud prædixiſſe: v.g.* fune uá cuchi notçu ie iru uá, *nauigium intrat*, cuchinotçu, *ac ſi dicat, nonne ego bene dicebam?* aru ua, *vide ſi eſt ſicut ego dixi!*

Particula, aĩdani, *ſignificat inter, ideſt tempus quod in aliqua actione conſumitur: v.g.* ãgura aĩdani, *inter offerendum, vel dum offert*, iôda aĩdani, *dum legit*, narauózuru aĩdani, *dum diſcet*.

Particula, ga, *ſignificat, ſed: v.g.* ſoiú ga; nanto aró ca? *ſic dicunt; ſed quomodo erit vel ſi erit næſcio certe*, fùri ua ſùru maĩga, fune uo daſu còto naró ca xiranu, *profecto non pluet; ſed næſcio vtrum poterit extrahi nauigium*, ſono qinpenni ua gozaru maĩga; dòco cara toraxeraruru zo? *non erunt apud vicinos vel in circuitu, vnde ergo afferunt?*

Particula, gotòqu, *poſtpoſita præſentibus, præteritis & futuris ſignificat, eo modo quo: v.g.* coxiraiùrũ gotòqu, *ſicut, vel eo modo, quo ornas vel perficis*, qiita gotòqu, *ſicut audiui, aliquando eſt*, gã gotòqu, *v.g.* móxitã gã gotoqu, *ſicut dixit*, caraca uózú gotòqu, *comodo quo contendam vel rixabor idem facit particula*, ioni, *v.g.* Nifon no catãgui uo xirareta ioni, uôxeraruru, *loquitur ſicut qui ſcit conſuetudines Iaponiæ*, móſu ióni, *ſicut dico, vtuntur etiam particula*, furi, *ad eundem finem v.g.* Toza no chijòcu uo nogareô zuru tameni catana uo ſaita fùri uo mixerareta, *oſtendit ſe accinctum gladio, vt euaderet imminens infamiæ periculum*, minu furi uo ſaxerareta, *oſtendit ſe non vidiſſe*.

Particula, ſaie, *vtuntur ad ſignificandum nec dum: v.g.* mma ſaie nacatta, *equi nec dum fuerũt*, cotõba ſaie xiranu mòno, *neque loqui ſcit*, ji ſaie mixiranu mòno, *nec dum literas cognoſcit vtuntur etiam eadem particula ad exaggerandum aliquid*

loqui honorando perſonam, & rem de qua: vnde non recte dicam mi ni móxe, *dic mihi; ſed*, mi ni iie, *neque dicam*, tono ni iie *dic domino; ſed*, tòno ni mòxe. mairi, u, *ſignificat ire ad locum cui honor debetur: v.g.* igleſia ie maire, *eas Eccleſiam*, cùre, uru, &, toràxe, uru, *ſignificat dare, humiliando perſonam cui datur*, cui, ŭ, *eſt comedere ſine aliquo reſpectu*, mexi, u, *eſt etiam comedere; ſed eſt vrbanum: v.g. coram honeſtis non dicam*, mèxi uo cùi maraxita; *ſed*, mèxi uo tabe maraxità, *comedi*, mairi, u, *vel*, uomairari u, *eſt comedere perſonam nobilem vel mediocrem*, āgara xerare, uru, &, uoāgari ari, u, *eſt modus nobilior*, qiqi, u, *eſt audire vt cumque;* uqe taam uari, u, *vero &*, uqetamóri, u, *eſt audire honorando perſonam à qua auditur: v.g.* goiqen uo uqetamòtta, *veſtra conſilia audiui*, móxi āgue, uru, *eſt loqui humiliando ſe loquentem, & honorando perſonam cui dicitur*, móxi ire, uru, *loqui inter æquales*, chōmon xi, uru, *audire ſermones Dei*, goránji, zuru. *vel*, goranjerare, uru, *eſt aſpicere rem nobilem*, xi, uru, *eſt facere in communi*, itaxi, u, *eſt facere; ſed dicitur modo vrbano*, tçucamatçuri, u, *eſt facere, humiliando ſe qui facit.*

Aduertentiæ circa coniugationes verborum.

A*Ntepoſita particula*, nama, *omnibus verbis in quocumque tempore; ſignificant actionem màle & non perfectè: v.g.* nàma aró, *màle lauo*, namaiaqu, *male aſſo.*

Antepoſitis particulis, tçui, cai, uchi, faxe, uoi, ai, tòri, *verbis; non mutant ſignificationem; aliquam tamen energiam, & efficaciam ſignificatis tribuunt: v.g. idem eſt*, uchi còboſu, *quod*, cōboſu, *effundo*, faxe noboru, *quod*, nobròu, *aſcendo, is*, uòxi còmi, u: *quod*, còmi, u, *includo, is*, ai ca uari, u, *idē eſt, quod*, cauaru, *tranſmutor, aris*, tçuimauari, u, *idem eſt quod*, ma uari, u, *circuo, is, &*, tòri firōgue, uru, *idem quod* firōgue, uru, *extendo, is.*

Particula, qitte, *eſt gerundium in*, do, *verbi*, qiri, u, *& poſtpoſita aliquibus radicibus verborum, magnam efficaciam illis tribuit: v.g.* tanomiqitte, *magnis pracibus obſecrando*,

uo-

uomòi qitte, *magnam aſſumendo reſolutionẽ. vtimur etiam verbis*, tanomi qiri, u, *&*, uomoiqiri, u.

Antepoſita particula, ma, *aliquibus nominibus ſeu verbis dat ſignificato vigorem: v.g.* mamucài, *valde præſens*, màcuròi, *valde nigrum*.

Particula ſeu radix verbi, macari, u, *antepoſita verbis ſignificantibus motum facit verba modeſta, & vrbana ſatis: v.g.* macari noboru, *aſcendo, is*, macari cũdari, u, *deſcendo, is*, macari i, iru, *adſum: es*.

Antepoſita particula, na, *in oratione confirmat id quod antea dixerat quaſi gloriando ſe illud prædixiſſe: v.g.* fune uà cuchinotçu ie iru uà, *nauigium intrat*, cuchinotçu, *ac ſi dicat, nonne ego bene dicebam?* aru ua, *vide ſi eſt ſicut ego dixi!*

Particula, aĩdani, *ſignificat inter, ideſt tempus quod in aliqua actione conſumitur: v.g.* ãgura aĩdani, *inter offerendum, vel dum offert*, iôda aĩdani, *dum legit*, narauózuru aĩdani, *dum diſcet*.

Particula, ga, *ſignificat, ſed: v.g.* ſoiú ga; nanto aró ca? *ſic dicunt; ſed quomodo erit vel ſi erit næſcio certe*, fùri ua ſùru maĩga, fune uo daſu còto naró ca xiranu, *profecto non pluet; ſed næſcio vtrum poterit extrahi nauigium*, ſono qinpenni ua gozaru maĩga; dòco cara toraxeraràru zo? *non erunt apud vicinos vel in circuitu, vnde ergo afferunt?*

Particula, gotòqu, *poſtpoſita præſentibus, præteritis & futuris ſignificat, eo modo quo: v.g.* coxitaiùrũ gotòqu, *ſicut, vel eo modo, quo ornas vel perficis*, qiita gotòqu, *ſicut audiui, aliquando eſt*, gã gotòqu, *v.g.* móxitã gã gotoqu, *ſicut dixit*, caraca uózú gotòqu, *comodo quo contendam vel rixabor idem facit particula*, ioni, *v.g.* Niſon no catãgui uo xirareta ioni, uôxeraràru, *loquitur ſicut qui ſcit conſuetudines Iaponiæ*, móſu ióni, *ſicut dico, vtuntur etiam particula*, furi, *ad eundem finem v.g.* Toza no chijòcu uo nogareô zuru tameni catana uo ſaita fùri uo mixerareta, *oſtendit ſe accinctum gladio, vt euaderet imminens infamiæ periculum*, minu furi uo ſaxerareta, *oſtendit ſe non vidiſſe*.

Particula, ſaie, *vtuntur ad ſignificandum nec dum: v.g.* mma ſaie nacatta, *equi nec dum fuerũt*, cotõba ſaie xiranu mòno, *neque loqui ſcit*, ji ſaie mixiranu mòno, *nec dum literas cognoſcit vtuntur etiam eadem particula ad exaggerandum aliquid*

v.g. qiden to ſaie moxēba, *ſufficeret ſi diceres te eſſe*, Padre no tçucauariru to ſaie, móxēba, *ſi dixiſſet ſolùm quod patri ſeruiebat: ac ſi diceret: hoc ſufficeret vt &c.*

Particula, qere, *eſt confirmatio & terminatio orationis*, *&* *ſignificat: itaque: v. g.* mairra [illegible] *auque*, ſate ſóāru qere, *res denique ſic ſe habet*.

Particula, còſo, *eſt magni momenti inter Iapones vtuntur enim illa in primis in ſenſu aduerſatiuo: v.g.* còre còſo ió gozare, *hoc eſt verè bonum. ſi oratio inqua inuenitur prædicta particula finiatur in verbo, tale verbum finitur in*, e, *vt in oratione poſita: ſi autem verbum ſit in tempore præterito additur illi*, re, *v.g.* iô còſo gozatta re! *bene veneris! deficit hæc regula vel quando oratio non finitur in verbo aut adiectiuo: v g.* còre còſo xixó yô, *hic eſt verus magiſter: vel quando poſt particulam*, còſo, *eſt in oratione gerundium finitum in*, te, *vel permiſſiuum cum particula*, tomò, *aut præterita potentialia finita in*, tçurŏ, *vel*, zzuró, *v.g.* uare coſo iro iro xinro tçùcamatçùtte cutatireba tòxiiórini nari maraxita, *patiendo multos & diuerſos labores vere factus ſum ſenex defeſſus, & laſſus*, uare còſo corosarùru tomo, *ego enim & ſi occidar &c.* fara còſo tattçuro *forſam fuit iratus*, ſato chicaqerēba coſo fīga miiure, *videtur iam ignis quia prope eſt vicus. hæc oratio finitur in* e, *quia non eſt in ea regulæ exceptio*, uôxeraréta coto domo uo go côquaī de coſō gozarózure, *abſque dubio facietis pœnitentiam de ijs quæ dixiſtis*, cataji qenò coſō gozare, *tibi valde congratulor & gratias ago. quando aliquis interrogat quis fecit hoc? reſpondent: v.g.* Patre coſo, *Pater fecit: ac ſi dicant: videte ſi eſt perſona quæcumque, quæ illud fecit? & quando quis reſponſum non audiuit aut percepit, & iterum interrogat, dicit qui loqutus eſt*, juan coſo, *iam dixi, quod Ioannes &c.*

Quando non curat quis de ijs quæ illi dixerunt, vel habet ſe ac ſi non audiſſet vel iterum interrogat, ſolent reſpondere: v. g. touoru na toiiēba, *iam dixi tibi ne tranſeas*, iome to iiēba, *iam dixi tibi quòd legas*, Padre coſo to iieba, *iam dixi quod pater eſt qui &c.*

Maieni, *vel*, ſaqini, *poſtpoſitum præſentibus negatiuis, facit illa affirmatiua: v.g.* igleſiaie mairanu maie ni, *antequam eat Eccleſiam. etiam ſolet poſtponi futuris affirmatiuis: v. g.* mairozuru tote noſaqi ni, *tantiſper antequa m veniret.*

Par-

Particula, tocoro, *ſignificat tempus in quo ſit actio ſignificata per uerbũ cui poſtponitur:* taburu tocoro ni, *quãdo comedebã*, tabeta tocoroni, *poſt prandium*, tabeôzuru tocorõ ni, *vel*, tabeôzuru ni, *quando eram comeſturus: facit etiam eadem particula reduplicatiua denotando reduplicationem in quantum*: *v.g.* jeſu chriſto humanidad no uon tocoro ua, *Ieſus Chriſtus in quantum homo*, uonorêga ſoxxezaru tocoro uo ſõdocoſu coto nacare, *quod tibi non vis, alteri ne facias*, ſũdai no tocoro uo uo iurùſu, *dono illi libertatem*, fito no acu no tocoro ni ua dôxin xenu, *non conſentio hominum peccatis*, utagŏ tocoro mo nai, *non remanet locus dubÿ vel dubitandi*, nocoru tocoro mo nai, *nihil amplius reſtat*, tçuini, ſòno tocòro ie mairôzu, *denique ad hoc perueniet*, fùmbet nj voiobanu tocoro gia, *res ſunt quæ non intelliguntur, vel ad quas intellectus non peruenit*, nani mo naì tocoro vo iô qicòximexe, *comedat veſtra dominatio ex hac paruitate, quæ eſt nihil. exemplis cognoſcetur vis ſignificationis*.

Particulæ, tocòro, Made, *vel*, made de gozaru, *ſolent poſtponi ad cadentiam; abſque aliqua ſignificatione, & idem eſt*, còto de gozaru, *v.g.* naranu made, *vel* naranu còto de gozaru, *eſt idem quod*, naranu, *non eſt poſſibile*, guijèt tçucamatçuro to zonzuru còto va cacũgo ita ſanu coto gia, *amicitiam frangere neque in mentem mihi venit, hic*, itaſanu coto gia, *eſt idem quod*, jtaſanu, *ſolum*.

Particula verò, madeiŏ, *vtuntur aliquando ad confirmationem eorum, quæ dicunt: v.g.* caita madeio, *quod ſcripſi ſcripſi*.

Particula, toqi, *poſtpoſita præſentibus, illa facit præterita imperfecta: v.g.* jennìn tachi va ſaïgo nì voiobi tamó tòqi va buji nĩ gozatta, *quando ſancti perueniebant ad mortis horam erãt pacifici & quieti*.

Conuertendo, ta, *præteritorum in*, tçu; *&*, da, *negatiuorum in*, zzu, *ſit ſenſus; modo facio hoc; modo illud: v.g.* mòno vo caitçu, iôzzu, nando xite curaſu bacari gia, *legendo, & ſcribendo, & alia faciendo, tranſigo vitam*, tattçu itçu vocu iori zaxiqi ie ĩde zaxiqi iori vocu ie iri xitten battò xeraruru, *ſtando & ſedendo, intrando, & exeundo, ſurgit & cadit. eumdem ſenſum facit particula*, ri, *poſtpoſita præteritis: v.g.* xeqen nò mòno va netari voqitari nôdâri curaſu bacari gia, *homines mũdi*,

di, vitam agnut dormiendo, ſurgendo, & bibendo, mazzu ite nī ua uo mo facaxetari, cuſa vo mo ficaxetari iroiro no xĩgoto vo atẽgote coſō mairozure, *ibo & atrium verrere faciam, & herbas euellere, & denique ibo ad multa diſponenda*, ima cōno io fuqe iuqẽba nome ia, vtaie ia fitō bito mōtçu, vtotçu facamori ſuru, *cum iam ſit altã nox prouocando ſe ad bibendum & cantandum lætantur homines ſaltando & cantando &c.*

Particula, ie, *quæ eſt radix verbi*, ie iuru, *quod eſt poſſum, es, antepoſita negatiuis ſignificat non poſſe facere actionem ſignificatam per verbum: v.g.* ie iomanu, *non poſſum legere, infinitiuis vero poſtponitur: v.g.* iomu cōto voienu, *non poſſum legere. dicitur etiã* iomi va ieĩde, *vel* iomi mō ieĩde, *cum legere non poſſim aut legere non valendo. Infinitiuum gerit vices aliquando ſuppoſiti verbi: v.g.* xinuru cotova voſorōxij, *terribile eſt mori.*

Particula, tai, *quæ ſignificat volo, is, poſtpoſita radicibus verborum ſignificat velle facere actionem ſignificatam per verbum: v.g.* mizzu vo nōmi tai, *deſidero aquam bibere, idem*, mizzu uo nomi tō gozaru, *vel*, mizzu uo nomi tō zonzuru, *ſed iſtæ duæ vltimæ ſunt nobiliores, & quibus coram nobilibus vtimur negatiui exemplũ eſt*, tomo nai, *v.g.* mizzu uo nōmi tōmo nai, *nolo aquam bibere idem eſt*, mizzu uo nomi tomo gozaranu, mairi tō mo zonjenu, *non habeo animum eundi. Si verò particula*, tai, *poſtponitur adiectiuis vel verbis ſignificantibus actionem ſenſitiuam in ſecunda perſona, conuertit*, i, *in*, c, *& poſtponitur verbum*, ari, u, *coniugatum ſecundum orationis exigentiam: v.g.* cui tacatta, *volui comedere. Si vero verbum loquatur de ſecunda, & tertia perſona conuertit particula*, i, *in*, g, *& poſtponitur etiam*, ari, u, *vel cum honore ſecundum quòd perſona meretur; vel ſine particula honoris; ſed abſolute. Si vero ſit perſona inferior etiam ſi ſit ſecunda vel tertia*, i, *conuertitur in*, c, *ſicut dictum eſt de prima.*

Particula, de, *aliquando facit ſubiunctiui ſenſum adiuncta aliquibus nominibus ſubſtantiuis: v.g.* uarãbẽ de xinda, *mortuus eſt puer vel cum adhuc eſſet puer*, uarẽga buchō fōde toſo mo gozanai, *cum ego ſim negligens, & non curioſus, nihil erit, eo modo quo conueniebat, aptatum.*

Particula, iō, *quæ ſignificat modum, poteſt poni radicibus verborum, & ipſis etiam verbis: quando radicibus, regit genitiuum;*

uum ; *quando vero verbis regit eorum caſus* : *v. g.* cono qio no iomi iöv a , *modus loquendi hunc librum* , *vel* , cono qiô uo iomu io ua , *in prima oratione* , qio , *eſt in genitiuo cum particula* , no , *in ſecunda autem eſt in accuſatiuo cum* , no , *quia illud regit* , iomu : tei , *ſignificat modum extraordinarium & admirationem cauſantem* : *v. g.* machicanuru tei uo goron jerarei , *videat veſtra dominatio modum expectandi ideſt quo modo expectant* ariſama , *ſignificat etiam modum* : *v. g.* me mo aterare nu ariſama gia , *eſt modus & figura quæ nec proſpici poteſt* .

Sama , *ſignificat tempus quo fit actio verbi cui poſtponitur, regitque caſum , quem verbum ex ſe petit , poſtponitur verò radicibus* : *v. g.* ſaqe uo nomi ſama ni , *quando actualiter bibebat vinum* , iado ie caieri ſama ni , *quando domum reuertebatur* , fûne iori ãgari ſama ni , *quando actualiter exibat enauigio* , funè ni nori ſama ni , *quando actualiter conſcendebat nauim* .

Quando in oratione fuerint duo verba quorum actio per modum vnius fit , primum verbum debet eſſe in gerundio in do : *v. g.* mizzu uo motte coi , *porta aquam* , *vel veni aquam portans* , funè uo uoite coi , *affer hic nauim* , *vel remis nauim trahendo veni* , core uo totte iqe , *porta hoc* , *vel tollendo hoc vade* .

Gerundium in , do , *adiunctum verbis , rogandi , dandi , aut gratiam faciendi ſignificat rogare , vel petere rem ſignificatam per verba quibus anteponitur* : *v. g.* nifon guchi uo uoxiete curcio , *doce me linguam Iaponicam* , ſo uoxerarete cudaſaruru na , *ne dicat hoc veſtra dominatio* , Deus no coto uo catatte tamore , *facias mihi gratiam referendi res quæ ad deum pertinent* .

Particula , mo , *poſtpoſita gerundijs in* , do , *quæ in* , te , *vel* , de , *finiuntur ſignificant , quamuis* : *v. g.* ſo moxite mo , *quamuis hoc dicas* , ſo iuaide mo , *quamuis hoc non dicas* , ica fôdo ſuſu mẽte mo , corobu mai , *quantumcumque mihi perſuadeas* ; *fidem non abnegabo ; etiam vtuntur hoc modo* , ſo moxẽba attemo , *etiam ſi hoc dicas* , & doxitemo co xitemo , *quodcumque facias &c.*

Si particula , coſo , *de qua ſupra , poſtponatur gerundio in* , do , *affirmatiuo , & finiatur oratio in prædicta particula fit oratio negatiua* : *v. g.* mite coſo , *nulla tenus vidi* , atte coſo , *nullo modo eſt* . *Si vero oratio non finitur in* , coſo , *eſt affirmati-*

ua

Digitized by Google

ua & emphatica: *v.g.* mite coſo gozare, *vidi profectò. finitur verbum in*, e, *ſecundum regulam ſupra poſitam quando egimus de particula*, coſo.

Quando verò gerundio in do negatiuo finito in, e, *ſubſequntur vel*, ua, *vel*, naranu, *aut*, cana uanu, *dicit neceſſitatem, & impoſſibilitatem ad contrarium*: *v.g.* mairaide cana uanu, *eſt neceſſarium ire*, iuaide uà nò còto narēdomo, nànto xô ca? *& ſi ſit res quæ neceſſario debet dici; quid faciam?* xitãgauaide naranu, *eſt neceſſarium obedire; eundem etiam ſenſum, & ſi non cum tanta vi, facit futurum infinitiui; tam affirmatiuum: quam negatiuum, adiunctò tamen illi ſubiunctiuo permiſſiuo cum*, dòmo: *v.g.* mairo còto de gozatta rēdomò, *quamuis ire debuiſſem*, mairu mài querēdomo, *quãuis non eſſem iturus*, mairo còto de gozanacattarēdomò, *quamuis non debuiſſem ire. vtuntur etiam gerundio in do negatiuo ad ſignificandum, niſi*: *v.g.* òracio uo moſaide cùna, *ne comedas niſi prius orationem feceris*.

Gerundium verò finitum in, e, *ſignificat actionem iam eſſe factam*: *v,g.* mèxi cùte còi, *venias poſt prandium*, còno qiôga caitē gozàru, *hic liber eſt ſcriptus*, chichi ni fùmi uo cacaide cui axiũgozaru, *pœnitet me non miſiſſe Epiſtolam patri tuo*, còno qiôga caitē gozaranu, *non eſt ſcriptus hic liber*.

Poſtpoſita particula, nagàra, *radicibus verborum*, *quando ſubſequitur verbum ſignificans actionem repugnantem aut aduerſatiuam, facit gerundium in*, do: *v.g.* Tôganin Deus iòri bàcutài no go uon, ò uqetatematçuri nagara; caiette ſomùqi tatematçuru, *peccatores recipiendo vel etiamſi à Deo accipiant beneſitia maxima*, *loco gratitudinis*; *ipſum potius offendunt*, ieſu Criſto Deus de gozàri nagarà, fito ni tàixitè cruzni càcaraxerareta, *Ieſus Chriſtus cũ eſſet Deus crucifixus eſt propter hominem. poſtponitur etiam*, nagarà, *nominibus*: *v.g.* quantai nagarà, *quamuis ſit inurbanitas*, ſannin nagara, *tres ſimul*, *vel etiamſi ſint tres*, aqiraca nagara, *quamuis ſit clarum*, *hic*, aqiracana *amittit*, na, *& ſic in adiectiuis quæ finiuntur in* na.

Poſtpoſita particula, iaſui, *radicibus verborum tam actiuorum; quam paſſiuorum facit illas ſupinum in*, tu, *v.g.* iòmi iaſui, *facile lectu*, còroſare iaſui, *facilis occiſu*, *ad idem tendunt hi modi loquendi*, iùte uà uòſoròzij, *eſt dictu tremendum*,

mi-

mjte ua fuxĩgnina, *eſt res admirabilis viſu,* iũ uo mò voſoroxi, *eſt dictu tremendum*.

DE ADVERBIIS.

Caput primum.

EX *adiectiuis finitis in*, ai, *fiunt aduerbia conuertendo*, ai, *in*, ŏ, *v.g.* fucŏ, *profundè*, *ex finitis in* oi, *conuertendo illud in*, ŏ, *v.g.* caxico, *prudenter*, *ex finitis in*, ei, *conuertendo illud in*, eô, *v.g.* xigueo, *frequenter*, *ex finitis in*, vi, *conuertendo illud in*, ŭ, *v.g.* aiau, *periculoſe*, *ex finitis in*, ij, *conuertendo illud in*, iŭ, *v.g.* cauaiŭ, *miſerabiliter*.

Fiunt etiam alia aduerbia poſtpoſito, te, *radicibus verborum v.g.* ſàdamète, *determinate*, *vel probabiliter*, aràvarete, *manifeſte &c.*

De aduerbijs locorum

OCto *ſunt aduerbia interrogandi*, ĩzzucu, ĩzzucàta, donata, doco? dochi? dòchira? dòno tocòro, dòno fo? *& ſignificat quem locum? poſtponuntur autem illis particulæ*, va, no, ni, ĩe, vo, cara, & iori, *ſecundum caſuum exigentiam: v.g. vnde? quo? quam? qua? vbi, &c. poſtponi etiam illis poteſt*, màde, *quod ſignificat terminum vſque: v.g.* docomade ie iqŏca, *vſque quo ibis? & quando vtcumque interrogatur, ponitur particulà*, ca? *vel* zo, *& melius*, zo, *quàm*, ca, *ſi in oratione ſit aliqua particula interrogatiua: v.g.* ĩzzucu ie maitta zo, *quo iuiſti*, dòno tocòro uo to uòtta zo, *quem locum tranſiuiſti*, doco iori itta zo, *quà intraſti?* dòchi càra qita zo? *vnde venit?* donata uà Pedro no iãdo zo, *vbi eſt domus Petri?* dòconi uòru zo? *vbi vel in quo loco eſt? Reſpondetur multipliciter*, còno tòcoro, còto mòto, còre, conàta, còchi, còchira, còco, còco rà, còno cata, còno fò, *hic*, sòno tocòro, ſoco moto, ſòre, ſònata, ſòchi, ſochira, ſòco, ſocora, ſòno càta,

ſono ſo *iſtic*, ano tocòro, aſo co mòto, are, anata, achi, àchira, aſocò, àſocora, àno càta, ano ſô, *ſignificat: illic, poſtponuntur his aduerbijs particulæ caſuales. Aduerbia interrogandi cum particulis caſualibus & poſtpoſito*, mo, *ſignificant vbicumque: v.g. vel quacumque, vel quocumque: v. g.* donotocòro iemò tò uoro, *tranſibo quocumque*, doconimo *vbicumque*, dòco cara mo, *vndequaque. Si verò loco*, mo, *poſtponatur*, nàri tomo, *ſignificat quemcumque locum diuiſiue: v.g.* dòcoie nàri tomò mairo, *ibo ad quemcumque locum diuiſiue.. idem ſignificat*, doco zo, *cum eiſdem particulis caſualibus & poſſunt poni inter*, doco, &, zo, *v.g.* dòco ni zo àru ſodoni, *ſi quidem eſt in aliquo loco*, còco caxicò, *ſignificat hic & illic*, doco mo caxico mo, *ſignificat omnem locum.particulæ caſuales ſolent poni ante* mo, *v.g.* do còni mo caxico ni mo, *in omni loco, aduerbio verò antecedenti poſtponuntur v.g.* còco càxico ni, *hic & illic*, còco caxico ie dòco, caxico iori &c.

Particula, vie, *ſignificat ſupra; petit ante ſe ſuppoſitum in genitiuo: v.g.* fàndai no uie ni uoqe, *pone ſupra menſam*, còno uie uà gozàru mai, *non erit ſupra hoc: ideſt melius*, ſono uie ni, *circa iſtud*, ſòno, uie no ſàta uo catàriare, *narra quæ circa hoc ſunt*, còre ua izzure iori mò uie de gozaru, *non inuenietur, quid hoc ſuperius: ideſt hoc eſt ſupremum*, xita, *ſignificat: infra: & regit eoſdem caſus, quos præcedens: v.g.* fandai no xitani uòqe, *pone ſub menſa*, micotòba no xita iori, *quando rex: v. g. finiuit loqui*, uòxita uo cudaſarei, *det mihi veſtra dominatio reliquias ſui potus, quæ ſuperauerunt.*

Particula, sòba, *ſignificat, latus, & regit ante ſe genitiuum: v.g:* fito no sòba uò fanaruru, *ſeparat ſe à latere alicuius.*

Maie, *ſignificat ante: & regit ante ſe genitiuum: v.g.* fito no maie uo touoru, *tranſeo coram alio*, cacũgò no maie, *ſecundum diſpoſitionem*, funbet no maie, *ſicut credo vel cogito, vel iuxta ſenſum.*

Mauari, *ſignificat circum circa in giro: & regit ante ſe genitiuum: v.g.* iglèſia no ma uari ni tçuchĩ uo nãgue ſutçuru na, *ne proijcias terram in circuitu Eccleſiæ.*

Vchi, *ſignificat intra, & ſi ante ſe habet ſubſtantiuum debet eſſe in genitiuo: v.g* igleſia no uchi, *intra Eccleſiam*, ano fito ua; fito no uchi de uanai, *ille homo non eſt inter homines, ideſt*

non

non eſt homo, fùtacùchi cũta còto ua, cũta uchi deuanai, *comediſſe duas buccellas, non eſt comediſſe.*

Foca, *ſignificat foras, vel extra: & petit ante ſe genitiuum: v.g.* igleſiano foca ni, *extra Eccleſiam*, fòcaie iqe, *exi vel eas foras. aliquando loco particulæ genitiui, ponitur* iori, *v.g.* Deus uonãgo ichinin iori foca tçucùri tamaiiànu, *Deus non creauit niſi vnam mulierem; ideſt nullam formauit extra vnam*, Tèngu fito ni àcu uo ſuſumùru iòri fòca uà, nài, *Dæ non nihil facit niſi perſuadere peccata hominibus*, goxo uo tàſucàru tàme baptiſmo uo ſàzzucàru iòri fòca bechi no michĩ ga nai, *non eſt alia via ad ſaluandum hominem extra baptiſmum; ideſt, abſque baptiſmo nemo poteſt ſaluari*, Deus no gracia iori foca, *abſque dei gratia.*

Naca, *ſignificat medium in quantitatibus continuis vel diſcretis v.g.* qinò nàca ni, *in medio ligni*, fito no nàca ni, *in medio hominum.*

Nacaba, *ſignificat medium in rebus ſucceſſiuis: & vtrumque petit ante ſe genitiuum: v.g.* dangui no nàcaba ni, *in medio ſermonis*, fòre uo qijte, nacabà uà uoſore; nacàba ua aqirete ita *audiens iſtud, & metuit & expauit, ideſt medium tempus conſumpſit timendo &c.*

Aro, *ſignificat retro, & regit ante ſe genitiuum: v.g.* ſonatà no àto càra mairo, *veniam poſt te, ideſt, te ſequar.*

Vàqi, *ſignificat latus: et petit ante ſe genitiuum: v.g.* Pedro no uaqi, *ad latus Petri*, miſa no uaqi, *finita miſſa*, cono uaqi *his diebus præteritis, omnia prædicta aduerbia requirunt poſt ſe caſus quos petunt verba quibus ſubſequuntur.*

Aduerbia ad cauſam interrogandum & reſpondendum.

Q*Vare? vel qua de cauſa interrogatur multipliciter: v.g.* nàjeni, nàjoni, nàni xini? nàni tote cà? nàni no iuie ni? nànto xita coto ni? nani nò xiſài ni iotte? *quomodo? dicitur*, nànto xite? nànto ioni icàni to xite? *Reſpondetur autem, quia vel ratio eſt: v.g.* ſono iuie ua, nà jeni to iùni, *Quia, vero, etiam dicitur*, tocorõ de, ſodoni, ni iotte, ſacàini, *primum*

ex bis tribus dicit multam cauſalitatem, ſecundum verò non tantam: tertium autem minorem.

Vie va, *ſignificat: cum vel ſiquidem: v. g.* tõganai vie ua qĩzzucaĩ ga nai, *non timeo, quia, vel ſiquidem non babeo culpam, eundem ſenſum facit particula*, cara, *v.g.* caiõni irò vo misúru càra va; càcuſu còto va irànu, *in vanum illud abſcondere tentas, ſiquidem talem colorem oſtendiſti. Si quidem, quaſi illatiuum ſignificat*, tòqi va, *&*, xicaru tòqi va. ſari na garà, *ſignificat, ſed;* sàri tòte va, *ſignificat, adbuc:* sàru tòte ua, *ſignificat, ſiquidem res ita ſe babet:* sàrú tòte ua, qicoienu còto gja, *ſi ita eſt, intollerabile videtur.*

Aduerbia temporis.

Q*Vando interrogatur per*, itçu, *vel*, itçũgoro, *a quot diebus? interrogatur per*, icca sàqi, *vel*, icca maie, *a quot menſibus? interrogatur per*, icutçuqi ſaqi? *aquot annis interrogatur per* nànnèn maie, *ſolet addi*, ni, *quando verbum illud petit, & ſemper in ſine interrogationis ponitur*, ca, *vel*, zo, *& melius*, zo?

Reſpondetur: nunc, ima, *vel*, tãda ima, *iam*, mo, *v.g.* moiqe, *eas iam, aliquoties dicitur*, tòqi ni iotte, *vel*, jibùn ni iotte, *poſtea dicitur*, nochi, sòre cara, *vel*, sòre iòri, *poſt iſtud*, còre càra, *vel*, còre iòri, *poſt hoc*, àre iòri, *vel*, àre càra, *poſt illud. Statim dicitur*, iãgate, *poſtea, vel deinceps dicitur*, ĩma iòri nóchi, *vel*, ima iori xite uà, *vel*, ima iori ĩgo, *vel*, jĩgònigo: *iſto mane, dicitur* qèſa. connichi, *vel*, qio *hodie*, áſu, *vel*, miônichi, *cras, cras manè*, aſa, àxitatô, *vel*, àſatòcu, *cras nocte*, miònia. *antea*, ijen, *vel* ſaqjni, *heri* qinô, *vel*, sàcujit, *nudius tertius*, uototoi, *vel* fùtçuca sàqi ni, *diebus præteritis* còno giu, còno fõdo, *vel*, xenjit, *vice præterita. idem* xendo. *vice futura*, còndo, *ab hinc duobus diebus*, asàtte, *vel* miõgo nichi, *poſt tres dies*, xiasàtte, *vel* miò mió gonichi, qiônen, *vel*, còzo, *anno præterito, hoc anno*, còto xi, *a tribus iam annis*, vòto tòxi, *vel*, uotódoxi, *ab hinc vero quatuor annis.* ſanuruuotódoxi *ſtatim*, tàchi màqĩ

vel

vel, ſocuij ni, ſunaûàchi, *ſtatim profectò*, tànteqi, *in illo momento*.

Itçumade? *vſque quando?* itçu madcmo; *ſemper*, itçu càra *a quo tempore*, itçu iori, *ex quo tempore?*

Aduerbia negandi.

Iia, *vel*, iia, *ſignificat non*, ſô deuanai, *non eſt ita*, iccana *vel*, iccanágueni, *nullatenus*, iùme iùme, *neque per ſomnium*, ſârani, *vel*, ichiien, càtçutè, *vel*, càtçute mòtte, *nullo modo*, iò, iòmo, *vel*, iòmo iòmo, *neque cogitatione: v. g.* càtçute màiru mài, *nullatenus ibo*, iòmo ſô uà gozàru mài *neque in mentem venit quod ita erit*; *& quando prædicta iunguntur affirmatiuis faciunt etiam ſenſum negatiuum*, *v.g.* iomo iòmo to mòxitarēba uo màiri atta, *cum dixiſſes te non iturum: iuiſti tamen*, io mairó, *nullo modo ibo.*

Aduerbia affirmandi.

Nacanàca, *ſignificat: ita eſt*, uō, *ſignificat: ſic*, *aſſentiendo*, gueni, *vel*, gueni gueni, *ſic ſe habet: v.g.* guèni guèni ſô mo aró, *abſque dubio ſic ſe habebit res*, chôdo, *ſignificat*, *omnino*, ſaiòni, sòno bùn, sòno gotòqu, ſo de gozaru, ſò re ſôre, màſſo gia, xicato, *ſignificat: ita eſt*, mòttomò, *ſignificat rationabiliter loquitur*, guioi nô gotoqu, *ſicut veſtra credit vel dicit dominatio*, mòchi ron, *non cadit ſub dubio ſeu diſputatione*, nàcanàca nàru còto de gozaranu, *verè non eſt poſſibile*, nàcanàca no còto, *res eſt cui poteſt aſſentiri ſeu fides adhiberi*, ma cŏtoni, *verè*, *& idem ſignificat*, xinjit, *vel*, xinjit ni, xei mon, *iuramento confirmo*, iiasàca, *vel*, iſasàca mòtte *nec parum quidem*, iſſai, *vel* ixxet *nulla via*, *nullo modo*, *& quando iunguntur affirmatiuis ſignificant prorſus in omni euentu*.

Aduer-

Aduerbia comparatiua.

IOri, iòri mò, iòri mo nà uo, *ſignificant magis comparatiuè, perſona quæ comparatur eſt in Nominatiuo; cui comparatur verò in ablatiuo cum aliqua ex prædictis particulis: v.g.* Pedro ua juan iòri mò gàcuxó de gozaru, *Petrus eſt doctior Ioanne* sòcoie nobòru iòri ua; mairanũgà màxi gia, *melius eſt non ire; quam aſcendere iſthuc*. gotòqu, màma, ioni, *ſunt aduerbia ſimilitudinis, & petunt ante ſe genitiuum rei cui fit aſſimilatio: v.g.* Pedro nõ gotòqu, *ſicut Petrus. Si verò antecedit verbum, non petunt genitiuum; v.g.* no iama ie nari tomò qi tài màmani qite, nururẽba, nũgui ſuteraruru, *etiam ſi eant ad campum, & montes ſe induunt, ſi volunt tali veſte, & illam exuunt quado aqua madeſit*, uomô màma ni, *vel*, uomô gotoqu *vel*, uomô ioni, *ſicut cogito*, conòmi no màma ni, *ſecundum deſiderium & ad eius menſuram*, fõdo, *ſignificat, tantum, vel quaſi; & proportionem: v.g.* qifèn ano fito fõdo no gacuxó de gozaru, *tam doctus es ſicut ille*, farãga cũdàru fòdo iòi, *in tantum erit ſanus in quantum habuerit ventris purgationem*, mĩchi uò arùqu fõdo cutabiruru, *ſicut ambulo, ſic deficio*, acai fõdo ioi, *dum eſt rubicundius, tanto melius*, xinùru fõdo no vazzurai de uanai, *infirmitas hæc non eſt ad mortem ideſt mortis cauſatiua*, funè ni meſaruru fõdo narãba uare mo norŏzu, *ſi veſtra dominatio tantum vult aſſumere laborem vt nauim aſcendat; ego etiam*, tamèxi mo nai fõdo ni atta to moſu, *dicunt fuiſſe ſicut nunquam*, uoqûru fòdo arãba fòre ie mairozu, *ſi ad ſtatum perueniam quod poſſim è lecto ſurgere conferam me ad vos*, chicara no fõdo uo mite, *videns virium proportionem* fõdo nõ tçuita, *peruenit in iſtanti*, core fõdo, *ſicut hoc*, fòre fõdo, *ſicut iſtud*, are fõdo, *ſicut illud*, uouoi fõdo *dum magis vel plus*, ſucunai fõdo, *dum minus.*

Aduer-

Aduerbia ſuperlatiua.

VIe, *ſignificat rem ſupremam : v. g.* chriſtianno voxiie ua izzure iori mo vie de gozaru, *doctrina & fides Chriſtiana eſt ſuprema & ſuper omnes*, cono ſaqe no uie ua nai, *non eſt melius vinum iſto*, ichi : *vel*, daiichi, *eſt ſupremum & vnicum: v.g.* gacuxo no uchi ni Sancto Thomas daiichi de gozatta, *inter doctores Sanctus Thomas eſt ſupremus*, core ua are iori vie, *hoc eſt ſuperius illo*. *particula* xita, *eſt contraria*, uie, *ſignificat verò inferius : v.g* xiqitai ua anima iori xita de gozaru, *corpus eſt inferius anima*.

Aduerbia intenſionis & exaggerationis.

IChidan, chicãgoro, icco, *ſignificant valde : v.g.* chicãgoro no uococorõ gaqe de gozaru, *eſt maxima cura & diligentia, &c.* ſore ua icco uarui cõto gia, *iſtud eſt valde malum*, bexxite, *ſignificat præcipue*, tori uaqe, *ſignificat in particulari vel ſpecialiter*, coto no foca, *raro, & extraordinarie*, icanimo, *ſignificat, valde*, amari ni, *ſignificat nimis, & denique ex adiectiuis formantur aduerbia modo ſupra dicto, quæ ſignificant aduerbialiter quod adiectiua abſolute: v.g.ex* fucai, *quod eſt, profundus, a, um*, fuco, *quòd eſt profundè*, icani mo xizzucani *valde quietè*, tani coto ni, *extraordinariè*, xitàtacani, *vel*, guiŏ ſanni, *formidabiliter ideſt, nimis. vide in dictionario*.

Aduerbia congregandi.

VOxinabete, *ſignificat vniuerſaliter*, ſõbet, *communiter*, *idem ſignificant*, tçune ni, *vel*, ſojite, feijeini, *regulariter*, voioſo, tabùn, vòcata, ioppõdoni, *ſignificant : maiori ex par-*

parte, qèccu, *vel*, caiette, *ſignificant*; *quin potius*, *vel*, tènnèn, *ſignificat forſan*, *& idem ſignificant*, xijen, icaſama. ſadamete, *ſignificāt probabiliter*, canarazu, *abſque dubio indefectibiliter*, moxi xjien, *ſi forte*, xotocu, *naturaliter*, jinen, *caſu*, xĩdai xĩdai ni, *vel*, jèn jenni, *vel*, xĩdai ni, *ſucceſſiue lenter*, vonozzu cara, *per ſe abſque alio*.

Aduerbia concludendi, & aduertendi.

Ficqio, *&*, tçuini, *denique*, *ſignificant vel reſolutorie*, tçũgo, *ſummatim*, no no, *non eſt ita?* *v.g.* nòno icani qicaxeraruru ca? *heus audis ne?* moxi, *ſignificat etiam*; *heus*; *ſed eſt vocabulum vrbanum*: *v.g.* moxi Padre ſama, *heus reuerende pater*, iare, *eſt etiam heus*, *cum inferioribus*: *v.g.* iare taro quaja to iiĕba *dicens heus*, taro quaja. iai *ſignificat etiam heus ſed vilius*: *v.g.* iai ſochi ga mòtta mono ua nanĩzo? *heus tu quid eſt quod portas?* *idem ſignificat*, ia, *v.g.* ia uo tòno barã domo ùa nani uo ſauãgu zo? *heus vos milites & boni homines quid turbamini?* *ad eundem ſenſum tendit particula* ai, *poſtpoſita v.g.* izzure mo mina iô qiqe ai, *heus vos omnes audite*.

Particula, ca, *&*, zo, *vt ſupra dictum eſt*, *ſunt ad interrogandum. idem habent munus particulæ* ia, *vel* caia, *ſed ſunt humiliores*: *v.g.* are ua tare caia? *quis eſt ille?* còre ia, *iſtud?* io fuqète tare ca ua tazzuneô zo? *cum ſit alta nox*, *quis poteſt interrogare*, *& querere?* sòre de aro ca toiù còto gia, *dico*, *ſi erit iſtud?*

No? *petit conſenſum*: *v.g.* gozaro ca no? *veniet? nonne?* mairo to uoxerareta no? *non ne dixit quod veniet?* no Pedro dono? *non eſt ita domine Petre?* na, *ſignificat idem*; *ſed eſt inferius*: *v.g.* ſoqiita na, *nonne ſic audiſti?* *aliquando in oratione vbi eſt* zo, *ſolet poni*; baxi; *quæ eſt particula dubitandi*: *v.g.* nanto xita xiſaĩ de baxi gozaru zo? *qua de cauſa accidit hoc?* ſate nanto iú uoqiacu de baxi gozaru zo, *quomodo vocatur veſter iſte hoſpes?* goiô baxĩ gozaruca? *eſt ne tibi aliquid neceſſarium?*

Io, *vel*, zo; *affirmant & faciunt cadentiam orationis*: *v.g.*

cai-

Digitized by Google

caita zo, *vere ſcripſit*, maitta io, *venit profectò*, ſono tòqi vare va ichi dan varui tçucai vo xiraruite gozaru io, *tunc profectò mala nuntia ſeu miſſiones ſum exequtus & feci*, bacari, *ſignificat, tantum vel ſolummodo*, sôre ni cãguitte, *iſtud ſolum*, còre ni cãguirazu, *non hoc ſolùm. aliquando*, bacari, *ſignificat magis vel minus: v.g.* fiacu bacari, *erunt centum*, fiacunin bacari coroſareta, *centum vſque homines occiſi ſunt*, nó, nôte, naqu xite, naqute, *ſignificant ſine vel abſque: v.g.* raxximo nó, *abſque ratione, & ordine*, cacũgò nó, *abſque præparatione*.

Aduerbia ſonus ſunt multiplicia ſecundum diuerſitatem quam Iapones in ſonus terminatione percipiunt, & illis, to, *ſolent poſtponere: v.g.* ua ua to xite, *vociferando dicentes*, ua ua, *& ſi illis poſtponitur* meqi, u, *ſignificat talem ſtrepitum facere: v.g.* ua meqi, u, *va dicendo vociferor, aris, &c.*

De Præpoſitionibus caſuum.

TAme. *ſignificat ni vel erga: v.g.* ſonata no tame, *tibi, regit ante ſe genitiuum*, nanno tame, *ad quid*, nanjni naru ca? *ad quid eſt?* nani ni xô ca? *ad quid faciendum habes illud?* nani no iô ni tatçu ca? *ad quid eſt neceſſarium vel proficuum?* maitte no iô ua? *quæ ne neceſſitas eſt eundi?*

Tai xite, *ſignificat propter, vel contra, v.g.* tèugu ni tai xite te qito, *pugnare contra dæmonem & ei reſiſtere*, Deus ni tai xite cũguio uo coraiuru, *ſuffero labores propter Deum*, uie iori, *ſignificat etiam, propter: v.g.* uon jifi no uie iori, *propter ſuam miſericordiam*.

Ni iotte, *ſignificat etiam cauſam quare: v.g.* Deus iori fito no jento acu ni iotte go fempô uo ataie ſaxerareozu, *deus tribuet hominibus ſecundum opera eorum vel vitij vel virtutis, deriuatur a verbo*, iori, u.

Nitçuite, *ſignificat circa, & deriuatur a verbo*, tçuqi, u, *v.g.* còre ni tçuite, *vel* còre ni tçuqi, *vel*, còre ni tçuqete, *circa hoc*, ſono gui ni uoite ua zonjenu, *nihil circa hoc negotium ſcio*, vôxe uamottomo narêdomo uãgami ni totte ua canai gatai, *bene dicit veſtra dominatio; ſed quod ad me attinet eſt*

H *factu*

Digitized by Google

factu difficile, Dai quan ni itatte ua ichinin bacari ſadameĩ *quod ad economum ſeu maiordomum attinet*, *vnum tantum conſtitue*, *hæc omnia*, itatte, *v.g.* tòtte, *ſunt gerundia ve borum ſicut & præcedentia*, *etiam ſolent dicere*, Padre còto ı *quod ad patrem attinet*, uarera còto ua, *circa meas res*, *v quod ad me attinet*, xitãgatte, *vel*, xitãgote, *ſignificãt iuxta & ſunt gerundia verborum*, xitãgari: u, *&*, xitãgai: ŏ, *vnd ante ſe regunt datiuum ſicut eorum verba*: *v.g.* guioı ni xitãgatte, *vel* xitãgote, *ſecundum quod veſtra præcipit dominatio*, xĩdai *ſignificat idem*: *v.g.* conata xĩdai, *ſicut volueris*, *aliquando etiam iungitur radicibus verborum*: *v.g.* mairi xĩdai, *ſecundum quod venerit vel eius aduentum*.

Ni, *ſignificat locum in quo.idem ſignificat*, ni uoite, *ſed permanentius*: *v.g.* go fatto ua fuximi ni uoite uôxeĩdaſareta, *hanc legem poſuit dum eſſet in ciuitate*, fuximi Bungo funai ni itatte, *in ciuitate Funairegni de Bungo*: igleſia ni uoru, *eſt in Eccleſia*.

De, *ſignificat locum in quo fit actio*: *v.g.* michĩde Pedro ni uota, *obuium habui Petrum in via*; *eædem particulæ*, de, *&* uomotte, *ſignificant inſtrumentum quo fit actio*, bo uomotte Pedro uo uchi coròita, *ligno Petrum cecidit*, Padre ſama catararetãde nauo qicoiera, *ex quo pater reuerendus illud narrauit melius fuit intellectum*, necqi de xinda, *mortuus eſt febri*.

Cara, *vel* iori, *ſignificat locum e quo vel vnde*: *v.g.* igleſia cara, *ex Eccleſia*, *etiam dicunt*, fune cara maitta, *nauigio venit*, cachi cara maitta, *pedes venit*, funẽ de maitta, *eſt idem quod*, fune cara maitta, *&* fune ninotte maitta. fana cara me cara mĩguruxij mòno gia, *eſt indecorus oculis & naribus*, iori, *ſignificat locum per quem*: *v.g.* ſama iori faitta, *intrauit per feneſtram*.

Tomoni, *ſignificat*; *ſimul*: *v.g.* ſonata to tomoni mairozu *ibo ſimul tecum*, moſu to tomon,i *ſimul ac dixit*.

Ie, *ſignificat locum ad quem*: *v.g.* achiie mairo, *ibo illuc*, miiaco ni ſaite mairo, *vel* miiaco ni muqete mairo, *ibo directe ad curiam*, miiaco no cataie noboru, *aſcendit ad curiam idem*, miiaco no foie noboru, *aliqui dicunt*, miiaco no iori, *vel* miiaco ſana, *vel* miiaco no gotoqu noboru, *ſed non eſt bonus loquendi modus*; *ſed ruſticorum*.

Digitized by Google

De, *ſignificat materiam ex qua: v.g.* tçuchĩ de ca uàra uo tçuquru, *regulas ex terra vel limo conſtruere*, nànde còre uo tçuqùru ca? *ex quo hoc facis?*

Vie, *ſignificat erga: v.g.* zuĩbun cŏdomo no vie uo fito ni mo nàxi maraſuru ioni to cocòrŏ gaqe maraſuru; *omni cum diligentia curo circa vel erga vel de meis filijs, quomodo illos faciam homines.*

Sònata no fiquànno vo ſaiban meſarèio, *habeto curam de tuis ſeruis?*

Made, *ſignificat vſque: v.g.* àſumade, *vſque mane*, inòchĩ vo vxino màde aru mai, *non ammittet vitam vel vſque ad vitæ amiſſionem non perueniet*, ſore made vomoi mo ioranu gui gia, *non peruenit ad mentem meam vſque adhuc*, cocòro zaxi arĕba canauanumàde mo xei uo iruru, *quando aliquid deſideratur, adhibentur vires vſque ad impoſſibile*, moſu màde mo nai, *non eſt neceſſarium dicere*, còno tocòro made maitta, *hucuſque veni.*

De coniunctionibus & diuiſionibus.

To, *ſignificat, &, copulatiue: v.g.* Pedro toj uanto Nagaſaqi ie ita, *Petrus & Ioannes ierunt Nagaſaquim*, còreto, àreto uò tòru, *accipio hoc & illud. idem ſignificat*, mo, *v g.* Pedro mo juan mo Nãgaſaqi càra mŏdotta, *Petrus & Ioannes redierunt e Nagaſaqui*, naqu mono mo ari, uaró mòno mo aru, *ſunt qui flent, & ſunt etiam qui rident*, mo, *anteponitur multoties negatiuis: v.g.* nanĩgoto mo gozaranu ca? *non eſt aliquid noui?*

Mata, *ſignificat, &, vbicumque inueniatur ſiue inter nomina ſiue verba*, ca, *ſignificat vel: v.g.* Pedro ca; juan ca coi to iie, *dic quod veniat Petrus vel Ioannes*, arui ua, *ſignificat etiam vel: v g.* arui ua Pedro, arui ua juan, *vel Petrus, vel Ioannes*, arui ua iomu, arui uamono uo caqu, *vel lego vel ſcribo*, moxi ua, *ſignificat ſi vero in medio orationis: v.g.* mòxi na cànĕga nai naraba, *&c. ſi vero non habeas argentum.*

Ad orationum contexturam vtuntur, mata ua, *& præter hoc*

vel præterea: *v.g.* arui ua iamaĩga uocoru ca, mata ua iſõ
no fumi qitaruca &c. *vel accidit aliqua infirmitas*, *præter*
ſi venit aliqua epiſtola.

Xicarẽba, *ſignificat: cum res ita ſe habeant*, ſari nagar:
ſed, ſo aru tocùde, *cum hoc ita ſit*, ſaraba, *cum hoc ita ſe ha-
beat*, ſarẽba ſareba, *cum ergo &c.* ca? *ſignificat ſi?* *v.g.* mait
ta camiio, *vide ſi venit vel iuit*, maitta ca xiranu, *neſcio ſi ve-
nit*, iara, *ſignificat ſi diuiſiue:* *v.g.* fito iara chicuxo iara xi-
ranu, *neſcio vtrum ſit homo vel animal*, nani iara to moxita,
neſcio quod dixerit.

Ex particulis, nanica, & tòcàcu, *intromiſſis alijs particulis
fiunt quædam quaſi diſiunctiua ſeu exageratiua:* *v.g.* nani ia
ca ia? *quæ res? idem eſt*, nani iara ca iara? & nànto iara cato
iara? nanto xite, ca toxite, *quomodo*? nanto mo ca tòmo,
nullo modo, nanimo camo, *nihil*, nanĩgoto mo cãgotomo,
mina içtuuari naruzo, *denique omnia ſunt mendacia*, nanino
cano *vel* nanto, xite cato xite, *modus excuſandi ſe*, nanino
cano to iùte, *dicens hoc & illud*, domo como, *quomodocum-
que ſit idem*, doxitemo co xitemo doxite ùo xite, *faciendo di-
uerſa hoc & illud*, do xôco xô, *faciam hoc & illud*.

Tòmo cacumo, *in omnibus*, *idem*, toni cacuni, *idem etiam*
tonimo cacuni mo, *vel* totemo cacutemo, còre to ij; care
to ij, *hoc & illud dicens: ideſt excuſationes*, care core, *illud &
hoc* coco caxico, *hic & illuc*, conata canata, *iſtic & illic*,
uomo xirô, uocaxu, *accommodando ſe quaſi adulari.*

Si particula, mòtte, *poſtponatur particulis*, catçute, mate,
iſaſaca, tomonĩ, nani, nani nani iori, *adiungitur illis effica-
cia & energia:* *v.g.* catçute motte ſo aru mai, *nullo modo erit
talis res*.

De interiectione.

SAte, ſateſate, ſatemo ſatemo, *ſunt interiectiones admiran-
tis:* *v.g.* ſatemo Deus no uôqinaru uonjificana, *o magna
miſericordia Dei*!

Auare, *eſt interiectio miſerentis:* *v.g.* auare mutçucaxij iò no
naca cana, *o mundus repletus miſerijs*.

Ha!

Digitized by Google

Ha ! eſt interiectio pœnitentis: v. g. Ha fuxĩ demo uomoxiroĩga; tocoro niiote qi coie canuru, *o labor ſonus & cantus barmonia eſt valde gracilis ; ſed non bene omnia percipiuntur !*

Iara ! *eſt interiectio tam lætitiæ ; quam triſtitiæ : v. g.* iara iara medetaia, *o quantum gaudeo &c. idem*, ia, *v. g.* ſatemo iiaxii iatçũbaraia ! *o quam vilis & abiectus !* gongo dodan fuxĩguina xiſai cana ! *o quam rara & ridicula ratio*, iei, *eſt interiectio mirantis : v. g.* iei Padre ſama cochĩ gozaru io, *hic eſt pater !*

Hat, *eſt interiectio eius qui repente terretur: v. g.* Benqei core uo mite hat coto naxi to zonjite, ſono mãma niuani bo uo voroxi &c. *videns hoc benquei &c.*

De ſintaxi, & caſibus, quos regunt verba.

N*Ominatiuum ponitur in principio orationis, verbum vero in fine, reliqua vero ſecundum cadentiam: v. g.* Pedro ua Nagaſaqĩ de xutrai xita iqi iqi nitçuite juan uo coroita, *Petrus occidit Ioannem circa vel in quadam differentia quæ fuit vel accidit Nagaſaqui: in aliquibus orationibus grauibus verbi ſuppoſitum ipſi poſtponitur ; ſed raro : v. g.* tare mo cana uanu futari noqimi ni tçucoru cõto ua, *nemo poteſt duobus dominis ſeruire hic*, tçucoru coto ua, *eſt verbi ſuppoſitum*, core niiote tanomi tatematçuru itçumo uirgen, *ideo precor Beatam Mariam ſemper Virgitem.*

Orationes ſubiunctiui abſoluti vel permiſſiui, & infinitiui, & conditionales, & cauſales ſemper anteponuntur orationibus de indicatiuo aut imperatiuo ; etiam ſi in linguis Latina aut Europæis non fiat ſic ſenſus : v. g. achi cara tomeraruru tomo ; tomaru na, *ne remaneas etiam ſi illinc detinere te velint*, sõre uo qiitarẽba, fara uotatete mõdotta ; *cum hæc audiſſet, iratus reuerſus eſt*, taxicani uqetamotta niiotte coſo, mõxi ãgne maraxitare, *fideliter audiui, ideo retuli & dixi*, faio gozatta raba uo mexi uo xinjô mono uo, *ſi cito veniſſes dediſſem tibi manducare.*

Quando ſunt duo verba eiuſdem temporis in eadem oratione, pri-

Digitized by Google

primum erit in gerundio in, e, *& alterum in tempore quod orationis ſenſus exiget: v.g.* còre uo tòtte giqini miga como no ni uataxe, *accipe hoc & trade ſeruitori meo*.

Quando vero fuerint duæ vel plures orationes quæ loquuntur de eodem ſubiecto vel tempore, ſolum vltimum verbum erit in tempore, quod orationis ſenſus petierit, reliquorum vero aliqua erunt in radicibus: alia autem in gerundio in, e, *v. g.* touazunba cotaiezu, voxe arāba tçuxxinde qiqe, *ſi te non interrogant ne reſpondeas, ſi loquantur audias attente*, Deus no uo còto uo macotoni uqe, go uoqite mo cama uaíde, ſono mama inferno ni uochita, *neque in Deum credidit, neque eius mandata ſeruauit: vnde cecidit in infernum*.

Verbum ſemper ſequitur in bonore tertiam perſonam; nullus enim ſe bonorat niſi ſit rex qui de ſe loquens dicit, iorocōbi ni uòboximeſu, *gaudeo plane*.

Quando fuerint multa adiectiua omnia erunt aduerbialiter præter vltimum: v. g. qe nango, iro curô, icanimo vtçucuxij mono, *erat ſpecioſus valde, habens pilos longos & colorem nigrum &c.*

Antepoſita particula, to, *verbis ſignificantibus intelligere, credere, audire &c. ſupplet verbum ſumes fui, & ſignificat: quod v.g.* fito tozonjita, *credidi vel putaui quod eſſet homo*, qixó uo jennin to vomo uô ca? *credam te eſſe ſanctum?* amata no fito xini no ſonouo ni moiuru uo miſaxerareô, *videbis multos homines iræ flammis ardentes. hic ſuppletur particula* to, *a* moiuru uo *quod eſt verbi ſuppoſitum. quando verò poſtponunt*, mo, *ad* to, *tunc tenaciter affirmant quod dicunt: v.g.* mairō tomo, *omnino ibo vel iturus ſum*.

Particula, to, *in primo ſenſu ſuppletur aliquando per*, ioni, *v.g.* āgueta ioni gozaru, *dicunt quod obtulit*, ica iona fito to ua xiranu, *neſcio quis bomo ſit ille. aliquando verbum ſubſtantiuum ſupplet particulam*, to *v.g.* mairó de gozatta, *dixit quod veniet*, xô de ua naqerēdomo, *quamuis non dico quod faciam &c.*

Qiuzo còre uo mite, ima uo ſaigo no coto dcarēba, *videns boc*, quiuzo, *credensque boram mortis iam adeſſe, hic verbum ſubſtantiuum ſupplet*, to *& fit quaſi verbum actiuum regens accuſatiuum*, ima uo, *ſupplet etiam*, to. *particulæ*, ſona *&* guena *ſignificant, videtur*, ſona, *poſtponitur radicibus verborum:*

v.g.

v.g. dèqi ſona, *videtur quod finietur, ſi verò illi poſtponatur aliquod verbum ſubſtantiuum mutat*, a, *in*, i, *v.g.* dèqiſonigozaru *videtur quod perficietur*, deqi ſoni mo zonjenu, *credo quod non finietur. poſtponitur etiam*, ſona, *adiectiuis finitis in*, i, *& illud amittunt: v.g.* io ſona, *videtur bonus vel quod ſit bonus*, xiguè ſona, *videtur frequens*, a iau ſona, *videtur periculoſum, ſi vero poſtponatur adiectiuis finitis in*, na, *illud amittunt*, *v.g.* aqi raca ſona, *videtur quod ſit clarum*.

Particula, guèna, *poſtponitur nominibus & verbis iam formatis: v.g.* maittã guena, *credo quod venit ſi autem illi poſtponatur verbum ſubſtantiuum*, *mutat*, a, *in*, i, *v.g.* maittã guenĩ gozaru, *credo quod venit*, ſona, *ſignificat*, *videtur*, *&*, guena, *credo; ſed vtraque vtuntur in occaſionibus in exemplis expreſſis*.

Quando in oratione fuerint duo præterita, *primum erit in tali voce; ſecundum vero in voce futuri: v.g.* qeſa càra ſo uôxerareta raba mo faia de maraxô, *ſi boc dixiſſes iſto mane; iam receſſiſſem*.

Quando refertur id quod alius dixit, *dicitur hoc modo*, Padre mósàruru ua: iãgate ſonatàie mairó to moſaruru, *Pater dixit ſe ſtatim huc venturum*, *aliquando quando ſe excuſant*, *ſolet ſuppleri*, to, *per* no, *v.g.* aſu no, raĩguàt no, nàndo to noburu na *ne differas dicendo quod cras; vel menſe venturo &c.*

Quando poſt, n, *ſequitur*, uo, *amittitur*, u, *v.g.* go uono uqe tatema tçutta, *beneſitia accepi*.

Aduerbia ſemper anteponuntur verbis; præter aduerbia temporis, *quæ in principio orationis conſtituuntur: v.g.* ſore uo qiite iccó xicàri maràxita, *audiens iſtud iratus eſt valde*, qiô nen eſpana carà uatàttã tòqi, *quando anno præterito ex Hiſpania transfretaui. omne verbum requirit ante ſe nominatiuum expreſſum aut ſub intellectum: v.g.* uare iqe, *uel*, iqe, *in quo ſubintelligitur*, uare, *vade*, *in aliquibus autem orationibus uidetur hæc regula deficere*: *u.g.* xiſai uôba core ni uà mósàre maràxozu, *hic cauſam & rationem refert ſeu dabit. hic nullum uidetur nominatiuum*, *quin potius*, are ni ua, *eſt datiuum aut ablatiuum*, àre ni uà, nauo uoixri atta, *ille melius ſcit. in iſta etiam oratione*, àre ni ua, *deberet eſſe nominatiuum*, cacàru uo ni uà cõganeno cuſari uo icuſũgi mo tcuqeta dõgu de gozàru, *pro torque habebat catenam auream multos habentem anulos*.

Co-

Core ni ua gozonji aru mài, *non cognoſcet de hoc ueſtra dominatio, hic*, core ni ua, *uidetur ſupplere accuſatiuum quod regit*, zonji: uru.

Verbum imperſonale aut infinitum petit ante ſe nominatiuum: *u.g.* Pedro ua màitta to móſu, *dicunt quod Petrus uenit*.

Verbum, iri: u, *pro indigeo, es, regit duo nominatiua, rei, & perſonæ indigentis: u.g.* uatacuxi uà cōno cānēga iru, *ego indigeo uel habeo neceſſitatem huius argenti etiam regit datiuum de perſona: u.g.* ſono tame ni ua cànēga iranu, *non indiget argento ſeu nummis*.

Verbum actiuum petit ante ſe accuſatiuum pro ſuppoſito: u.g. càne uo motànu, *non habeo pecunias*

Aliqua nomina, cobita ſeu coie, *quæ ut ſupra dictum eſt, ſunt mēdicata a lingua Chinenſi regunt eoſdem caſus quos verba Iaponica quæ illis correſpondent; v.g.* ni ua qenbut noaīdani mèxi uo coxiraie io, *præpara cibum dum hortum videmus, hic nomen* qenbut, *regit accuſatiuum*, ni ua uo, *quia*, mi: ru, *quod eſt video, es, regit accuſatiuum*, fito ni guenzan ſuru, *eſt idem quod* fito ni uó, *obuium video hominem, & regit*, genzan, *datiuum ſicut*, ai, ó:

Quando vocabulum cobitum ex duobus componitur, cognoſcetur eſſe verbum, ſi primum, verbi ſignificationem habeat: v.g. jóten, *eſt verbum, & ſignificat in cælum aſcendere, quia* jo, *eſt aſcēdo, is*, tenjo, *vero eſt nomen, quia*, jo, *poſtponitur & anteponitur*, ten, *quod ſignificat cælum*.

Verba paſſiua petunt ablatiuum pro perſona agente: v.g. Pedro carà còròsàreta, *occiſus eſt a Petro, ſed melius regunt datiuum: v.g.* Pedro ni coroſareta. Pedro ua nuſu bito ni càne uo torareta; *latrones furati ſunt pecunias Petri*.

Sunt etiam aliqua neutra, quæ accuſatiuum regunt ſicut actiua: v.g. xiqitai uo fanaruru, *diſcedere a corpore, ſeu mori* axi uo uāzzuró, *dolere pedes, &*, nīgue uru, *pro eo quod eſt fugio, is*, nogàre, uru, *euado, is*: de, uru, *exeo, is*: nòqe, uru, *recedo, is*: touori, u: *tranſeo, is*: nori, u, *nauigo, as, v.g.* caixo uo noru, *nauigo mare*, iuqi: u, *ambulo, as*, michi uo iuqu, *viam ambulo*, uo uari,: u *finior, iris*, mairi: u xōgui uo mairu *ad tabulam latrūculariam ludo*, iorocobi, u: cocoro uo iorocòbu. *lætifico cor*: abi, uru, mizzu uo abiru, *lauo me aqua vel aquam ſupra infundo*, auàremi, u, *miſereor, eris*, canàximi, u,

triſtor,

triſtor, aris, còie, uru, *tranſeo, is*, fabacari, u, *verecundor, aris*, facarai, o, *prouideo, es*, faxiri, u, *velo nauigo, as, v.g.* caixo, vo, faxiru, *velo mare nauigo*; fagi, zzuru, *verecundor, aris*, fedate, tçuru, *ſecedo, is*, fe, uru, *tranſigo, is, v.g.* ficazu vo furu, *multos dies tranſigo*, dori uo fumaiuru, *fundari in ratione vel rationem pro fundamento habere*, itàmi, u, *doleo, es*, ma vari, u, *circuo, is: v.g.* còno còto vàri uo mõxi mauattà, *multoties & per circuitum dixit nuntium, hic & ibi. idem ſignificat & regit*, mẽguri, u, nãguſami, u, *recreo, as*, cocoro vò nãguſamu, *cor lætifico, as*, naqì, u, *ploro, as*, taſucàri, u, *ſaluo, as*, inochi vo taſucaru, *periculum vitæ euado*, goxo vo taſu caru, *ſaluari in uita futura*, tachi tçu, *recedo is, v.g.* tocòro vo tatçu, *de ſero locum vel a loco recedo*, tomurai, ô, *defunctis exequias facio, is*, vcãgai, õ, *dubitando inquiro, is*, voximi, u, *æſtimo, as*, vràmi, u, *quæror, eris*, xinobi, u, *occulte expecto quaſi inſidioſe: v.g.* fito nò mè vò xinòbu, *attendo ſiquis me videt, aliqua ex prædictis quæ requirunt accuſatiuum loci, admittunt etiam ablatiuum cum particulis*, cara, *vel*, iori, *v.g.* tocòro vo tatçu, *eſt idem quod*, tocòro iori tatçu, *a loco recedo*.

Aliqua etiam ſunt actiua verba quæ duos caſus accuſatiuos petunt: v.g. fori, u, daxi, u, fanaxi, u, tate, tçuru, *v.g.* Pedro vo ſocò vo voi idaita, *Petrum eduxerunt ab iſto loco. poteſt etiam regere ablatiuum loci: v.g.* Pedro vo ſocò cara voi daita, *aliqua petunt vel Datiuum vel accuſatiuum v.g.* fito vo, *vel*, fito ni fanare, uru, *ab hominibus recedo, is*, Deus vo, *vel* Deus ni ſomùqi, u, *Deum offendo; is, verba huiuſmodi ſunt, quæ ſignificant timere, offendere, & recedere.*

Multa vero verba quæ ſignificant auxilium præſtare, commodum, damnum, obedientiam, ſuperioritatem, ſubiectionem, ſeruitutem, victoriam, & ſimilia, regunt Datiuum: v.g. chiie ſaicacu ioni coieta, *excedit alios ſapientia & induſtria.*

Verba verò dandi, & promittendi regunt accuſatiuum rei & datiuum perſonæ: v.g. fito ni càne vo curùru, *dare pecunias alicui.*

Multa ſunt verba, quæ admittunt ante ſe radices aliorũ verborum immutatas; & tunc prædictæ radices habent ſenſum quaſi infinitiui: v.g. qiqi faji me, uru, *audire incipio, is, verba vero ſunt*, nare, urù, *aſſueſio, is, ſeu aſſueſco, is, & idem*, tçuqe,

uru, fate, tçuru, *finior, iris*, narai; ô, *diſco, is*, sôme, ur *incipio, is*, tôdoqe, uru, *perſeuero, as, vel proſequor, eris*, a tçuru, *dirigo, is*, atàri, u, *caſu reperio, is*, vaqe uru, *diuido, is*, càne, uru, *dificile poſſum, es*, ſoconai, o, *erro, as*, ſuma: u, *perficio, is*, ſûgoxi, u, *excedo, is*, ſâgue maxi, u, *multum & intenſe laboro. as*, âqi, u, *faſtidio, is*, tai, *volo, is*, & to monai, *nollo, is, ſi vero radices verborum anteponantur adiectiuis finitis in* ĩ, *faciunt quaſi ſupinum in* tu, *v.g.* iòmi iaſui, *facile lectu &c.*

Nomina numeralia ſi ſubſequatur illis nomen ſubſtantiuum debent eſſe in genitiuo: v.g. fito tçu no tôga, *vnum peccatum, idem petit particula*, ſôdo, *quando ſignificat omnis, e, v.g.* âru ſôdo no fito, *quotquot ſunt homines, idem petit particula*, iori *v.g.* Nanban iòri no mono, *res Europæ; ſed hic eſt relatiuum. petunt etiam genitiuum numeralia, ſeu nomina quæ dicunt multitudinem vel paucitatem: v.g.* amàtạ no fito, *multi homines, ſunt autem nomina prædicta*, bechi, *alter, a, um*, ſon, *proprius a, um*, cazucazu, *multi, a, a*, ſama zama, *multi modus, a, um*, iro iro, *multus, a*, iorôzzu, *quilibet &c.* ĩzzure, *quis, æ*, iſſai, *omnis, e, idem*, vòno vòno, & cotôgotoqu, reqi reqi, *perſonæ nobiles*, igue, *quod ſubſequitur*, nocori, *quod remanet*, itçumo, *ſemper: v.g.* itçumo no coto, *id quod ſemper*. tçune, *ordinarius, a, um*, ima, *mòdo*, iſaſaca, *parum: idem*, sôto, *vel* ſucoxi, xòtocu, *naturaliter*, sòno fòca, *extra. prædicta petunt ante ſe genitiuum ſi illis ſubſequatur nomen ſubſtantiuum, & tunc adiectiua debent reputari ſi verò non ſubſequatur ſubſtantiuum nomen; ſed verbum; tale genitiuum non petunt: v.g.* iorôzzu danco xite iocaro, *bonum erit ſi omnes faciatis conſilium.*

De Arithmetica Iaponiæ & materia numerorum, in quibus hoc opus hic labor.

DVo *ſunt modi numerandi in lingua iſta Iaponica primus eſt per numeralia communia propria ipſius linguæ, quæ vocant*, iomi, *& hæc perueniunt ſolum vſque ad decem: v.g.* fitòtçu *vnum*,

vnum, *& ſolent hoc vti ad dicendum parum*: *v.g.* sàqe fitòtçu nòmaxcte tamóre, *da mihi bibere parum vini*, futatçu, *duo*, mitçu, *tria*, iòtcu, *quatuor*, itçutçu, *quinque*, mutçu, *ſex*, nanatçu, *ſeptem*, iàtçu, *octo*, coco notçu, *nouem*, to vo, *decem*, icutçu, *ſignificat*, *quot? in rebus quæ non habent propriam numerationem*.

Secundus modus numerandi eſt per vocabula, coie, *ideſt mẽdieata a lingua Chinenſi, hoc verò non vtuntur vſque ad decem per ſe; niſi rebus numeratis adiungantur, quæ quidem res debent ſignificari vocabulis etiam Chinẽſibus; & non Iaponijs. termini numerales ſunt*, ichi, *vnum*, ni, *duo*, ſan, *tria*, xi, *quatuor*, go, *quinque*, ròcu, *ſex*, xichi, *ſeptem*, fachi, *octo*, cù, *nouem*, jǔ, *decem vtuntur per ſe iſtis a numero vndecimo & ſupra, eſt autem vndecim*, juich, iiúni, *duodecim*, iǔſan, *tredecim*, júcù, *decem & nouem, & numeris denarijs anteponuntur numeri vſque ad decem: v.g.* nijǔ, *viginti*, ſánju, *triginta*, ſanju ichi, *triginta vnum*, cǔju, *nonaginta*, fiacu, *vero ſignificat centum*, fiacu ichi *centum & vnum* fiacu ju, *centum & decem*, fiacu ſanju, *centum & triginta*, ni fiàcu, *ducenta*, sàmbiàcu, *trecentum*, xen, *autem ſignificat mille*, xen ichi, *mille & vnum*, xen roppiacu sànju ichi, *mille ſexcenti triginta vnum*.

Numeri vero Iaponij antepoſiti vocabulis Iaponiæ, quæ vocant iomi, *et ablato*, tçu, *a numeralibus prædictis, ſiue ſint nomina ſiue radices verborum quibus iunguntur numerãt res ſignificatas per talia vocabula: v.g.* fito cotòba, *vnum verbum*, futa coto vari, *duæ rationes*, miàmi, *tria retia vel tres retis miſſiones*, iocama, *coquere quatuor vicibus in caldaria*, itçucàqe, *quinque aggreſſiones* mùcasàne, *ſex veſtes ſeu coopertura*, nànà catana *ſeptem vulnerationes gladio*. ià catãgue, *octo onera*, cùca vari *nouem tranſmutationes*, tò cuſa, *decem differentiæ. poſt numerum vero decimum, hoc modo numerandi non vtuntur, ſed dicunt*, iro jǔichi, *vel* júichi no iro, *vndecim colores. ad interrogandum vero eſt verbum*, icùtçu, *ſi verò res de qua interrogatur poſtponatur, debet addi numeralibus particula*, no, *v.g.* itçucu no qi zo *quot ligna ſunt? idem*, qi icutçu zo? *et reſpondetur*, futatçu, *duo*, mitçu. *tria etc. interrogatur etiam per*, icutçu *ablato*, tçu *poſita vero re numerata de qua interrogatur: v.g.* icù tocoro, *quot loca?* icu toqi, *quot horæ?* fito ſanaxi, *vnus ſermo vel conuerſatio*, futaſugi *duæ lineæ*, iote, *quatuor manus inter digla-*

diatores: v.g. itçutçu bu, *quinque grana*, mu tocoro, *ſex loca*, iamavari, *ſex circuitiones*, cunnai, *nouem onera eo modo quo Iapones onus portant ante & retro in ligno*, tò vatari, *decem tranſitiones: v.g. & alia omnia quæ numerari poſſunt, idem autem eſt dicere*, mu tocoro *quòd*, mutçu notocoro *& quod*, tocoro mutçu, *ſex loca*, fito ie, *ſignificat rem ſimplicem*, futa ie *duplicem ſeu duplicatam*, miie, *triplicatam &c. idem fit cum numeralibus chinenſibus ſeu*, coye, *adiunctis vocabulis etiam chinenſibus: & aliquando in iſta numeratione nihil ammittunt numeri aut res numerata; aliquoties autem vel alterum vel vtrumque aliquid ammittit vel mutat, & præcipuè in numeris primo, ſecundo, tertio, ſexto, decimo, & centeſimo: & aliæ ſunt mutationes: hic autem ponentur communiores; quando verò in particulari nihil fuerit adnotatum, eſt ſignum quod nulla eſt tranſmutatio.*

Interrogatio de hominibus fit per, icutari? *quot homines? Reſponſio verò fit poſtponendo*, nin, *numeralibus chinenſibus: v.g.* ichi nin, *vnus homo*, nínin, *duo*, iottari, *vero ſignificat quatuor: quia*, xinin, *ſignificat hominem mortuum.*

Interrogatio de diebus fit per, icca, *quot dies? & vnus dicitur*, fi fitoi, *quia*, ichinichi, *ſignificat diem ſolarem integrum*, futçuca, *duo dies*, micca, *tres*, iocca, *quatuor*, itçuca, *quinque*, muica, *ſex*, nànucà, *ſeptem*, iòca, *octo*, cọconoca, *nouem*, toca, *decem*, fatçuca, *viginti reliqui numeri dierum ſunt per numeralia*, coie.

Numerus noctium, eſt poſtponendo, ia *numeralibus*, coie, *v.g.* ichi ia, *vna nox*, ni ia, *duæ &c. fit etiam poſtpoſito*, io, *quod ſignificat Iaponice noctem numeralibus*, iomi. icuio, *quot noctes?* futaio, *duæ*, nanàio, *ſeptem noctes &c.*

Numeratio menſium anni fit poſtpoſito, guat, *numeralibus*, coie, *ſed prima luna vocatur*, xõguat, *ſecunda vero*, nĩguat, *tertia*, sãguat, *quarta*, xĩguat, *vndecima verò dicitur*, ximò tçuqi, *duodecima verò & vltima dicitur*, xi vàſu, *ſi autem velimus numerare menſes abſolutè poſtponimus*, tçuqĩ, *quod lunam ſignificat numeralibus*, iomi, *ablato*, tçu, *interrogamus vero*, icutçuqi? *quot menſes? & reſpondetur*, fito tçuqi, *vnus, vſque ad decem, quod eſt*, torçuqi, *poſt decem verò fit numeratio per numeralia*, coie, *v.g.* jũ ichĩguat, *vndecim menſes, ad interrogandum verò de menſe quiſnam ſit; Ianuarius ne an Februarius*

rius? ſit per, nànguat, *Primus autem menſis anni Iaponenſis eſt luna Martij*.

Annumeratio annorum ſit poſtpoſito, nen, *numeralibus*, coie. *interrogatio ſit antepoſito*, nen, *v.g.* nànnèn, *quot anni? Reſpondetur autem*, ichinen, *vnus*, ionen, *quatuor*, ſanganen, *tres*, sò ionèn, *tres vel quatuor*, sò xi júnèn, *triginta vel quadraginta anni*, fatàchi, *ſignificat viginti annos in hominibus, idẽ* ni junen, *vel*, ni ju no toxi, *vel* tòxi ni jŭ, *interrogant autem*, icutoxi, *vel* tòxi icùtçu, *quot annos habet? numerant etiam annos hominum & animalium perfectorum, boum ſcilicet, & equorum &c. poſtponendo*, ſai, *numeralibus*, coie, *v. g.* iſſai, *vnus*, ni ſai *duo*, ſan zài, *tres anni*.

Annumeratio vicium ſit poſtpoſito, do, *numeralibus*, coic, *v.g.* nàndo, *quot vices?* ichĩdo, *vna* iõdo, *quatuor*, gõdo, *quinquies*, ſai ſan, *bis velter*.

Annumeratio nauium ſit poſtpoſito, sô, *numeralibus*, coie, *v.g.* nànzo, *quot naues? Reſpondetur*: iſſô, *vna*, nisò, *duæ*, ſan zô; *tres* ſaſſô, *octo*, júſſô, *decem*.

Ichiren, *vna linea, duæ* niren, ſaren *tres lineæ v.g. ficorum, margaritarum, &c.*

Annumeratio orationum, tractatuum, vel repetitionum eiuſdẽ rei ſit poſtpoſito, fen, *numeralibus*: *v.g.* ippen, *vna*, nifen, *duæ*, ſanben, *tres* auema ria fiàcu gojippèn, *centum quinquaginta aue maria*.

Annumeratio argenteorum ſit poſtponendo, momme, *numeralibus v.g.* ichi mònme, *vnus*, ni mònme, *duo*, ſan mòme, *tres*. *vnus autem argenteus diuiditur in decem quæ vocant* ippùn *itaque*, ippùn, *ſignificat decimam partem argentei*, niſùn, *duæ ex prædictis partibus*, gofùn, *media dragma*, roppun, *ſex ex prædictis decem partibus*.

Decima quoque verò pars argentei diuiditur adhuc in alijs decem quarum vnam vocant, ichirin, nirin, ſarin, iòrin, gorin, rocurin, xichirin, fachirin, curin, *& ſtatim eſt*, ippun, *quod eſt argentei decima pars*, fiacu me, *ſunt centum argenteos*, fiacu ichi momme, *centum & vnus*, icquan me, *mille*, jicquanme *decem mille*. *ſunt etiam aliæ monetæ ex ære, quarum annumeratio, ſit poſtpoſito*, mai, *vel* mon, *numeralibus*: *v.g.* ichi mon, *vna ex illis monetis*, nì mon, *duæ* ſan mai *tres centum vero exiſtis monetis faciunt nondum dimidium argenteum; mille vẽro ex-*

præ-

Digitized by Google

prædictis monetis vocant, icquan, jicquan, *verò decem mille &c.*

Còreua ica fòdo ni ſuru, *quantum valet hoc vel*, ica fòdo ni vru, *quanti pretij eſt & venditur?* ni momme ſuru, *decem argenteos valet*, ni mòmme ni iàſui, *plus duabus dragmis vendi poteſt: vel duabus dragmis ſi vendatur eſt vile.*

Annumeratio menſurarum tam rerum liquidarum, quam non fit poſtpoſito, xô, *numeralibus ad faciendam menſuram modij: v. g.* ixxo, *vna*, nixo, *duæ*, ſango, *tres. decem verò dicunt*, itto, *poſtpoſito*, to, nitò, *viginti.* ſando, *triginta. vnam vero dicunt*, ittò, *quã diuidunt adhuc in decem partes, quarum annumeratio fit poſtpoſito* go, *numeralibus v. g.* ichîgo, *vna*, nîgo, *duæ*, ſango *tres*, ixxô gôgo, *una menſura & dimidia ex menſura*, fatto, *octoginta menſuræ exiſtis. centum verò dicunt*, ichi cocu, *poſtpoſito* còcu, *numeralibus*, ni còcu, *ducenta*, ſangocu, *trecenta* jiccòcu, *mille*, xèngocu, *decem mille*, ichi mangocu, *centum mille.*

Annumeratio menſuræ ſtatuum hominis fit poſtpoſito, fitò, *numeralibus*, iomi, *v. g.* fitò firò, *vna*. futa firò, *duæ*, jippiro, *decem. menſuram verò palmorum faciunt poſtpoſito*, xacu, *numeralibus*, coie, *v. g.* ixxacu, *vnus palmus ſeu tertia quam Hiſpani vocant ſanjacu, tres*, goxacu, *vero facit vnum ſtatum qui vocatur vt dictum eſt*, fito firo, *ſex vero ex menſuris quæ vocatur*, xàcu, *& eſt tertia, faciunt menſuram unam quæ uocatur*, icqen, *una*, nicqen, *duæ*, jicqen, *decem*, ſanguen, *tres. ex ſexaginta uero ex iſtis fit alia menſura quam uocant*, icchó, *ideſt unus callis*, niccho *duo*, jicchio *decem*, ſangio, *tres. ex ſexaginta uerò tribus ex iſtis fit una leuca ſeu miliare ex miliaribus partis ſuperioris Iaponiæ, quod uocant*, ichiri, *poſtpoſito*, ri, *numeralibus*, coie. niri, *duo miliaria*, ſanri, *tria*, gòri, *quinque*, júri, *decem*, iori, *quatuor: quia* xiri, *ſignificat culum*, ſan michi, *dimidiam leucam dicunt: u. g.* iòco ſan miqi tate ichiri, *uia recta habet unam leucam; ex tranſuerſo uero dimidiam* ſaba icqen, *latitudo eſt ſex tertiarum* io ſo futa firo, *habet duos ſtatus in quadro.*

Numeri cardinales primus ſecundus &c. fiunt poſtpoſito, ban *numeralibus*, coie, *u. g.* ichi ban, *primus*, niban *ſecundus ad ſignificandum uerò terminum additur*, me, *prædictis: u. g.* xiban me, *quartus. fit etiam numerus cardinalis anteponendo*, dai, *nume-*

Digitized by Google

numeris, coie : *u. g.* daiichi, *primus*, daini, *ſecundus*, *&c.*

Annumeratio duplicium fit poſtpoſito, bai, *numeralibus: u. g.* ichi bai, *duplum*, nibai *triplum*, ſanbài, *quadruplum*, fiàcu zōbai, *centuplum.*

Annumeratio partium ex tot una, fit anteponendo numeralia ad, buichi, *u. g.* ni buichi, *ex duabus partibus una*, ſan buichi *ex tribus una*.

Ad decimandum uerò poſtponitur, vàri, *numeralibus: u g.* ichi vàri; *ex decem partibus una*, xi vàri gobu. *ex decem partibus quatuor & dimidiam*, ju buichi, *autem coincidit cum*, ichi vàri.

Numeratio remorum arcabuſiorum & eorum quæ ſunt longa ut ligna fit poſtpoſito, chō, *numeralibus: u. g.* icchó *unum*, nichō, *duo*, ſangio, *tria*, jichió, *decem*.

Annumeratio piſcium & lignorum ad comburendum &c. fit poſtpoſito con, *numeralibus: u. g.* iccon, *unus* ſangon *tres* jiccon, *decem*, fiaccon, *centum*, fiacu go ju ſangon, *centum quinquaginta tres. tot prendidit Săčtus Petrus & cum tanti eſſent non eſt ſciſſum rete.*

Annumeratio foliorum papiri, uittarum argenti &c. fit poſtpoſito mai, *numeralibus: u. g.* ichi mai, *una*, cami gomai, *quinque folia papiri*.

Annumeratio tabulatorum quæ ſunt pauimenta domus fit poſtpoſito, caĩ, *numeralibus: u. g.* nicaĩ, *unus*, ſangai *duo*, xicaĩ *tres*, gocai *quatuor ſicut habent domus Matriti.*

Annumeratio uerò uaſorum et calicum quibus bibunt fit poſtpoſito, fai, *numeralibus: u. g.* ippai, *unus potus, uel unum hauſtum*, ni fai *duo*, ſanbai *tria*, jippai, *decem etc.*

Annumeratio telarum ex ſericis: u. g. et aliorum ſimilium fit poſtpoſito, tan, *numeralibus: u. g.* irtăn, *unum*, ni tan, *duo*, ſandan *tres*, jittan *decem*, xichitan bunè, *uocant nauigium quod uelo petit ſeptem*

Dicitur etiam poſtpoſito, maĩ, *numeralibus: u. g.* gomaĩ, *quinque*, gomai bunè, *nauicula quæ pro uelo petit quinque.*

Annumeratio animalium quadrupedum fit poſtpoſito, fiqi, *numeralibus. u. g.* ippiqi, *unum* nifiqi, *duo* ſanbiqi, *tria* roppiqi, *ſex* jippiqi, *decem*, fiappiqi, *centum*, xenbiqi, *mille.*

Annu-

Annumeratio imaginum, picturarum, & medicinarum fit poſtpoſito, fucu, *numeralibus: v.g.* ippùcu, *vna*, ni fucu, *duæ* ſànbucu, *tres*, roppucu, *ſex*, jippucu, *decem; ita annumerātur etiam acus.*

Annumeratio librarum fit poſtpoſito qin, *numeralibus: v.g.* icqin, *vna libra*, niqin, *duæ*, ſanguin, *tres*, ròcqin, *ſex*, jicqin *decem*, fiàcqin, *centum*. xenguin, *mille*.

Annumeratio miſſarum, & congregationum hominum fit poſtpoſito, za, *numeralibus: v.g.* ichi za, *vna* niza, *duæ*, ſanza, *tres*; juza, *& melius*, tòza, *decem*.

Annumeratio ſaccorum orizæ, aut tritici etc. fit poſtpoſito, fiô, *numeralibus: v.g.* ippiô, *vnus*, ni fiô, *duo* ſanbiô, *tres*, xi fio, *quatuor*, roppio, *ſex*, jippio, *decem*, fiappio, *centum*, xenbiô, *mille*.

Annumeratio lignorum, arundinum, acuum, fit poſtpoſito ſon, *numeralibus: v.g.* ippon, *vnum*, ni ſon, *duo*, ſanbon, *tria*, roppon, *ſex*, jippon, *decem*, fiàppon, *centum*, xenbòn, *mille*.

Annumeratio faſciculorum fit poſtpoſito va, *numeralibus: v.g.* ichi va, *vnus*; ni ua, *duo*, ſanba, *tres*, jippa; *decem* jùichi va; *vndecim*; ni jippa; *uiginti*.

Annumeratio onerum ſeu ſarcinarum; quas equi portant; fit poſtpoſito; sô; *numeralibus: u.g.* iſſō *unum*; niſo *duo*; ſanzō *tria*; jiſſo; *decem. eodem modo numerantur illa inſtrumenta quæ uocantur*; biobu; *duo enim ſeu par ex illis uocatur*; iſſō; *etc.*

Annumeratio uero eius quod uulgo dicimus mano de papel fit poſtpoſito, giô; *numeralibus: u.g.* ichi gio; *una* nigio; *duæ*, ſangiô *tres; uſque ad decem quæ fit poſtpoſito*; ſocu, *numeralibus: u.g.* iſſocu *decem, ſeu vna quæ uulgo uocatur media reſma*, ni ſocu; *viginti quæ erit reſma integra cum iſta particula*; ſocu *poſtpoſita numeralibus annumerant etiam par calceorum: u.g.* iſſô cu; *par calceorum*.

Annumeratio ſubſtantiarum fit poſtpoſito; tai, *numeralibus: u.g.* ittai, *una*; nitai *duæ*; ſandai; *tres*; Deus no von tocoro va goittai de gozaru; *Deus in quantum Deus eſt vna ſubſtantia et eſſentia c*

Annumeratio capitulorum fit poſtpoſita cagiô, *numeralibus: u.g.*

Digitized by Google

v.g. iccagiô *vnum*, nicagio *duo*, ſangagio *tria*, roccagio *ſex*, fiaccagio, *centum*.

Annumeratio guttarum ſit poſtpoſito, tèqi, *numeralibus: v. g.* ittèqi, *vna gutta*, jitteqi, *decem. idem ſit poſtpoſito*, xizzucu *numeralibus*, iomi; *v.g.* fito xizzucu, *vna &c. debet auferri*, tçu, *a numero vt videtur*.

Annumeratio paxillorum quibus comedunt, & eorum quæ bina & bina portantur, ſit poſtpoſito, tçui, *numeralibus: v.g.* itçui, *vnum par*, jittçui, *decem*.

Annumeratio ſarcinarum hominum ſit poſtpoſita, ca, *numeralibus: v.g.* icca *vna*, nica *duæ*, sànga, *tres*.

Annumeratio librorum ſit poſtpoſito, quan, *numeralibus: v. g.* icquan *vnus*, niquan *duo*, sanguàn *tres*, ròquan *ſex*, jiquan *decem*.

Ad interrogandum verò anteponitur, nan, *nominibus mutatis vel non literis ſicut in numero tertio*: *v.g.* àno mmadòmo va nanbiqi zo? *quot ſunt illi equi?*

Annumeratio regnorum ſit poſtpoſito, cacocu, *numeralibus: v.g.* icca cocu, *vnum*, ni cacocu *duo*, sangacocu *tria*, jiccacocu, *decem. regna verò diuiduntur in prouincias ſeu diſtrictus quos vocant poſtpoſito*, gun, *numeralibus: v.g.* ichigun, *vna prouincia*, nigun, *duæ*, ſangun, *tres &c.*

Sermones vero & exhortationes annumerantur poſtpoſito, dan *numeralibus: v. g.* ichi dan, *vnus ſermo vel concio*, *verba vero annumerantur poſtpoſito*, gon, *vel* guen, *numeralibus: v.g.* ichĩgon *vnum*, ſanguen, *tria verba*.

Poſtpoſita particula, zzutçu, *numeralibus tam*, coie, *quam* iomi, *ſit ſenſus binus, a, um, v.g.* ichinin ni vxi ſanbiqi zzutçu vo toraxeta, *vni dedit tres vaccas*, ichinin zzutçu ſaqe sànbài zzutçu vo nomarèta, *vnuſquiſque bibit tria hauſta vini*.

Ad loquendum diuiſiue duo vel tria: v. g. copulant duo numeralia: v.g. xĩgonin, *quatuor vel quinque homines, cætera ex his elicies*.

Particulæ honoris ſunt quatuor, vo, von, go, mi, *duæ primæ iunguntur vocabulis*, iomi, *vltimæ verò iunguntur vocabulis*, coie, *ſiue chinenſibus. vltima eſt honoratior & illa vtimur ad loquendum de rebus diuinis: v. g.* midexi tachi, *diſcipuli Chriſti Domini*, goichi nin vocoite cudaſarei, *mittatis obſecro vnum ex dominis*.

Verba verò quæ ſequũtur etiam ſi habeant particulas honor.
habent ſe tamen ex parte loquentis; honorem verò important i
quantum perſonam cum qua loquimur vel de qua loquimur atti
gunt: v.g. go focô, *quod ſignificat ſeruitium*, von furu mã
quod eſt conuiuium, von cotõba, *quod eſt verbum ſeu ſerm*
von monõ gatàri, *quod eſt conuerſatio*, von natçucaxij, *vel v*
nocori vo voi, *habere quod Luſitani vocant ſaudades vel Hiſp.*
ni cariño, von tòri auaxe, *quod eſt interceſſio*, von mi mai, *qu*
eſt viſitatio, von chà, *quod eſt quidam potus quo inuitant*, g
dancô, *quod eſt conſultatio ſeu congregatio ad conſilium capie*
dum, von rei, *quod eſt gratiarum actio*, von busata, *quod e*
defectus in vrbanitate, vomòtenaxi, *quod eſt bene & laute tr*
ctare, go chiſo, *quod eſt æſtimatio*, go iqen, *quod eſt conſiliu*
v.g. fabacari nagara go iqen vo moxitài, *& ſi ſit inuerecundu*
& indecens volo tamen conſilium tibi dare &c.

Aliquæ regulæ coniugationum in ſcriptura librorum.

A*Liquando fit verbum affirmatiuum cum præſenti negati*
ſupra poſito; ablato u, *in quo finitur: v.g.* oracio vo tçute
men tòqi va, *quãdo habeo [illegible]*, [illegible]ſa vo tçutomèn tàn
ni va, *ad exequendum opus*, michĩ biqi tama van [illegible]
xi, *ad illum deducendum &c.*

Ad futurum affirmatiuum additur particula, bèqi, *affirm*
tiuo ſuprapoſito ablato, ru, *& ad futurum negatiuum additu*
bècarazu, *affirmatiuo: v. g.* mòſu beqi, *dices*, môſu beqaraz
non dices. ſi vero oratio finitur in futuro, bèqi, *conuertitur in*
bexi.

Infinitiuum futuri fit addito, còto, *futuro: v. g.* iòmu bè
coto, *ſubiunctiuum fit poſtpoſito*, qerẽba, *radicibus verbor*
v. g. ſugure qerẽba.

Gerundium in do fit poſtpoſito, te, *radicibus: v.g.* qiqi tamait

Verbum ſubſtantiuum in ſcriptura librorum eſt, nàri u & q
u, *& ſi in illo finitur oratio eſt in radice: v.g.* ſadàme naqi io r
ixei nari, *eſt dignitas mundi qui non habet ſtabilitatem.*

Præteritum eſt poſtpoſito, ari, u, *radicibus: v.g.* sũgure
taru,

Digitized by Google